

Partilederutspørringene 2009

- *En innholdsanalyse*

Dorthe Moe Lianes

Master i medievitenskap

Institutt for medier og kommunikasjon

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2010 - 28.06.2010

© Dorte Moe Lianes

2010

Partlederutspørringene 2009 – en innholdsanalyse

Sammendrag

Denne oppgaven handler om partilederspørringene på NRK og TV2 i forbindelse med stortingsvalget 2009. Jeg har analysert partilederspørringene i forhold til hvordan spill og sak balanseres, hvilke saker politikerne blir spurt om, hvordan sakene de blir spurt om samsvarer med partienes egne kjernesaker, samt hvor lang taletid politikerne får og hvor mange avbrytelser som forekommer. Metodisk har jeg gjennomført en kvantifisert kvalitativ innholdsanalyse av totalt 14 partilederspørringer. Analysen viser blant annet at det er mer spillfokus i utspørringene av de borgerlige partiene enn de rød-grønne.

Abstract

This thesis examines two TV channels' cross-examination programs during the 2009 parliamentary election campaign in Norway. The analysis shows how interviews balance tactical issues against subject issues, what questions interviewees are asked, how the issues they are confronted with correspond to their party's defined priority areas, how much air time each interviewee is given, and the number of interruptions during the interview. The methodology used is a quantified qualitative content analysis of a total of 14 interviews. One of the findings was biases in moderator treatment of politicians along the left-right political divide.

Forord

Arbeidet med mastern har vært en svært lærerik prosess. Det er mange som har bidratt til at denne oppgaven kunne gjennomføres og som fortjerner en stor takk.

Først og fremst vil jeg takke veileder Ragnar Waldahl for tålmodig og grundig veiledning (H-09/V10). En takk skal også rettes til Siri Løvstad, Ragni Falkum Enerhaug og Martine K. Roberts for gjennomlesning og konstruktive tilbakemeldinger i sluttfasen av skrivingen. I tillegg vil jeg takke gode kollegaer for innspill og tips. For øvrig vil jeg takke mine venner på skrivestua for nyttige samtaler og tips. Det har vært verdifullt å få ut frustrasjon og komme på nye ideer over en kamp bordfotball.

Tusen takk også til min kjære familie og gode venner på utsiden som tålmodig har holdt ut med meg i sluttfasen, oppmuntret meg og aldri mista troa. Dere har alle hjulpet meg på hver deres måte. Jeg gleder meg til å tilbringe mer tid med dere fremover.

Til slutt vil jeg rette en spesiell takk til Vidar. Du har vært til stor hjelp hele veien. Jeg er veldig takknemlig for alle gode råd, samtaler, gjennomlesning, middager og støttende ord.

Oslo, 27.juni 2010

Dorthe Moe Lianes

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Bakgrunn.....	1
1.2	Partilederspørningene.....	2
1.3	Problemstilling	3
1.4	Tidligere forskning.....	4
1.5	Plan for oppgaven - beskrivelse av prosjektet	5
2	TEORI.....	7
2.1	Innledning	7
2.2	Det demokratiske oppdraget	7
2.2.1	Statseide NRK.....	8
2.2.2	Den reklamefinansierte allmennkringkasteren TV2	9
2.2.3	Hva skiller kanalene?	10
2.3	Valgkamp på TV	10
2.3.1	Journalistiske kriterier og krav.....	15
2.3.2	Mandat- og ansvarsmodellen	16
2.3.3	Informasjon og underholdning.....	18
2.4	Dagsorden og sakseierskap	21
2.5	Oppsummering teori.....	23
3	Metode	25
3.1	Utspørringene på NRK.....	27
3.1.1	Innhold NRK.....	28
3.2	Utspørringene på TV2	30
3.2.1	Innhold TV2.....	30
3.3	Operasjonalisering og gjennomføring	31
3.3.1	Spill og sak.....	32
3.3.2	Dagsorden.....	34
3.3.3	Taletid og avbrytelser	35
3.4	Validitet, reliabilitet og generaliserbarhet	35
4	ANALYSE – DEL 1	38
4.1	Jens Stoltenberg – Arbeiderpartiet	39
4.1.1	NRK.....	39

4.1.2	TV2.....	40
4.2	Erna Solberg – Høyre	41
4.2.1	NRK.....	41
4.2.2	TV2.....	42
4.3	Siv Jensen – Fremskrittspartiet	44
4.3.1	NRK.....	44
4.3.2	TV2.....	45
4.4	Kristin Halvorsen – Sosialistisk venstreparti.....	47
4.4.1	NRK.....	47
4.4.2	TV2.....	48
4.5	Dagfinn Høybråten – Kristelig folkeparti.....	49
4.5.1	NRK.....	49
4.5.2	TV2.....	50
4.6	Liv Signe Navarsete – Senterpartiet.....	52
4.6.1	NRK.....	52
4.6.2	TV2.....	53
4.7	Lars Sponheim – Venstre.....	54
4.7.1	NRK.....	54
4.7.2	TV2.....	55
5	ANALYSE – DEL 2.....	57
5.1	Hvordan balanseres spill og saksorientert spørsmål?.....	57
5.1.1	Hvilke faktorer påvirker spill- og saksfokus i en utspørring?	59
5.1.2	Gir usikre regjeringskonstellasjoner økt spillfokus?.....	60
5.1.3	Økte spillfokuset etter hvert som valgdagen nærmet seg?	62
5.1.4	Er det en sammenheng mellom spillfokus og seertall?	64
5.1.5	Partioppslutning og seertall	66
5.1.6	Oppsummering spill og sak	67
5.2	Hvilke saker blir politikerne spurt om?.....	69
5.2.1	Dagsorden i NRK og TV2	69
5.2.2	Partienes dagsorden.....	73
5.2.3	Spørsmål fra seerne	76
5.3	Tempo!.....	78
5.3.1	Avbrytelser.....	78

5.3.2	Taletid.....	81
5.3.3	Sammenheng taletid og avbrytelser	82
6	Avslutning	84
6.1	Forskjellsbehandling av politikerne	85
6.2	Fordelaktig behandling av de rød-grønne?	88
6.3	Hva har det egentlig å si?.....	89
	Litteraturliste	95
	Tabell 1: Mandat- og ansvarsmodellen	17
	Tabell 2: Medievidningsteknikker	19
	Tabell 3: Oversikt partilederutspørringene på NRK i forbindelse med stortingsvalget 2009 ..	25
	Tabell 4: Oversikt partilederutspørringene på TV2 i forbindelse med stortingsvalget 2009 ...	25
	Tabell 5: Tid fordelt på spill og sak (prosent).....	57
	Tabell 6: Spillfokus rød-grønn vs borgerlig. Prosent av tid brukt på spill	61
	Tabell 7: Spillfokus rød-grønn vs borgerlig bortsett fra Frp	62
	Tabell 8: Økte spillfokuset i NRK etter hvert som valget nærmet seg?	63
	Tabell 9: Økte spillfokuset i TV2 etter hvert som valget nærmet seg?	64
	Tabell 10: Er det en sammenheng mellom mye spillfokus og høye seertall?.....	65
	Tabell 11 Partiopplutning og seertall i NRK og TV2	67
	Tabell 12: Hvilke saksspørsmål fikk politikerne på NRK og TV2?	70
	Tabell 13: Hvor lenge fikk partiene snakke om sine kjernesaker?	74
	Tabell 14: Antall avbrytelser fordelt på journalist og politiker i NRK og TV2.....	78
	Tabell 15: Hvor mange sekunder er det gjennomsnittlig mellom hver avbrytelse?.....	80
	Tabell 16: Hvor lang taletid fikk hver politiker?	81
	Tabell 17: Er det noen sammenheng mellom antall avbrytelser og taletid?.....	83
	Tabell 18: Spillfokus, taletid, avbrytelser og dagsorden	86

1 Innledning

Et demokrati uten valg er meningsløst, men tanken om at den demokratiske kulturen kan overleve uten en informativ deliberasjon blir fortsatt tatt på alvor, hevder Stephen Coleman i *Meaningful Political Debate in the Age of the Soundbite* (2000). Utgangspunktet for denne påstanden henger sammen med utviklingen av diskusjonen i det offentlige rom og medias rolle som forvalter av denne diskusjonen (Habermas 2002). I forbindelse med at det har skjedd en maktforskyvning fra politikerne til journalistene (Easiasson og Håkansson 2002, Allern 2004), har mediene blitt kritisert for å fokusere for mye på person istedenfor sak, og på underholdning istedenfor informasjon.

I denne oppgaven skal jeg foreta en komparativ innholdsanalyse av NRK1 og TV2s partilederutspørring ved stortingsvalget 2009. Målet er å finne ut hvordan kanalene balanserer underholdningselementer og samfunnsansvar, hva som skiller kanalene og hva dette kan bety for politikerne. Tema i oppgaven er valgkampjournalistikk. Det vil si at jeg ønsker å fokusere på hvordan partilederutspørringen balanserer de ulike aspektene og knytte dette opp mot kanalenes demokratiske funksjon, journalistiske kriterier og krav, og velgernes behov for ulik informasjon for å ta et informert valg.

1.1 Bakgrunn

Valgkampens hovedaktører består i moderne valgkamp av mediene, politikerne og velgerne. Oppgaven skal på et overordnet plan ta for seg allmennkringkasternes rolle i medievalgkampen. Dette temaet har de siste årene fått ekstra mye oppmerksomhet. Nyere forskning viser hvordan makt, i stadig økende grad, har blitt flyttet fra politikere til journalister (Allern 2004). Mediene preger den moderne valgkampen, og TV er fortsatt en avgjørende kanal. I takt med det Allern (2004) beskriver som en overgang fra politikermakt til journalistmakt, har høye seertall fått økt fokus. Valgsendingene har fått mye kritikk for å bli mer kommersielt orienterte, hvor fokus på underholdende elementer som *spillet om makten* får oppmerksomhet på bekostning av saksinnhold som viser velgeren hva de ulike partienes politikk inneholder og konsekvenser av denne politikken. I den moderne valgkampen blir journalisten gjerne oppfattet som velgernes guide i politikken og gjennom dette bidrar de til å

forme den offentlige mening (Aardal m.fl 2004:17). Det er derfor viktig å undersøke hva dette bidraget inneholder.

1.2 Partilederutspørringene

Martin Eide beskriver i boken *Medievalgkamp* (1991) fjernsynets utspørring av politikerne som et av de enkeltinnslagene som tillegges mest vekt i valgkampen – både av partier, medier og publikum. Partilederutspørringen i forkant av valgdagen er en tradisjon i norsk fjernsyn med røtter fra Stortingsvalget i 1961 (Allern 2004:141). Formatet, innholdet og spørsmålsstillerne har siden den tid blitt mye forandret.

I 1991 kuttet NRK for første gang ut partilederutspørringene, men tok formatet inn igjen ved senere valg (Thorbjørnsrud 2009:95). I 1999 fjernet TV2 utspørringsprogrammene helt, og i 2001 fulgte NRK etter fordi de mente utspørringene var for lite moderne (Allern 2004:161). Etter mye kritikk av valgdekningen, varslet daværende kringkastingssjef John G. Bernander at neste valgkampdekning skulle være litt mer på politikernes premisser (Jenssen 2004:261). Ved stortingsvalgene i 2005 og 2009 var utspørringene igjen tilbake på TV-skjermen.

Partilederutspørringen ble markedsført med følgende oppfordring av NRK i 2009: *Hør hva de ulike partilederne mener om saker som angår deg*. I tillegg til NRKs egen pragmatiske tilnærming er utspørringen kjent som et innslag i valgkampen hvor politikeren stilles kritiske spørsmål, av en eller to journalister, hvor det overordnede målet for politikeren er å nå frem med sine viktigste budskap for å kapre flere velgere. Tore Slaatta (1994) beskriver utspørringen som et spesielt pågående intervjuprogram, hvor gjennomføringen krever mye av journalistens kunnskaper og spørreteknikk. Programlederne i partilederutspørringen har en ansvarsfull stilling. I løpet av en halv time skal de konfrontere partilederne overfor offentligheten, og dette innebærer at journalistene selv får en offisiell posisjon i valgkampen (Esaiasson & Håkansson 2002:141). Partilederutspørringene i både NRK og TV2 kan karakteriseres som en sentral arena for partilederne hvor de må svare for sitt politiske program. NRK og TV2s valgkampdekning anses som en vesentlig kilde til politisk informasjon for et flertall av norske velgere. Til tross for at internett og sosiale medier tillegges større vekt enn tidligere, er fortsatt fjernsynet ansett som den viktigste kilden til informasjon i valgkampen (TNS gallup).

1.3 Problemstilling

Jeg ønsker å undersøke hvordan NRK og TV2 oppfyller sine samfunnsoppgaver som allmennkringkastere ved å se på 1) hvordan de balanserer informasjon og underholdning, 2) hvilke saker som tas opp og 3) tempoet i utspørringene. Jeg ønsker å undersøke forskjeller og likheter mellom kanalene, og mellom politikerne i forhold til de nevnte punktene. Først vil jeg beskrive hvilke spørsmål som ble stilt i utspørringene og kategorisere dette i forhold til om det er sak- eller spillorienterte spørsmål. Deretter sammenligner jeg de saksorienterte spørsmålene med hva partiene selv definerer som sine viktigste arbeidsområder. Til slutt finner jeg ut hvor lenge politikerne får snakke, samt teller antall avbrytelser.

Denne oppgaven har tre problemstillinger:

- *Hvordan balanseres spill og saksorienterte spørsmål?*
- *Hvilke saker blir politikerne spurt om, og hvordan samsvarer dette med partienes egne kjernesaker?*
- *Hvor lang taletid får politikerne, og hvor mange avbrytelser forekommer?*

Problemstillingene tar opp tre vesentlige faktorer i partilederutspørringene. Disse faktorene kan igjen bidra til å si noe om politikerne blir behandlet likt i utspørringene. Til en viss grad kan disse faktorene også bidra til å si noe om hva seerne får vite noe om, og til en viss grad om partilederutspørringene bidrar til å gi seerne kunnskap og informasjon slik at de kan gjøre et informert valg. Det er selvfølgelig flere faktorer som påvirker om velgerne kan gjøre et informert valg. Det finnes mange kilder til kunnskap og informasjon om politikk. I tillegg til radio, riksaviser, lokalaviser, andre fjernsynsprogrammer oppgir også velgeren at de får informasjon fra partiene, venner og bekjente, utdanning og leksikal kunnskap (Jenssen2007:209, Waldahl og Aardal 2004: 258). I tillegg vet vi at fjernsynets fremstilling av politikk oppleves ulikt av seerne (Jamtøy og Aalberg 2007:236). I denne analysen skal jeg fokusere på innholdet i utspørringene, ikke hvordan velgeren oppfatter innholdet. Allikevel kan analysen bidra til å si noe om hva velgerne får vite. I hovedsak er det fokus på den sammenlignende delen, der jeg undersøker hvordan partilederne behandles i NRK og TV2, hva som er forskjellene og likhetene, og eventuelt hva som kan bidra til å forklare dette.

I den første underproblemstillingen undersøker jeg forholdet mellom spill og sak i utspørringen. Spillaspektet handler i denne oppgaven om spørsmål som for eksempel er knyttet til regjeringsalternativet, interne stridigheter eller meningsmålinger. Sakaspektet

handler om hvilke saksstandpunkter som belyses i en partilederspørning. Ut fra balansen mellom spill og sak forsøker jeg å analysere hvordan dette påvirker innholdet i utspørringene. I den andre underproblemstillingen undersøker jeg hvilke saksspørsmål politikerne blir stilt og om dette er spørsmål knyttet til saker som er viktige for partiet. Videre undersøker jeg om det er noen forskjeller i forhold til at noen partier får flere spørsmål som er knyttet til sine kjernesaker kontra andre partier.

Utviklingen i valgprogrammene viser at tempoet er blitt kjappere (Esaiasson & Håkansson 2002, Allern 2004). En konsekvens av økt tempo er at det i moderne valgkamp er slutt på eviglange monologer. En annen konsekvens er at økt tempo også har ført til at valgkampen gir lite rom for komplekse saker, men isteden preges av innøvde slagord (Coleman 2000). I den tredje underproblemstillingen undersøker jeg hvor mye politikerne får snakke, hvor mange avbrytelser som forekommer og sammenligner dette på tvers av kanal og politiker.

Formålet med oppgaven er å undersøke om partilederne behandles likt eller om noen av partiene får en mer eller mindre fordelaktig behandling i forhold til de nevnte punktene overfor. Spesielt vil jeg undersøke om de rød-grønne partiene får en mer fordelaktig behandling enn de borgerlige partiene.

1.4 Tidligere forskning

Etter hvert finnes det ganske omfattende og god dokumentasjon av mediernes dekning av valgkamper. Ved stortingsvalget i 1989 slo Martin Eide fast at norsk valgkamp er fjernsynets valgkamp (Eide 1991). Under tittelen *"Fra politikermakt til journalistmakt"* har Sigurd Allern bidratt med en historisk fremstilling av programlederroller i fjernsynsvalgkampen fra 1961-2001 (Allern 2004). I 2004 ble boken *"I valgkampens hete"* gitt ut som et resultat av at en gruppe forskere konstaterte at det finnes mange undersøkelser om valg, men nesten ingen om valgkamp (Aardal, Krogstad og Narud). Kjersti Thorbjørnsruds avhandling til graden PhD tar for seg møtet mellom journalistikk og politikk i en valgkamp med fokus på NRK fjernsynets valgformater. Som Thorbjørnsrud påpeker *vet man ganske mye om NRKs og TV2s debattprogrammer; hvordan debattantene fremtrer på skjermen, og om hvilken form, retorikk og hvilke tema som preger innholdet* (Linge 2003, Krogstad 2004, Krogstad og Gomand 2001, Jamtøy og Hagen 2007, Todal Jenssen 2007 i Thorbjørnsrud 2009). I tillegg vil jeg

trekke frem Ragnar Waldahls og Hanne Marthe Naruds kapitler i ”Valgkampens hete” om medieinnholdet i den korte og lange valgkampen. I Sverige har det også blitt gjennomført noen omfattende analyser av valgkampen, og journalistenes rolle i selve partilederutspørringene har fått mye oppmerksomhet i Peter Esaiasson og Nicklas Håkansson ”Besked ikväll!”

Det jeg derimot finner lite forskning på er selve partilederutspørringen. ”Televisionens val,” en undersøkelse gjennomført av Hans Bergström, tar for seg utspørringen av partiledere i den svenske valgkampen i 1988. Jan Inge Krossli leverte i 1997 hovedoppgaven: ”*Politisk debatt i allmennfjernsyn – en komparativ analyse av NRKs Folkemøter og TV2s Holmgang om norsk EU-medlemsskap høsten 1994.*” Krossli har i denne oppgaven tatt for seg hvilke kjennetegn politisk debatt har i allmennfjernsyn. Flere av kriteriene som legges til grunn vil også være nyttig for meg i min analyse av partilederutspørringene. Tore Slaatta har skrevet rapporten ”*Valgkamp og kanalkonkurranse: Fjernsynets dekning av stortingsvalget 1993*” og har blant annet gjennomført en kvalitativ innholdsanalyse av partilederutspørringen ved stortingsvalget i 1993, men fokuset i Slaattas analysen handler hovedsakelig om form, innhold og iscenesettelse. Margareth Sandvik har undersøkt om nøytralitetsidealet står for fall i artikkelen ”Valgkamp på tv – står nøytralitetsidealet for fall?”. Anna Solvoll Rognmo har gjennomført en retorisk analyse av valgkampen 2005. Magne M. Haug, Håvard Koppang og Jan Svennevig har også sett på forskjellsbehandlingene i partilederutspørringene fra 2005. Deres analyseresultater er presentert i artikkelen *No level playing field: Moderator bias in the television coverage of an electional campaign with no political advertising* (2008). Haug med fleres analyse er basert på undersøkelser av mer hvilke temaer som diskuteres i utspørringene, og analysen har en retorisk tilnærming. Jeg håper min analyse kan bidra i forlengelsen av Allerns utfyllende analyser av norsk medievalgkamp.

1.5 Plan for oppgaven - beskrivelse av prosjektet

Teoridelen vil først ta for seg normative idealer knyttet til journalistens og fjernsynets rolle i demokratiets tjeneste. Deretter vil jeg beskrive hvordan mediene har oppfylt denne forventningen og rollen i et historisk perspektiv. Det normative idealet og den mer deskriptive

praksis benytter jeg så til å konstruere noen rammer for hvilke forventinger en ut fra teori og praksis kan ha til partilederutspørringens rolle i et demokratisk perspektiv.

Etter en redegjøring for teoretisk rammeverk vil jeg i et metodekapittel beskrive hvordan jeg har gått frem for å analysere partilederutspørringene, hvilke komplikasjoner og utfordringer denne type analyse har bydd på og hvordan jeg har valgt å løse disse.

Analysedelen er todelt. Først vil jeg gjøre rede for funn i hver enkelt partilederutspørring. Denne delen vil både ha kvalitative og kvantitative elementer. I og med at de kvantitative dataene i stor grad er kvantifisering av kvalitative data, har jeg sett det som nødvendig å redegjøre for mine vurderinger i hver enkelt utspørring. Både i forhold til konkrete kvalitative vurderinger, men også i forhold til kvantifisering av spill og saksorienterte spørsmål, samt hvordan jeg har valgt å kvantifisere saker.

I den siste analysedelen drøfter jeg alle mine funn opp mot hver enkelt underproblemstilling, og forsøker å finne sammenhenger og årsaksforhold. Tilslutt avsluttes oppgaven med en fremstilling av mine hovedfunn. Funnene settes inn i det teoretiske rammeverket og jeg drøfter konsekvensene av de ulike funnene.

2 TEORI

2.1 Innledning

I teorikapitlet vil jeg først ta for meg normative forventninger til fjernsynskanalene NRK og TV2 ved å drøfte kanalenes demokratiske oppdrag. Videre går jeg gjennom allmennkringkasternes rolle og forhold mellom journalister og politikere siden første norske valgrelaterte sending på fjernsyn. Denne gjennomgangen viser hvordan journalistenes rolle har blitt vesentlig endret. Deretter diskuterer jeg hvilke normative kriterier og krav det er rimelig å stille til journalistene, og hvilke behov for informasjon velgerne har for å gjøre et informert valg. Disse normative kravene drøftes deretter opp mot hverdagens deskriptive praksis. Til slutt diskuterer jeg mediernes, partienes og velgernes dagsorden og drøfter betydningen av sakseierskap i et kontemporært medieperspektiv.

2.2 Det demokratiske oppdraget

Aktiv og informert deltakelse i demokrati og samfunnsliv krever som kjent både kunnskap og innsikt. I dagens samfunn er det i stor grad massemediene som gir oss daglig tilgang til informasjon og ytringer (St.meld. nr. 17 (2004-2005)). Det er mange normative krav og oppfatninger om mediernes rolle i et demokratisk perspektiv, og ikke minst om mediene klarer å oppfylle denne rollen. Massemediens rolle, eller rettere sagt massemediens rolleutøvelse, har alltid vært mye debattert. Fra det ene ytterpunktet hvor man mener at massemediene er garantien for det politiske demokrati, til de som på den motsatte siden mener at mediernes *infotainmentkultur* er som en ondartet svulst i et ellers opplyst samfunn (Postman 1978 i Warvik 2006:7).

Det er som kjent ulike meninger om mediernes rolle i et demokratisk perspektiv, og det er visse forventninger knyttet til denne rollen. Den siste måneden før selve valgdagen, blir til en viss grad ansett som en periode av unntakstilstand i demokratiet. Denne unntakstilstanden har stor betydning for velgerne og de politiske partiene, og av den grunn er det mange land som anser det som legitimt å pålegge særlig radio og tv-mediet spesifikke regler (Coleman 2000). Ideelt sett er det flere kriterier massemediene bør oppfylle i valgdekningen. Hovedsakelig

handler disse kriteriene om at mediene skal tilby velgerne informasjon om relevante politiske alternativene. Denne informasjonen skal bidra til at velgerne blir i stand til å gjøre seg opp en informert og begrunnet mening om hvilke alternativer de ønsker å benytte stemmeretten sin på (Thorbjørnsrud 2009:227).

I utgangspunktet kommer allmennkringkasting fra det engelske begrepet *public service broadcasting*, og betegner systemet for kringkasting i Vest-Europa.

Allmennkringkastingsbegrepet ble opprinnelig brukt om offentlig eid og reklamefri kringkasting. Utviklingen i allmennkringkastingen er stadig i endring, og det finnes derfor ikke en universell definisjon. Allikevel har allmennkringkasterne visse normative fellestrekk. Trine Syvertsen mener det viktigste fellestrekket er at allmennkringkasterne anses som instrumenter for å realisere mediepolitiske målsetninger. Allmennkringkasterne skal fylle viktige samfunnsoppgaver. Til gjengjeld gir myndighetene kringkasterne gode rammevilkår. (Syvertsen 2004). Selv om kanalene i følge konsesjonskravene skal fylle viktige samfunnsoppgaver er det viktig å huske på at både NRK og TV2 er begge redaksjonelt uavhengig offentlige myndigheter. Det vil si at de skal verne om sin integritet og troverdighet for å kunne opptre fritt og uavhengig i forholdt til de som vil øve innflytelse på det redaksjonelle innholdet (Vær varsom-plakaten).

2.2.1 Statseide NRK

NRK har en viktig rolle i det norske demokratiet og helt siden kanalens første offisielle sending i 1960 har de vært med på å formidle politikk til velgerne. Kanalens rolle har utviklet seg mye fra da de på 1960-tallet bidro med å tilrettelegge valgdekningen i tråd med politikernes avgjørelser, til slik vi kjenner NRKs valgformat i dag (Allern 2004, Jenssen 2007, Thorbjørnsrud 2009). Dette kommer jeg nærmere tilbake til i neste kapittel. NRK har lang tradisjon for valgkampsendinger, og var lenge monopolister.

NRK har et bredt definert samfunnsoppdrag og dette samfunnsoppdraget er tett knyttet opp mot at kanalen er lisensfinansiert allmennkringkaster. Naturlig nok kunne ikke eierne stilt så tydelige krav om det ikke hadde vært for at kanalen er en lisensfinansiert allmennkringkaster. I NRKs vedtekter heter det at kanalen skal:

§ 1 NRK skal understøtte og styrke demokratiet

a. NRKs samlede allmennkringkastingstilbud skal ha som formål å oppfylle demokratiske, sosiale og

kulturelle behov i samfunnet.

b. NRK skal bidra til å fremme den offentlige samtalen og medvirke til at hele befolkningen får tilstrekkelig informasjon til å kunne være aktivt med i demokratiske prosesser. NRK skal ha en bred og balansert dekning av politiske valg. Samtlige partier og lister over en viss størrelse omtales normalt i den redaksjonelle valgdekningen.

NRK skal altså medvirke til at *hele* befolkningen *aktivt* kan være med i demokratiske prosesser, samt ha en *bred og balansert* dekning. Det vil si at NRK har en vesentlig rolle i forbindelse med valgkampen, og skal i stor grad fungere som et bindeledd mellom politikere og seere i den forstand at de skal bidra til at velgerne får tilgang på kunnskap om politikk slik at de kan gjøre et informert valg.

2.2.2 Den reklamefinansierte allmennkringkasteren TV2

I 1992 ble TV2 etablert. Kanalens eiere hadde fått enerett til å drive privat reklamefjernsyn via bakkenettet i ti år og skulle drive sin virksomhet i samsvar med prinsippene for allmennkringkasting. I begynnelsen var eierforhold og reklame sterkt regulert, men utover 90-tallet ble dette liberalisert. Mot slutten av den første konsesjonsperioden gjorde TV2 imidlertid en innsats for å vise seg som en mer ansvarlig kringkaster, og utvidet programtilbudet blant annet innen nyheter, aktualiteter og andre sentrale programkategorier (Syvertsen 2002). Den nye konsesjonsavtalen ble underskrevet i oktober 2001 med varighet fra 2003-2010. Foruten en innskjerping av kravene til kanalen på enkelte punkter er betingelsene de samme som i første konsesjonsperiode. (Syvertsen 2002:42-43). Konsesjonen fra 2003 utløp ved inngangen til 2010. TV 2 har som kommersiell fjernsynskanal konsesjon for sending via det digitale riksnettet. Denne konsesjonen har de på linje med andre kommersielle aktører, uten krav om allmennkringkasting. Søknaden fra TV2 om ny allmennkringkastingskonsesjon er i følge Medietilsynet under behandling i Kulturdepartementet (Medietilsynet 2010). I forbindelse med stortingsvalget 2009 var TV2 fortsatt i sin konsesjonsperiode som allmennkringkaster.

TV2 skal i følge vilkårene § 3.3 *jevnlige sende aktualitetsprogrammer*, men har ingen separate retningslinjer i sin konsesjonsavtale i forhold til valgdekning. TV 2s satsning på politikk og debatt er hovedsaklig basert på at det trekker et publikum og at det er en viktig arena å være tilstede på for å fremstå som en seriøs aktør.

TV2 har blitt kritisert for å ha en ensidig underholdningsprofil på bakgrunn av allmennkringkastingstradisjonenes vektlegging av kultur, mangfold og kvalitet. TV 2 er en hybridkanal, for samtidig som kanalen må tiltrekke seg nok seere og annonsører til at den tjener penger, så har den forpliktelser som allmennkringkaster gjennom konsesjonsbetingelsene i forhold til at de blant annet skal ha daglige egenproduserte nyhetssendinger og jevnlig aktualitetsprogrammer (Syvertsen 2002: 21). Kommersialiseringen førte til at det viktigste ikke lenger var å utdanne, opplyse og informere borgerne. Det overordnede målet ble å tiltrekke seg flest mulig seere, for å tjene penger (Allern 2004).

2.2.3 Hva skiller kanalene?

NRK og TV2 har begge et demokratisk oppdrag, men NRKs demokratiske funksjon er tydeligere definert enn TV2s. Dette skyldes i stor grad kanalenes finansieringsmodell. Finansieringsmodellen er kanskje mest utslagsgivende i forhold til hva som skiller de to allmennkringkasterne. Eierforholdet og kanalenes inntektgrunnlag er et viktig element som politisk sett bidrar til ulike prioriteringer i kanalene. Kringkastingsavgiften, også kalt lisensavgiften, er NRKs største inntektskilde, og det er Stortinget som fastsetter størrelsen. TV 2 skal drive reklamefinansiert riksdekkende kringkasting, og mottar ikke lisenspenger.

I tillegg til allmennkringkasterforpliktelsene, har det nok vært viktig for TV2 å fremstå som en seriøs aktør og reel konkurrent til NRK i forbindelse med valgsendingene. Dette kan bidra til å heve TV2s anseelse og kritikk knyttet til at TV2 er for underholdningspreget blir imøtegått ved at de viser seg fra en seriøs, innholdsrik og saksorientert valgsending. Samtidig må TV2, i noe større grad enn NRK, ta hensyn til seeroppslutningen.

2.3 Valgkamp på TV

De politiske partiene er avhengig av nyhetsmediene for å nå ut med sitt politiske budskap. Anders Todal Jenssen mener mediene, særlig fjernsynet, har blitt landets viktigste politiske arena. Det er ikke lengre Stortingets talerstol som er viktigst, men fjernsynet (Jenssen 2007:9). Slipper ikke partiene til med sine standpunkter i ulike politiske saker i valgsendingen, kan det altså være vanskelig å nå frem til velgerne med sine budskap. I

valgkampen i 2009 var for eksempel ikke partiet Rødt invitert til å delta i utspørringen på TV2. Også andre mindre partier har reagert på at de ikke har vært inkludert i fjernsynets valgsendinger. For noen parter har dette vært så prekært at de valgte å lage politisk reklame som ble sendt i fjernsynet til tross for at dette ikke er lovlig i Norge. Før valget i 2009 blusset debatten om politisk tv-reklame opp på ny i forbindelse med en dom i Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD). Dette førte til et tillegg i NRK-plakatens punkt 1b *NRK skal ha en bred og balansert dekning av politiske valg. Samtlige partier og lister over en viss størrelse omtales normalt i den redaksjonelle valgdekningen*. Dette viser blant annet at mediernes dekning av valgkampen ble debattert før valgkampen startet. Hvilken innvirkning dette hadde eller ikke hadde på valgsendingen i NRK og TV2, kommer ikke til å bli undersøkt i denne oppgaven. Poenget er imidlertid at maktforholdet mellom journalister og politikere er et sentralt aspekt.

For best å forstå dagens situasjon, er det nyttig og sette valgkamp på TV i et historisk perspektiv. Maktforholdet er endret mellom de tradisjonelle politiske institusjonene og nyhetsmediene, i medias favør (Jenssen 2007:9). Prosessen som har endret maktforholdet kan betegnes som *politikens medialisering*. Siden 1945 har denne medialiseringen gjennomgått fire faser. I den første fasen fra 1945-57 brukte politikerne mediene som *kanal*, fra 1961-69 var mediene en *arena* for politikerne, fra 1973-91 var mediene en *aktør*, og den fjerde og siste fasen fra 1992 har mediene rollen som *regissør* hvor mediene iscenesetter politikken (Jenssen & Aalberg 2007:254-255).

Over tid har maktforholdet mellom de ulike aktørene endret seg betraktelig. I forbindelse med partiene og pressen brudd, har det skjedd en forskyvning fra politikermakt til journalistmakt (Allern, 2001:12). Sigurd Allern deler denne maktforskyvningen inn i tre faser: 1) 1961-69 partiene tar kontrollen og mister den gradvis, 2) 1971-91 NRK styrer og spør, partiene svarer, 3) 1993-2001 journaliststyrt fjernsynsvalgkamp med kanalkonkurrans (Allern, 2004:142-166).

I den første fasen hadde NRK stort sett en rolle som tilrettelegger for de politiske partiene, partiene har altså reel innflytelse på valgopplegget. I de første utspørringene er det NRK som passer tiden, mens partiene stiller hverandre spørsmål. Etter hvert får også journalistene lov til å stille spørsmål. Programmene er preget av pressekonferanseformat og ansees som kjedelige.

Denne fasen, med politikerstyrte valgkamper, ebber ut i forbindelse med at NRK tar et sterkere journalistisk initiativ på slutten av 60-tallet (Allern, 2004:147-154).

Den andre fasen fra 1971-1991 karakteriseres ved at NRK har det formelle og reelle ansvaret for fjernsynsvalgkampen. Journalistene var vaktbikkjer på vegne av folket og skulle være med å stimulere interessen for valget og bidra til å gi velgerne informasjon.

Utspørringsprogrammet er det dominerende programformatet og Lars Jacob Krogh og Herbjørn Søreboes pågående stil ble et uttrykk for at journalister spilte en mer sentral rolle i valgkampen. Den pågående stilen ble også den gang kritisert i forhold til at avbrytelser av politikermonologer og krass ordbruk og form ikke nødvendigvis er det samme som kritisk, undersøkende journalistikk. I denne fasen stilles det også nye krav til hvem som får delta. Kravet er nå at partiene må ha en landsomfattende organisasjon, stille lister i et flertall av fylkene og ha vært representert på Stortinget i en av de siste stortingsperiodene. Protester og kritikk førte derimot til at NRK utviste skjønn i forhold til hvem som fikk delta. I tillegg ble Folkemøter introdusert som et nytt programformat, og dette representerte overgangen til et mer show-preget valgformat i 1989 (Allern 2004:154-160).

I den tredje fasen fra begynnelsen av 1990-tallet ble public service-prinsippet erstattet med en mer markedsorientert tenkning. NRK får konkurranse i TV2 og dette bidrar blant annet til at NRK får en tøffere tone. Kanalene må konkurrere om seernes oppmerksomhet og valgendingene preges av høy temperatur og ”prate-showenes” voksende dominans. I 1995 insisterer TV2 på at de selv skal velge hvilke politikere som blir invitert til studio og utvalgsriteriene handler gjerne om hvilke politikere som bidrar til å øke seer-tallene (Allern, 2004:160-164).

Ved å legge til en fase til fra 2001 og frem til i dag, en fjerde fase, er det fortsatt journaliststyrt fjernsynsvalgkamp med kanalkonkurranse. I tillegg har det vært en stor utvikling av nye medier og en økende grad av mottakermakt fordi seerne stadig har flere medievalg. Stortingsvalget i 2001 var i følge Hanne Hestvik første valgkamp der Internett ble ansett for å være et massemedium på lik linje med mer tradisjonelle massemedier i valgkampen (Hestvik 2004:230).

Stig Hjarvard peker på at mediene tidligere var avsenderstyrt, mens de nå i større grad kan karakteriseres som mottakerstyrt (1999:33). I tillegg har ny teknologi og nye medieformer

åpnet for en ny form for deltakelse og dialog mellom politikere og velgere (Enli & Skorgebø 2008). Første nettavis i Norge ble lansert i 1995. Etter hvert ble også SMS mer brukt for å få publikum med som deltakere i fjernsynssendinger. I 2004 var Kristin Halvorsen første norske partileder som blogget, og etter hvert som Facebook kom i 2004 har de fleste politikere opprettet en profil der. Internett har gitt nye muligheter for deltakelse blant publikum og dialog mellom politikere og velgere. Bruken av de nye kommunikasjonsplattformene har de senere årene økt. Ved stortingsvalget i 2009 var stort sett alle partiledere representert på Twitter. Unntakene var Lars Sponheim og Dagfinn Høybråten, partiene hadde derimot andre som var aktive i denne kanalen. Publikumsdeltakelse i politiske debattprogrammer på TV anses som en positiv innvirkning på den politiske offentligheten, og på demokratiet. Troen på Internett har variert, men mange har sett internetts demokratiske potensial. I 2000 foreslo Stephen Coleman hvordan fjernsynsdebattenes demokratiske funksjon kan styrkes gjennom å la publikum stille spørsmål og diskutere med politikerne. Coleman mener at publikumsdeltakelse i tv-debatter kan styrke demokrati. Deltakelse i selve diskusjonen bør anses som minst like viktig som det å avgi sin stemme. Demokratiet er tjent med at flere deltar, ikke bare gjennom valg, men også som agendasettere og deltakere i den offentlige debatten. TV bidrar ikke nødvendigvis til å gi tilstrekkelig informasjon, men er derimot svært viktige for å engasjere seerne. Dersom valgsendinger på fjernsynet får seerne til å hente informasjon om ulike politiske saker andre steder, er det positivt for demokratiet (Coleman 2000).

Den fjerde fasen er fortsatt journaliststyrt og det er mediene som regisserer valgkampen. Ved stortingsvalget i 2001 var partilederutspørringene droppet fra sendeplanene i både NRK og TV2. Ved stortingsvalget i 2005 var utspørringene tilbake. Utspørringene var fortsatt journaliststyrte, og kanalkonkurransen sterk. I forbindelse med partilederutspørringene i 2005 benyttet både NRK og TV2 seg av to utspørrere i studio. På NRK er både partileder og leder av ungdomspartiet invitert, mens på TV2 møter kun partileder. Partileder er på TV2 altså i mindretall. Ved valget i 2009 var det kun partileder som var invitert til utspørringene både på NRK og TV2. NRK stiller derimot med to utspørrere og var således i overtall.

Tidligere forskning viser hvordan begge kanalene har interne retningslinjer og mål for valgdekning og måloppnåelse som i stor grad samsvarer med kanalenes demokratiske oppdrag som allmennkringkastere. NRKs målplakat viser for eksempel hvordan kanalen ønsker å lage *interessant, nyskapende valgformater*. TV2 har på sin side utviklet interne

retningslinjer hvor det blant annet heter at valgdekningen skal fokusere på *innhold, partipolitikk og politikere* (Thorbjørnsrud 2009:98-99, Rognmo 2009). Tilsynelatende er interne retningslinjer i tråd med mandat og ansvarsmodellen i forhold til hva velgerne bør få informasjon om i forbindelse med valgsendinger (Esaiasson & Håkansson 2002, Jenssen 2007). Allikevel er det ofte forskjell i liv og lære, og selv om TV2s retningslinjer for dekningen av valgkampen slo fast at utspørringene ikke var ment som underholdning er det på sin plass å minne om at tidligere sjefsredaktør Kåre Valebrokk i TV2 understreket at debattprogrammer må ha en viss seeropplutning for å være økonomisk forsvarlig (TV 2 Holmgang 28.11.03 i Jenssen 2004:259). I TV2 er det markedskreftene som rår, og de er avhengig av at valgkampen har en viss underholdningsverdi for at det skal være lønnsomt (Allern 2004).

I forkant av valget 2005 ble det etablert to hovedallianser; *de rød-grønne* bestående av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, og det sittende borgerlige alternativet. Daværende statsminister Kjell Magne Bondeviks utfordrer ble Arbeiderpartiets Jens Stoltenberg. Denne alliansen ble også videreført ved valget i 2009 selv om det var noe usikkerhet knyttet til om Fremskrittspartiet var en del av denne alliansen eller ikke. Fra et journalistisk perspektiv er denne todelingen ved valget i 2005 og 2009 positiv for valgformidlingen fordi det er lettere å forenkle budskapet om to alternativer istedenfor alle de ulike politiske partiene. Velgerne må først bestemme seg for om de ønsker de rød-grønne eller borgerlige alternativ, deretter må velgerne bestemme seg for hvilke partier innenfor den alliansen de velger. Mediene har også ofte mye fokus på interne stridigheter og partiets evne til å få gjennomført sin politikk i praksis. Når partiene bygger allianser utover partigrensene, oppstår naturlig nok en del stridigheter og dette gjør at journalistene kan sette partiene opp mot hverandre.

Fjernsynet, og da spesielt NRKs samfunnsoppdrag, har blitt vesentlig debattert. Kjersti Thorbjørnsrud har beskrevet hvordan det ved valget i 2003 viste seg vanskelig for NRKs valgrelaterte sendinger å oppfylle sine samfunnsoppdrag som allmennkringkaster, samtidig som de hadde målsetting om høyest mulig seertall (Thorbjørnsrud 2004:126). I følge NRKs vedtekter innebærer NRKs samfunnsoppdrag blant annet at de skal sikre befolkningen adgang til vesentlig samfunnsinformasjon og debatt.

Hvilke konsekvenser har så denne økte mediemakten for de ulike politiske aktørene? Fordelen

med maktforskyvningene er at antall valgsendinger har økt i kraft av at NRK fikk konkurranse av TV2. Økt antall valgsendinger kan bidra til økning i formidling av politisk informasjon. Innholdsmessig preges sendingene av aktiv utspørring som igjen har bidratt til økt publikumsinteresse for både debattene og valget. Dette er ansett som en positiv demokratisk utvikling. En av ulempene ved at makten er forskjøvet fra politiker til journalist er at public-service prinsippet gradvis har blitt erstatt av en mer markedsorientert tenkning (Allern, 2004:164-165). Det vil si at det mest salgbare ikke nødvendigvis er det mest informative. Underholdning og spill har i større grad blitt rådende på bekostning av politiske saker. Konsekvensene av dette er at de samme politikerne går igjen og dette blir av Allern ansett som et overgrep mot partienes indre demokrati og velgernes rett til et mer allsidig uttrykk. I tillegg kan underholdningsaspektet og spillfokuset bidra til at journalistikken på sikt mister troverdighet i og med at den oppfattes som mindre seriøs og informativ (Allern 2004:165).

2.3.1 Journalistiske kriterier og krav

Mediene skal tilby velgere informasjon om politiske alternativer, for å bidra til å gjøre velgerne i stand til å ta et informert og begrunnet valg. Et viktig normativt prinsipp er at ingen skal få en mer fordelaktig behandling enn andre. Videre forventes det at journalistene skal granske politikerne og partienes tidligere stemmegivning og om de oppfyller valgløfter. (Thorbjørnsrud 2009:227). De viktigste normative kravene til journalistene i en valgdekning er balanse, rettferdighet og objektivitet. Kravene til objektivitet er at dekningen må være saklig og upartisk. Saklighet innebærer at formidlingen må være sann og relevant, og upartiskhet innebærer balanse og nøytralitet.

Objektivitetsidealet har de siste tiårene blitt mye diskutert, og tanken om en objektiv journalistikk er i stor grad forkastet. Begrunnelsen er at objektivitet er urealistisk, tendensene er i større grad subjektiv, kommenterende journalistikk (Jenssen 2007:257). Jonas Gjendemsjø (2009) spør i sin masteroppgave, ”Objektivitetsidealet i journalistikken”, om *nøytralitet* og *objektivitet* fortsatt er viktige verdier i journalistikken. Gjendemsjø finner blant annet at objektivitetsidealet som begrep i stor grad er byttet ut med nye begreper. Begrepene sannhet, vesentlighet og åpenhet er fortsatt sentrale journalistiske krav, mens

nøytralitetsbegrepet bør legges bort. Ved å endre begrepene vil fortsatt mye av det gode ved et objektivitetsideal være igjen (Brurås 2006:44 i Gjendemsjø 2009:52).

Hvilke normative krav en kan stille til journalistene er altså noe endret de siste årene. Allikevel er det noen av faktorene som fortsatt gjør seg gjeldene. Sannhet er en viktig faktor både for datidens Westerståhl og nåtidens Brurås (i Gjendemsjø 2009:52), og er fremdeles et svært relevant krav. Til grunn for hvilke normative krav det er rimelig å stille til programlederne i partilederutspørringene vil jeg trekke frem kravet om vesentlighet i form av at politikerne må 1) stilles vesentlige spørsmål 2) om relevante saker ut fra et 3) balansert perspektiv. I tillegg til kravet om vesentlighet og sannhet er det, i denne sammenhengen, også viktig at journalistene behandler politikerne likt. Det kan for eksempel være i forhold til hvor mye politikerne får snakke om vesentlige saker og hvor mye fokus det er på ulike typer spørsmål.

Margareth Sandvik setter i artikkelen ”Valgkamp på TV” søkelyset på journalistens rolle i valgkampen, og undersøker om intervjuobjektene behandles likt. Sandvik presenterer to ulike modeller for public service journalistikk; *idealistisk opplysningsmodell* og *profesjonell granskingsmodell*. Idealistisk opplysningsmodell legger, i følge Sandvik, vekt på journalistikk som saklig opplysningsvirksomhet hvor journalisten henter sin legitimitet gjennom opplysning i tjeneste for det gode. Denne modellen var nok den mest brukte tilnærmingen i fjernsynets begynnelse hvor journalistene slapp lite til med egne spørsmål. Den andre modellen, profesjonelle granskingsmodellen, fokuserer på hvordan journalistene kritisk og nærgående forsøker å få frem ubehaglige ubehaglig forhold som politikeren muligens holder unna offentlighetens oppmerksomhet (Sandvik 2005). I valgendingene på begynnelsen av 1970-tallet kom profesjonell granskingsmodell til syne i norsk fjernsynsvalgkamp. Begge modellene er relevante for forståelsen av dagens politiske journalistikk (Esaiasson & Håkansson 2002:59, Sandvik 2005:16).

2.3.2 Mandat- og ansvarsmodellen

Journalistene har altså en rekke krav og forventninger knyttet til hvordan en partilederutspørring normativt bør gjennomføres. Peter Esaiasson og Nicklas Håkansson har i ”Besked ikväll” forsøkt å se nærmere på hva innbyggerne trenger for å fatte kvalifiserte og opplyste beslutninger om hvem som skal få deres stemme.

Uansett hvilke oppfatninger en har om hva som kjennerteget et godt demokrati, så handler valgkampen om å gi velgerne et grunnlag slik at de kan ta stilling til hvem som skal gis retten til å ta beslutninger i forskjellige saker i årene som kommer. Esaiassons og Håkanssons (2002) forslag til hva som er relevant informasjon utgår fra hva som kan kalles det representative demokratiets kjerne. En modell som representerer denne kjernen kalles mandat- og ansvarsmodellen. Mandat- og ansvarsmodellen normative tilnærming forklarer enkelt sagt at demokratiet fungerer slik: partiene formulerer et valgprogram de ønsker å gjennomføre i kommende periode. Velgerne tar stilling til programmet. Det parti, eller de partier, som får sterkest støtte blant velgerne lager regjering og gjennomfører det programmet de har fått i mandat fra velgeren og gjennomføre. Ved neste valgongang tar velgerne stilling til hvordan partiene har gjort det og tar stilling til om partiets nye valgprogram (Eassiason & Håkansson 2002).

Ut fra denne modellen defineres et sett kjernekunnskapen som velgerne må ha, disse er 1) partienes saksstandpunkt, 2) deres ideologiske mål på lang sikt og 3) deres forhistorie og tidligere handlinger (Jenssen & Aalberg 2007:247).

Tabell 1: Mandat- og ansvarsmodellen

Hvilken informasjon trenger samfunnsborgerne i en valgkamp?

Grunnleggende komponent	Presisert	Kommer til uttrykk som
«Kjernen»	Saksstandpunkter	Programmer, forslag
	Ideologiske mål	Motiver for forslag
	Tidligere handlinger	Handlinger i mandatperioden
Presisering	Saksstandpunkter	Virkelighetsoppfatninger, konsekvenser for samfunnet og for den enkelte Håndtering av målkonflikter
	Tidligere handlinger	Ansvar
Komplikasjoner	Partienes strategier	Intern enighet Enighet med koalisjonspartier
Alternative modeller (elementer av initiativrett)	Problemer identifisert av samfunnsborgerne eller individet (individets gruppe)	
Systemer med personvalg	Kandidatenes interesser og forutsetninger	Kjærlighet, penger, makt

(Kilde: Jenssen 2004:247, bearbeidet fra Esaiasson og Håkansson 2002:47)

Å forvente at alle stemmeberetige skal sette seg inn partienes politiske program og saksstandpunkter er urealistisk, men å forvente at en partilederutspørring skal gi svar på noen av standpunktene er desto mer realistisk – nærmest et krav.

I analysen vil jeg hovedsakelig undersøke hvordan forholdet mellom spill- og saksfokus balanseres. Dette kan knyttes til modellens ”kjerne”, ”presisering” og ”komplikasjoner”. Saksorienterte spørsmål viser blant annet til partienes program og forslag og baserer seg på partienes virkelighetsoppfattninger. De spillorienterte spørsmålene vil i stor grad rettes mot det modellen beskriver som komplikasjoner fordi spillspørsmålene ofte tar opp hvordan partiene skal få gjennomslag for sin politikk hvis det er interne stridigheter eller uenighet med partier de for eksempel skal sitte i regjering sammen med.

2.3.3 Informasjon og underholdning

I tillegg til de normative forventningene til valgsendinger, må journalistene også ta inn over seg nåtidens mediebilde. Dagens mediasamfunn gir forbrukerne utallige valg i forhold til mediekonsum. Tiden der NRK var eneste fjernsynskanal er for lenge siden forbi. Brukere av ulike medieplattformer er blitt konsumenter som forbruker informasjon fra alle mulige kanaler. Mediene må hele tiden konkurrere om folks oppmerksomhet. Tidligere samlet seerne seg foran fjernsynet og så på det eneste programmet som ble sendt. I dag er veien fra et medium til et annet kort, og det er heller ikke unormalt at man benytter seg av flere medier på en gang. Det vil si at dersom en seer finner for eksempel partilederutspørringen kjedelig eller lite informativ er veien kort til andre tv-kanaler eller til andre medier som for eksempel Internett.

Allerede i 1986 lanserte Russel W. Neumann ”the Inverse Law” som innebærer at et mediums publikum vil avta i takt med hvor saklig og dyptgående dekningen av politisk stoff er (Neumann i Jenssen & Jamtøy 2005). Det vil i praksis si at jo mindre underholdende et politisk program er, jo færre seere. I 1997 satset BBC på en saksorientert og dyptpløyende presentasjon av partienes valgprogrammer og opplevde at seerne forsvant fordi programmet rett og slett ble for kjedelig (Esaiasson & Håkansson, 2002:46). Det vil altså si at i tillegg til at valgsendingen skal være informative, må også seerne finne sendingene underholdene. Ofte er det en tendens til at mediernes bidrag til demokratiet vurderes uavhengig av at mediene må være både underholdende og informative. Martin Eide påpeker at den moderne journalistikken er inkluderende og folkelig. Mediene er avhengig av publikum, og derfor må

ikke mediernes makt utelukkende vurderes i forhold til politikken, men også i forhold til seerne (Eide 2001:52 i Slaattaa 2005). Publikum har også makt i forhold til mediernes innhold. Meidemarkedet er utvidet og konkurransen og reklameinntektene er større. En konsekvens av dette er at mediene er avhengig av et stort publikum for å selge. Informasjon og underholdning smelter sammen og begrepet *infotainment* har oppstått. Infotainment trenger, i følge Jamtøy og Aalberg, ikke bare å være et onde: ”Underholdningen kan også bidra til at deler av publikum som trenger litt *tilspissing* og *forenklete* budskap” (Jamtøy og Aalberg 2007:226).

Tilspissing og forenkling av budskap er også teknikker som blir beskrevet som en av flere *medievidningsteknikker*. Medievidningsteknikkene ble første gang beskrevet av Gudmund Hernes i 1978. Teknikkene brukes av journalister for å få publikums oppmerksomhet. Medievidningsteknikkene benyttes gjerne for å gjøre saker mer underholdene og lettere å forstå for publikum (Esaiasson & Håkonsson 2002: 166). Under følger et utvalg av de mest relevante medievidningsteknikkene i forhold til partilederutspørringen og hvordan disse kommer til uttrykk.

Tabell 2: Medievidningsteknikker

Hernes' medievidningsteknikker:	Beskrivelse:
Polarisering/konfliktorientering: Konflikt framfor harmoni, polarisering framfor konsensus, svart/hvitt framfor nyanser. Partiene utpeker hovedmotstander for å gjøre seg selv mer interessante og få sine saker i fokus. Mer vekt på kritikk enn egen politikk	Politikk som spill – Utspill som dreier seg om strategispill
Konkretisering: Enkle saker fremfor komplekse, sammensatte saker	Fokus på materielle perspektiv – til forskjell fra prinsipielle og idéorienterte Detaljorientering – flere spørsmål med krav om detaljkunnskap Entydighet (1) – ta konkret stilling i saksspørsmål Entydighet (2) – flere konkrete forslag
Forenkling: Saker må fremstå så enkelt og konsist som mulig Komplekse sammenhenger brytes ned til enkle for/mot-saker. Retoriske metaforer erstatter kompliserte argumenter	Dagsorden – fokus på få saksområder Fokus på umiddelbar fremtid – ikke langt bakover eller fremover, men fokus på nær fremtid

(Hentet fra Esaiasson & Håkonsson 2002: 167, og bearbeidet)

Massemedienes bruk av informasjon og underholdningselementer fører oss videre til hvilken innvirkning mediene har på publikum, og i denne sammenhengen spesielt i forhold til om mediene bidrar til å gi publikum et grunnlag for å gjøre et informert valg.

I artikkelen *Stimulert eller demobilisert? – En kvantitativ undersøkelse av mediebruk og engasjement*, (Aalberg 2005) undersøkes sammenhengen mellom tv – og avisbruk og politisk engasjement. Forskning har vist at mediene både stimulerer og demobiliserer i forhold til om publikum blir mer politisk engasjert. Aalberg mener at det er grunn til å tro at ulike medier og ulikt medieinnhold har ulik effekt i forhold til deres demobiliserende eller stimulerende effekt på publikum. Medienes endrede rolle har på den ene siden ført til at budskap kommer frem på en klar og forståelig måte, men på den andre siden har medievriddingsteknikkene *tilspissingen, forenklingen, intensivering, konkretisering, polarisering og personifisering* ført til at partiene ikke får presentert sine politiske løsninger på en tilfredsstillende måte – og velgerne har dermed ikke fått all den informasjonen de trenger (Aalberg 2005).

Fjernsynet er fortsatt velgernes viktigste kilde til informasjon i forbindelse med valg (Waldahl og Aardal 2004:258, TNS gallup 2009) Derfor er det hensiktsmessig å undersøke om fjernsynet bidrar til å oppfylle sin demokratiske rolle og gjøre sitt publikum informert. Det er hovedsakelig to konkurrerende hypoteser knyttet til hvilken rolle massemediene har i forhold til opinionsutviklingen. Det er tesen om medieubehag og tesen om kognitiv mobilisering (Jenssen 2007:198).

Den første tesen, medieubehag, handler kort sagt om at mediene bidrar til å skape politisk passivitet og medienes innhold og form tilskrives skylden. Innholdet i mediene blir i følge tesen beskrevet med et overdrevet fokus på spill og person på bekostning av politiske saker. I tillegg mener tilhengere av denne hypotesen at medienes form kan beskrives som ”banalisering”, ”snuttifisering” og ”fragmentering” (Jenssen 2007:198).

Den andre tesen, tesen om kognitiv mobilisering, har en mer utviklingsoptimistisk tilnærming. I følge denne tesen bidrar mediene til å skape økt politisk kompetanse og selvtillit (Jenssen 2007:198). Jenssen har forsøkt å finne sammenhengen mellom medieeksponering og kunnskap om politikk. Politisk kunnskap kan defineres som ”omfanget av faktainformasjon om politikk som er lagret i langtidshukommelsen” (Delli Carpini og Keeter 1996:10 i Jenssen 2007:202). Analysen viser ulike resultater. Et av de viktigste resultatene i denne

sammenhengen er at analysen ikke kan påvise at seerne, uavhengig om de er politisk interesserte eller ikke lærer noe av TV-valgkampen. Analysen viser derimot at blant dem som følger valgkampen på NRK-TV øker antall oppfatninger om partienes sakseierskap (Jenssen 2007:217-219).

2.4 Dagsorden og sakseierskap

Dagens valgkamp foregår stort sett i massemediene, og fjernsynet er i stor grad publikums fortrukne kilde til informasjon. Valgresultatet avhenger ofte av hvem som klarer å sette dagsorden (Aardal, Krogstad, Narud & Waldahl 2004:24). Det er vanlig å knytte dagsordenteorien om mediens dagsordenfunksjon til en studie gjennomført av McCombs & Shaw (I Larsen og Hausken 1999:69) av den amerikanske presidentvalgkampen i 1968. De kom frem til at saker som ble prioritert i mediene også var de sakene velgerne oppfattet som viktige. Kampen om dagsorden i det moderne samfunnet har tre hovedaktører, mediene, publikum og politikere. Mediens dagsorden handler om hvilke saker de vektlegger, publikums dagsorden dreier seg om hvilke saker som opptar dem og politikernes dagsorden sier noe om hvilke saker partiene prioriter (Waldahl 1999). De tre dagsordenene påvirker hverandre. Mediens dagsorden går ut på at saker eller tema som blir fremstilt som viktige i media, ofte vil bli oppfattet som viktige av mottakerne, altså velgerne. (Aardal & Waldahl 2004). Mediene påvirker også politikernes dagsorden ved at de tar opp samfunnskritiske forhold som igjen kommer på politikernes dagsorden. Likeledes påvirker politikere mediene ved å ta opp samfunnsaktuelle forhold. Også velgerens dagsorden påvirker både politikere og mediene fordi mediene er avhengig av et publikum og politikere er avhengig av velgere. Den ene dagsorden er altså ikke uavhengig av den andres dagsorden.

Mediernes dagsorden har derimot en sterk funksjon i forhold til at saker som vies oppmerksomhet i valgkampen kan ha en innvirkning på valgresultatet. En rekke aktører kjemper for å få sine saker på mediens dagsorden, men kun et utvalg saker kommer på. Påvirkning fra mediens dagsorden foregår gjerne på to måter. For det første vil mediens prioritering av saker være viktig i forhold til hvilke saker velgerne kjenner til og anser som viktige. Dette kalles gjerne velgerens *intrapersonlige* dagsorden. For det andre vil sakene mediene prioriterer være viktige for velgerens *interpersonlige* dagsorden. Interpersonlig

dagsorden dreier seg om hvilke saker de velger å diskutere med sin omgangskrets (Aardal, Krogstad, Narud & Waldahl 2004:20).

I tillegg til at det er viktig for partiene å få sine saker på dagsorden er det også viktig å ha eierskap til saken. Teorien om sakseierskap handler om at de politiske partiene over tid må opparbeide seg et eierskap til sakene slik at velgerne har tillitt til partiets evne til å håndtere saksfeltet. Etter hvert som saksstemmegivning har fått økt betydning er det blitt viktigere for partiene hvilke saker som preger valgkampen og hvordan partiene stiller seg til disse sakene (Aardal, Krogstad, Narud & Waldahl 2004:23). Undersøkelser viser at fjernsynet kan bidra til å øke oppfatninger om partienes sakseierskap (Jenssen 2007:217-219). Det vil derfor være svært viktig for partilederne å få snakke om sine kjernesaker i partilederutspørringene. I et flerpartisystem slik vi har i Norge vil det være rimelig å anta at flere partier kunne opparbeide seg eierskap til bestemte saker (Aardal & Waldahl 2004:287-288). Ved valget i 2009 oppga for eksempel både SV og Høyre skole/utdanning som en av sine kjernesaker. Moderne valgkamp handler i følge Anders Todal Jenssen mye om *hvilke saker velgerne oppfatter som de viktigste, og hvilke partier de tror står for den beste politikken* (2007:206).

Det er vanlig å skille mellom langsiktig og kortsiktig sakseierskap. Langsiktig sakseierskap knyttes gjerne til partienes plassering i det politiske systemets konfliktstruktur. Høyre har tradisjonelt vært et parti med sterk tilknytning til økonomisk politikk og Arbeiderpartiet har vært knyttet til velferdsstaten. Et kortsiktig sakseierskap dreier seg i større grad om saker med konkrete stridsspørsmål som ikke er forankret i samfunnets konfliktstruktur (Aardal, Krogstad, Narud & Waldahl 2004:20). Sakseierskap dreier seg, i følge Petroick, gjerne om tre forhold. For det første dreier det seg om partienes rykte på bestemte områder, for det andre handler det om partienes evne til å sette sine saker på dagsorden og for det tredje sammenhengen mellom velgernes prioritering av saker og valg av parti (Petroick 1996:831 i Valen & Narud 2004:62).

Ved valget i 2001 var skole/utdanning og skatter/avgifter rangert som de viktigste sakene for både velgerne og mediene (Aardal & Waldahl 2004:280). Ved valget i 2005 var utdanning/skole den viktigste saken i mediene (Henrik Høidal 2005). Ved valget i 2009 har jeg ikke funnet noen analyse av hva som var toppsak i mediene, men Hanne Marthe Narud uttalte til forskning.no at velgernes dagsorden var fragmentert, de var opptatt av skole og miljø, velferd og skatt (2010).

En undersøkelse fra Institutt for samfunnsforskning viser at det ved valget i 2009 var færre velgere som skiftet parti enn tidligere. I alt 39 prosent endret standpunkt fra 2005 til 2009, i forhold til perioden 2001-2005 er dette en nedgang på 8 prosentpoeng (Aardal, Reymert & Otterbekk 2010). Undersøkelser fra de siste kommune- og stortingsvalgene viser at halvparten av velgerne venter med å bestemme seg til under valgkampen og en fjerdedel venter helt til like før valgdagen (Aardal 2003c :14 i Aardal & Waldahl 2004:279). I tillegg oppgir hver femte velger at valgkampen i media har spilt inn på hvilket valg de tok. Valgkamper med klare alternativer stimulerer til valgdeltakelse, mens manglende alternativer og lite spenning fører til lavere deltakelse (Aardal 2003b:14 i Aardal & Waldahl 2004:279). I analysen undersøkes partienes dagsorden i forhold til hva de får snakke om i partilederspørringene.

2.5 Oppsummering teori

I teorikapitlet har jeg først gjort rede for normative forventninger til allmennkringkasterne NRK og TV2. Dette har jeg gjort ved å gjøre rede for kanalenes demokratiske oppdra og trekke inn allmennkringkastingskanalene funksjon i forhold til å fylle visse samfunnsoppdrag. NRK og TV2 skiller seg fra hverandre i forhold til at NRK er statseid, mens TV2 er reklamefinansiert. Dette påvirker kanalenes finansieringsmodell og kan bidra til ulike prioriteringer i forhold til valgdekningen. Videre har jeg gått gjennom allmennkringkasternes rolle i et historisk perspektiv. Denne gjennomgangen viser blant annet hvordan makten har forskjøvet seg fra politikerne til journalistene. Dette har jeg drøftet i forhold til den kontemporære valgdekningen. Antall valgsendinger har økt i kraft av at NRK fikk konkurranse av TV2. En av de negative konsekvensene ved økt mediemakt er at public-service prinsippet gradvis er erstattet med mer markedsorientert tenkning (Allern 2004:164-165).

Deretter har jeg diskutert hvilke normative kriterier og krav det er rimelig å stille til journalistene i en valgkamp. Til grunn for hvilke krav det er rimelig å stille til programlederne i en utspørring legger jeg kravet om vesentlighet i form av at politikerne må stilles vesentlige spørsmål, om relevante saker, ut fra et balansert perspektiv. I tillegg er sannhet og likebehandling et rimelig krav å stille. Normativt skal mediene tilby velgeren informasjon om politiske alternativer, for å bidra til at velgerne kan ta et informert valg. De normative kravene

står gjerne i kontrast til hva som skal til for at et valgprogram får tilstrekkelig med seere. Dette har jeg drøftet i forhold til balansegangen mellom informasjon og underholdning. Til slutt har jeg diskutert mediernes, partienes og velgernes dagsorden og drøftet betydningen av sakseierskap. I tillegg har seerne stor variasjon i politisk kunnskap og er på ingen måte en homogen gruppe.

3 Metode

Formålet med dette kapittelet er å redegjøre for de metodologiske valgene jeg har tatt for å besvare oppgavens problemstilling. Metoden er et hjelpemiddel for å oppnå kunnskap om det fenomenet som undersøkes. Hvilken metode en skal velge avhenger av hva man skal undersøke, hvilke forskningsspørsmål man skal besvare og hvilke ressurser en har til rådighet. For best å besvare oppgavens problemstilling har jeg valgt å benytte meg av en innholdsanalyse med både kvalitativ og kvantitativ tilnærming.

Jeg har valgt å analysere partilederutspørringene på NRK og TV2 fra stortingsvalget i 2009. Utvalget består av 14 partilederutspørringer. Det er totalt syv partiledere som er representert i analysen. Partilederutspørringen på NRK av Torstein Dahle fra partiet Rødt er ikke med i analysen fordi partiet ikke ble invitert til utspørring på TV2. I og med at jeg sammenligner utspørringene på NRK og TV2 var det et naturlig valg å utelate denne utspørringen fra hele analysen. Øvrige partilederutspørringer er en del av utvalget.

Tabell 3: Oversikt partilederutspørringene på NRK i forbindelse med Stortingsvalget 2009

Partilederutspørring 09	NRK
Siv Jensen, Frp	18.aug
Liv Signe Navarsete, SP	20.aug
Torstein Dahle, Rødt*	25.aug
Dagfinn Høybråten, Krf	27.aug
Kristin Halvorsen, Sv	1.sep
Lars Sponheim, V	3.sep
Erna Solberg, H	8.sep
Jens Stoltenberg, AP	10.sep

*utelatt i analysen

Tabell 4: Oversikt partilederutspørringene på TV2 i forbindelse med Stortingsvalget 2009

Partilederutspørring 09	TV2
Kristin Halvorsen, Sv	20.aug
Lars Sponheim, V	24.aug
Liv Signe Navarsete, SP	27.aug
Dagfinn Høybråten, Krf	31.aug
Erna Solberg, H	3.sep
Siv Jensen, Frp	7.sep
Jens Stoltenberg, AP	10.sep

I analysen sammenligner jeg partilederutspørringene både ved å sette partiene opp mot hverandre i den enkelte kanalen, samt at jeg sammenligner utspørringene på tvers av kanal. Det vil si at jeg sammenligner utspørringene på tre nivåer. For det første sammenligner jeg utspørringene i NRK med hverandre, deretter sammenligner jeg utspørringene i TV2 med hverandre før jeg til slutt sammenligner utspørringene på NRK og TV2. Komparativ analyse bidrar til å gjøre oss oppmerksomme på likheter og variasjoner, og gjør oss dermed i stand til å sette etablerte oppfatninger på prøve. Denne analysen søker å avdekke likheter og forskjeller mellom kanalene og mellom politikerne.

Innen samfunns- og medievitenskap skiller man vanligvis mellom kvalitative og kvantitative teknikker innenfor innholdsanalyse. Den kvalitative metoden har sin forløper i hermeneutisk teoritradisjon. Hermeneutikk er en fortolkningslære som ble utviklet blant annet for å analysere og avdekke de underliggende meningene i religiøse, juridiske og senere litterære tekster på 1800- og 1900-tallet (Østbye et. al 2002:58-62). Hermeneutikkens innflytelse på medieforskning kan ses på to nivåer; 1) Hermeneutikk har vært en kilde til inspirasjon for teoretisk rammeverk og en metodologisk tilnærming til kildekritikk. 2) fungerer som en konstant påminnelse om at all sosial og kulturell forskning er hermeneutisk og dobbelhermeneutisk, fortolkning av tolkning (Bruhn Jensen, 2002:21-22).

Kvantitativ innholdsanalyse kan defineres som ”*dataregistrering og analyseteknikk som søker mot en systematisk, objektiv og kvantitativ beskrivelse av innholdet i et budskap*” (Østbye et al.1997:204). En slik analyse skal basere seg på regler som sørger for at tilfeldigheter ikke styrer resultatet. I denne analysen har jeg laget regler for kategoriseringen, for å unngå at å bli påvirket av tilfeldigheter. Tanken er at resultatene skal bli tilnærmet de samme, uavhengig av hvem som gjennomfører og analyserer det empiriske materialet. Det er imidlertid ingen vanntette skott mot kvalitativ tilnærming, ettersom kodingen ofte forutsetter en kvalitativ vurdering for å bestemme hvilken kategori enheten skal plasseres i, og det endelige valget fordrer bruk av skjønn.

I denne oppgaven vil alle kvantitative data først bli vurdert kvalitativt. Dette kommer jeg tilbake til senere. Først vil jeg presentere utspørringene på NRK og TV2 slik at det blir lettere å forstå mine metodologiske vurderinger og valg.

3.1 Utspørringene på NRK

Før stortingsvalget mandag 14. september gjennomførte NRK en serie partilederutspørringer. Partilederutspørringene foregikk hver tirsdag og torsdag, og var en del av et større valgprogram kalt *Velg 09!*. Valgprogrammet bestod av flere deler, partilederutspørringene var en av disse delene. For øvrig besto valgprogrammet av en politikerdebatt som ikke var knyttet til partilederutspørringene. Som en introduksjon til partilederutspørringene presenterte Petter Schjerven partiet med en mer humoristisk tilnærming. Dette innslaget tok for seg ting som var typisk med partiet. Schjerven intervjuet folk på gata om partiet, og sammen med Erling Dokk Holm fant de en ting som kunne representere partiet. Dette innslaget varte rundt seks minutter. Etter Schjervens innslag introduserte Nina Owing kveldens deltaker i partilederutspørringen og ga ordet videre til programlederne. Selve partilederutspørringen varte i ca 25 minutter. Etter utspørringens slutt diskuterte politiske kommentatorer kveldens utspørring og innhold, denne delen varte i ca seks minutter. Det vil si at innslag før utspørringen og evalueringen etterpå til sammen kunne vare i ca 12 minutter.

Utspørringen ble sendt fra NRKs studio på Marienlyst. I rollen som utspørrere på NRK ved Stortingsvalget 2009 finner vi Magnus Takvam og Sigrid Sollund. Magnus Takvam har lang fartstid i NRK og er kjent som politisk reporter og kommentator. Sigrid Sollund har bakgrunn som programleder og reporter fra Dagsnytt 18 og Ukeslutt.

Programformatet er relativt likt bygd opp hver gang. Sigrid Sollund og Magnus Takvam bytter på å stille spørsmål til politikerne. Spørsmålene er godt forberedt på forhånd, men de benytter politisk kunnskap og dramaturgisk teft til å stille andre spørsmål underveis eller der det faller seg naturlig. Programlederne styrer utspørringene, og griper fort inn hvis de merker at politikerne forsøker å vri seg unna spørsmålet. I tillegg er det programlederne som legger premissen for alle spørsmålene som stilles, og setter spørsmålene inn i en sammenheng og knytter spørsmålene til konkrete saker. Et eksempel er Sigrid Sollunds spørsmål til Lars Sponheim:

”I disse dager får Venstre kritikk fra Aksjonen mot fildeling som mener at dere svikter kunstnerne ved å støtte gratis nedlastning på nettet. Hvordan stemmer det overens med Venstre som kulturparti?”

Dette spørsmålet viser at programleder setter et negativt søkelys på Venstre som kulturparti, og at programleder har stor definisjonsmakt i forhold til hvilke saker om tas opp og hvordan

sakene belyses. Hovedfokus i denne analysen vil ikke være programleders framing av spørsmål, men jeg vil allikevel nevne dette som et eksempel på programleders innvirkning og makt.

3.1.1 Innhold NRK

Innholdsmessig oppfatter jeg at programformatet grovt kan kategoriseres på tre måter. Litt forenklet vil det si at en utspørring tar opp tema som kategoriseres som enten 1) spillorientert 2) saksorienterte eller 3) spørsmål fra seerne. Rekkefølgen av denne inndelingen varierer i de forskjellige utspørringene. Utspørringene er heller ikke bygget opp slik at kategoriene følger hverandre etter et bestemt mønster. Hver kategori går over i en ny kategori gjennom hele utspørringen. Det vil si at en periode er kategorisert som for eksempel spillorientert, før det deretter er en periode som kan kategoriseres som saksorientert. Deretter kommer for eksempel spørsmål fra seerne. Spørsmål fra seerne skiller seg litt ut fra de andre kategoriene. Det kan være flere innslag av spill og saks kategorier, mens spørsmål fra seerne stilles kun en gang i løpet av utspørringen, og utgjør således bare en kategori. For å unngå gjentakelser og for å variere språket, bruker jeg ordene del, kategori, sekvens og periode om hverandre for å beskrive den tidsperioden som er kategorisert som enten spill eller sak. Dette kommer særlig til syne i analysedelen.

De spillorienterte kategoriene dreier seg om hvem som kommer til å vinne valget, hvilken strategi de ulike partiene benytter, hvem de kan og ikke kan samarbeide med og andre typer spørsmål som handler om makt og spill. Dette omtales gjerne som "horse race journalism" i forskningslitteraturen (Narud & Waldahl 2004:170) I analysen av utspørringene kunne det virke som programlederne på forhånd hadde forhåndsdefinert hvor mye tid de ville bruke på såkalte spillorienterte spørsmål. Typisk markerer programlederne at en sekvens nærmer seg slutten ved stille et avrundende spørsmål knyttet til temaområdet, i denne sammenhengen spill. Underveis i kategorien(e) om spill og makt, kan det være at enkelte saksspørsmål også blir belyst uten at målet ved dette er å gå inn på saksstandpunkter. Et eksempel på dette er hvordan programlederne konfronterer Jens Stoltenberg med Kristin Halvorsens uttalelser om Aps håndtering av miljøspørsmål, målet er ikke å komme til bunns i saksstandpunkter om miljø, men å sette partiene opp mot hverandre og derigjennom vise ulikheter mellom partiene samt peke på eventuelle samarbeidsproblemer. Alle utspørringene har større eller mindre

kategorier hvor programlederne konsentrerer seg om ulike regjeringsalternativer, valgresultat og lignende typer spørsmål om makt og spill.

I NRK er det også en eller flere kategorier med spørsmål hvor målet er å finne ut hva partiet mener i saksspørsmål, altså standpunkter om ulike saker innenfor for eksempel temaene utdanning, miljø, velferd, samferdsel eller innvandring. Denne type spørsmål dreier seg gjerne om hva partiene mener om ulike saker, hva de sagt og gjort tidligere, og hvordan de har tenkt til å gjennomføre sitt forslag. Mange saker går over i hverandre, og det kan være vanskelig å for eksempel diskutere utbygging av jernbane uten å dra inn bruk av oljefondet. Det finnes også mange eksempler på hvordan innvandringsspørsmål tas opp samtidig med kriminalitetsspørsmål. Til tross for dette virker det som om utspørreerne har bestemt seg for en viss type spørsmål de ønsker å gå litt mer i dybden av med hver enkelt politiker. Politikerne blir stilt ulike spørsmål, og det varierer om spørsmålene som stilles er fordelaktig eller ikke for partiene.

Den tredje kategoriinndelingen består av kortsvarsspørsmål som er satt sammen av redaksjonen etter innspill fra publikum. Spørsmålene blir fremstilt som spørsmål fra seerne, men spørsmålene er selvfølgelig gått igjennom en utvelgelsesprosess som jeg antar er nøye gjennomtenkt fra redaksjonen sin side. Dette er hovedsakelig spørsmål om konkrete saker hvor politiker skal gi korte svar og det er lite rom for utdypning av svaret. Hver politiker blir stilt ca fem-seks spørsmål fra seerne. Et eksempel på spørsmål fra seer til Jens Stoltenberg: *”Ville du sendt dine barn til en skole der flere enn 90 prosent hadde fremmedkulturell bakgrunn?”*. Dette spørsmålet dreier seg om mye mer enn skolepolitikk, og det er vanskelig å kategorisere dette spørsmålet uten å komme inn på at dette også gjelder innvandring og verdispørsmål. Kategorien med spørsmål fra seerne kan være både spill og saksorienterte, men jeg har valgt å periodisere spørsmålene som en egen kategori fordi det bare er NRK, og ikke TV2, som har spørsmål fra seerne.

Kategoriene spill og beskrevet overfor sklir over i hverandre og det varierer fra program til program hvor lang tid det blir brukt på hver kategori og hvilken rekkefølge de kommer. I tillegg til spill og sak, er det også en egen, separat kategori for spørsmål fra seerne.

3.2 Utspørringene på TV2

Pål T. Jørgensen var TV2s programleder og utspørter i forbindelse med kanalens partilederutspørring i valgkampen. Kanalen beskriver utspørringen som *kryssseksaminering av partilederne* ved stortingsvalget 2009. Pål T. Jørgensen har en allsidig bakgrunn som journalist, reporter, nyhetsanker og programleder.

Partilederutspørringene sendes som et eget program fra studio i Bergen. Sendingene varer i cirka 23 minutter. TV2 har ikke invitert Torstein Dahle fra Rødt, men for øvrig er de samme partilederne som i NRK representert: Kristin Halvorsen, SV, Jens Stoltenberg, AP, Liv Signe Navarsete, SP, Lars Sponheim, Venstre, Dagfinn Høybråten, Krf, Erna Solberg, Høyre, Siv Jensen, Frp.

Formatet er likt bygd opp hver gang i forhold til praktisk innhold. Både programleder og politiker sitter i en stol rett overfor hverandre på en scene. Det er ingen av partene som har mulighet til å gjemme seg bak et bord eller lignende. Stolene på scenen er dype, og Pål T. Jørgensen får en tilbakelemt holdning. Underveis i valgkampen får sendingen noe kritikk på grunn av møbleringen i studio. På grunn av stolens dype utforming og filming nedenfra og opp ble det ”mye bein” dersom de kvinnelige partilederne hadde på korte skjørt, og VG melder at de kvinnelige partilederne synes dette er kjønnsdiskriminering (VG Nett 01.09.2009). Møbleringen blir ikke gjort om i løpet av valgkampen til tross for kritikken.

Programmet starter alltid med samme vignett, og programleder ønsker alltid seerne velkommen før han introduserer kveldens partileder. Deretter går Jørgensen rett på sak og stiller politiker et spørsmål. Politiker blir med andre ord ikke ønsket velkommen av programlederen.

3.2.1 Innhold TV2

TV2 skiller fra NRK på flere måter. TV2 har ingen egen kategori med spørsmål fra seerne, slik NRK har. Utspørringen er i analysen delt inn i perioder som enten spill eller saksorientert. På samme måte som NRK kan noen spørsmål være både spill og saksorientert. Det varierer veldig om programleder fokuserer på sak eller spillspørsmål, og det er ikke bygget opp noen egne avklarte fokusområder eller kategorier slik det i større grad er på NRK. Ved partilederspørringen av Dagfinn Høybråten handler første spørsmål om Krf fortsatt har en oppgave fra Gud i norsk politikk. Første spørsmål til Kristin Halvorsen går rett i strupen på et

av SVs viktigste kjerneområder og Pål T. Jørgensen spør om *SVs innsats for de fattige i landet de siste fire årene en skam*. Venstres leder Lars Sponheim blir på en annen side konfrontert med regjeringsspørsmål som første spørsmål. De nevnte eksemplene viser at utspørringene starter både med spill og saksorienterte spørsmål. Det er ingen mal slik vi kan se tydeligere eksempel på i NRK. TV2 annonserer selv at de skal *krysseksaminere* og *grille* politikerne om ulike temaer og *spørre de til marginen* om hva de har gjort for landet, og hva de planlegger å gjøre i kommende periode, hvilke saker politikerne setter fremst og hvordan politikken og forslagene passer i den virkelige verden. Egenannonseringen om hvordan politikerne skal stilles til veggs i utspørringen sier også noe om fokuset i utspørringen. TV2 søker ikke i første omgang å bedrive saklig opplysningsvirksomhet. Arbeidsmetoden er mer i tråd med en profesjonell granskningsmodell hvor programlederne søker å være så kritisk og nærgående som mulig for å avsløre politikeren (Sandvik 2005). I tillegg legges det opp til høy temperatur, og høy temperatur er som kjent en av komponentene for å oppnå høye seertall.

Selv om innholdet ikke er bygd opp likt i alle programmene er måten Pål T. Jørgensen oppfører seg på tilnærmet lik i alle programmene. Pål T. Jørgensen besitter makten som utspørrer på vegne av folket. Han styrer alle spørsmålene, setter seerne inn i sakene, bestemmer hvor lenge partileder får snakke og fremstår som streng og urokkelig. Flere av politikerne prøver å være humoristiske og slå an en vennskapelig tone, men det ser ikke ut til å fenge Pål T. Jørgensen i det hele tatt. Det kan til tider virke som han er ganske irritert på politikeren.

3.3 Operasjonalisering og gjennomføring

I valgkampen 2009 fulgte jeg NRK og TV2s valgsendinger tett. I forbindelse med gjennomføringen av selve analysen har jeg sett utspørringene på nrk.no og på TV2s web-tv Sumo. Jeg har transkribert hvert enkelt spørsmål i alle partilederutspørringene.

Partilederutspørringene er analysert i forhold til tre aspekter. 1) Forholdet mellom spill og sak, 2) dagsorden og 3) taletid og avbrytelser. Disse temaene er valgt ut fra oppgavens problemstilling og er teoretisk forankret i hvilke krav og forventinger det kan stilles til en partilederutspørring. Jeg måler hvor lang tid som er gått med til spill eller saksorienterte temaer. Jeg har hovedsakelig valgt å fokusere på programleders spørsmålsformuleringer fordi partilederutspørringene er journaliststyrt og det er journalistene som bestemmer *hvilke* temaer

som skal tas opp. Videre er det journalistene som bestemmer *hvordan* tema skal belyses og *hvor lenge* tema skal belyses. Dette fokuset kan selvfølgelig kritiseres i forhold til at det er politikerne som bestemmer hva de skal svare, og etter hvert er også politikerne medievanne og svarer ikke alltid på det de får spørsmål om. Imidlertid har jeg valgt å gjøre det på denne måten fordi utspørringene er journaliststyrte og politikerne i liten grad har anledning til å endre tema og selv sette egen dagsorden. Dette betyr ikke at jeg har utelukkende analysert journalistenes spørsmålsformuleringer. I de tilfeller jeg mener politikerne har klart å påvirke tema eller endre tema, har jeg også påpekt dette i analysen.

I forhold til det første aspektet, spill og sak, har jeg benyttet transkriberingen av spørsmålene til å dele utspørringen inn i noe jeg har valgt å kalle for *kategorier*. Hver kategori består av et eller flere spørsmål og svar knyttet til et tema. Dette tema kan for eksempel være velferdspolitikken eller hvem partiene kan samarbeide med i en flertallsregjering. Dette gjør jeg rede for i neste avsnitt.

3.3.1 Spill og sak

I forhold til den første problemstillingen, hvordan balanseres spill og saksorienterte spørsmål, har jeg operasjonalisert spørsmålene innenfor en periode til å være enten spill eller saksorientert. Denne delen av operasjonaliseringen svarer også på den andre problemstillingen som tar for seg hvilke saker politikerne blir spurt om og hvordan dette korrelerer med partienes egne kjernesaker. Som nevnt tidligere har jeg foretatt en kvalitativ vurdering og lagt inn kommentarer underveis der sekvensene er både spill og saksorienterte. Under presenterer jeg hva jeg legger i henholdsvis saks- og spillorienterte spørsmål ut fra en teoretisk og praktisk forankring.

1) Saksorienterte spørsmål

Denne type spørsmål er knyttet til at programlederne spør om politikerens og eller partiets saksstandpunkter. Journalistene vil vite hva partiene mener om ulike saker eller temaer ut fra politiske program, ulike forslag eller i forhold til dagsaktuelle saker. Ved å telle sekunder de ulike temaene varer kan jeg analysere og sammenligne partienes kjernesaker med partiledersutspørringens dagsorden. Dagsordeneffekten handler om at sakene som får størst oppmerksomhet i mediene, også oppfattes som de viktigste sakene hos seerne. Noen saksspørsmål er mer fordelaktig for noen partier å bli stilt nettopp fordi det er blant partiets kjernesaker. Saksspørsmål avdekker også om journalistene holder seg til journalistiske

kriterier, krav og forventinger slik jeg har beskrevet i teorikapittelet. I tillegg kan antall saks spørsmål også bidra til å si noe om bruk av medievidningsteknikker. Dersom det er få saksområder kan det for eksempel dreie seg om at journalistene benytter seg av medievidningsteknikken *forenkling* (I Esaiasson & Håkonsson 2002: 166). Videre kan målingen av saksorienterte spørsmål bidra til å belyse om velgerne får den informasjonen de trenger for å gjøre et informert valg, slik som det er skissert i mandat og ansvarsmodellen (Esaiasson & Håkonsson 2002..

2) Spillorienterte spørsmål

Spillorienterte spørsmål dreier seg om spørsmål som handler om partienes politiske strategi, hvem de vil og ikke vil samarbeide med og hvordan partiene har tenkt til å vinne valget. Teoretisk er dette forankret i tidligere analyser av valgkampen som blant annet viser at det er en økende bruk av spillorienterte spørsmål i valgdekningen (Waldahl og Narud 2004, Coleman 2002) Såkalt veddeløpsjournalistikk ("horse race journalism") trekker ofte inn meningsmålinger for å beskrive hvem som leder, hvem har gått tilbake, og hvordan partiene posisjonerer seg i forhold til hverandre. Utspill som enten støtter eller forkaster et annet partis forslag er som regel også inkludert i denne fremstillingen av politiske nyhetssaker, og bruk av metaforer fra krigs- og sportsarenaen benyttes ofte for å definere hvem som er allierte, på lag eller i nærkamp. (Narud & Waldahl 2004:170). Ved å telle antall sekunder som dreier seg om spill og makt, vil jeg også kunne finne ut om det er en økning i bruk av medievidningsteknikken *konfliktorientering* som er en av seks teknikker identifisert av Gudmund Hernes (I Esaiasson & Håkonsson 2002: 166).

Det er spesielt to aspekter jeg vil påpeke som utfordrende i denne delen av kodingen.

For det første har NRK en sekvens med spørsmål fra seerne. Dette er registrert som en egen kategori, og er ikke med i statistikken der jeg sammenligner spill og saksorienterte spørsmål. Denne sekvensen med spørsmål fra seerne varer i ca tre minutter og består av 5-6 spørsmål. Spørsmålene er i stor grad saksorienterte, men gjerne veldig spesifikke, detaljorienterte og ofte litt humoristiske. Jeg fant det mest hensiktsmessig å utelukke delen med spørsmål fra seerne i analysen der jeg sammenligner spill og saksorienterte spørsmål fordi TV2 ikke har noe lignende i sin utspørring. I tillegg varer NRKs utspørringer gjerne 2-3 minutter lengre enn TV2s utspørringer, dermed blir også sammenligningsgrunnlaget likere ved at jeg tar ut spørsmål fra seerne.

For det andre vil det være noen spørsmål som kan være både spill og saksorientert selv om jeg kategoriserer de som enten spill eller saksorientert. Det vil si at dersom jeg har kategorisert noe som saksorientert med tema velferdspolitik, kan det allikevel være noen spørsmål som er spillorienterte for eksempel i forhold til hvordan partiet skal få gjennomslag for sin velferdspolitik. Dette har jeg kommentert i den kvalitative fremstillingen av hver partileders utspørring. Et eksempel er TV2s utspørring av Erna Solberg hvor jeg hadde en utfordring i forhold til å kategorisere temaene som spill eller saksorienterte. På den ene siden kan jeg argumentere for at utspørringen i 17 av 23 minutter handler om spillorienterte spørsmål. De tre første minuttene er utelukkende spillfokuset, etter hvert skifter programleder taktikk og belyser regjeringsalternativene med politiske saker i syv minutter, før programleder går tilbake til å stille konkrete spillorienterte spørsmål. Jeg har valgt å kategorisere perioden der programleder belyser regjeringsalternativer med politiske saker som saksorienterte fordi Solberg først og fremst må ta stilling til en rekke saker. Det er programleder som setter dette i sammenheng med hva Fremskrittspartiet eller Venstre/Krf mener i de samme sakene. I følge operasjonaliseringen skal denne type spørsmål egentlig kategoriseres som spillorientert, men i og med at Høyres saksstandpunkter blir belyst valgte jeg etter nøye overveining å kategorisere det som saksspørsmål. Statistikken ville sett ganske annerledes ut dersom jeg hadde valgt å kode dette som spill istedenfor sak. Dette eksempelet er det mest ytterliggående i alle utspørringene.

3.3.2 Dagsorden

Som vist over har jeg benyttet sakskategoriene til å sammenligne om sakene som tas opp i utspørringene samsvarer med de sakene som partiene definerer som sine kjernesaker eller hovedsaker. For å finne partienes kjernesaker har jeg undersøkt hva partiene oppgir som sine viktigste saksområder på nettsidene. I tillegg har jeg benyttet en oversikt over partienes hovedsaker ved valget i 2009 fra valgsidene til NRK.no. Dette har jeg gjort for å redusere faren for at jeg plukker ut feil kjernesaker.

Partiene vil gjerne ha eierskap til de mest diskuterte saksområdene i valgkampen, og det kunne i noen tilfeller være vanskelig å skille ut hva som var hovedsakene. For å finne Frps hovedsaker anså jeg det som nødvendig å ringe partikontoret for å være sikker på at jeg ikke definerte partiets hovedsaker for bredt (Røste 2010). For Arbeiderpartiet var også *miljø og klima* en viktig sak i tillegg til de andre hovedsakene *arbeid til alle, helse og eldre*, og

utdanning, men *miljø og klima* var ikke oppført som partiets hovedsak på nettsidene ved valget i 2009. Partienes kjernesaker gjøres rede for i den første analysedelen.

3.3.3 Taletid og avbrytelser

I transkriberingen har jeg notert hvor lenge programleder har ordet og hvor lenge politikeren får svare. Til tross for at sekvensen med spørsmål fra seerne er tatt ut i innholdsanalysen av hvordan spill og saksorienterte spørsmål balanseres, er *spørsmål fra seerne* med i analysen av taletid og avbrytelser fordi sammenligningsgrunnlaget er annerledes. Dette har gjort at jeg i ettertid kunne regne ut hvor lang taletid hver enkelt fikk totalt. I forbindelse med analysen har jeg også markert antall avbrytelser, fra både programleder og politiker. Utfordringen var å avgjøre hvordan jeg skulle markere taletid og avbrytelser i de tilfeller de snakket i munnen på hverandre. Som hovedregel regnet jeg inn sekundene til den part som hadde ordet og fikk fullføre setningen til tross for avbrytelsen. Dersom de fortsatte å snakke i munnen på hverandre, ble begge parter registret med en avbrytelse hver. Jeg forsøkte å behandle alle utspørringene likt, men er ydmyk for at det kan ha forekommet noe feilkoding i forbindelse med dette. I forhold til taletid vil ikke dette være utslagsgivende da en eventuell feilkoding kun vil gi utslag i form av noen sekunder mer eller mindre til en av partene. I analysen har jeg regnet dette om i prosenter, slik at noen sekunder mer eller mindre vil ikke være utslagsgivende på helheten.

I forhold til avbrytelser vil det i større grad være basert på skjønn. Programleiderne er ofte veldig offensiv i rollen som utspørrer og det kan derfor være vanskelig å definere noen av overgangene. Ofte er politikerne straks ferdig med siste ord i det som høres ut som siste setning i dét programleder stiller neste spørsmål. Jeg har vært bevisst denne utfordringen knyttet til både koding av tid og avbrytelser, og har forsøkt å være konsekvent.

3.4 Validitet, reliabilitet og generaliserbarhet

Det er tre krav som særlig knyttes til kvantitativ metode, og de gjelder validitet, reliabilitet og generaliserbarhet. Validitet dreier seg om hvorvidt analysen faktisk sier noe gyldig eller har relevans i forhold til problemstillingen, mens reliabilitet sier noe om påliteligheten i datamaterialet og analysen som er generert ut fra dette materialet. I praksis kan det være vanskelig å fastslå validiteten. Grønmo definerer validiteten som høy hvis:

”Undersøkelsesopplegget og datainnsamlingen resulterer i data som er relevant for problemstillingene. Validiteten er et uttrykk for hvor godt det faktiske datamateriale svarer til forskerens intensjoner med undersøkelsesopplegget og datainnsamlingen” (Grønmo 2004:221)

Den definisjonsmessige validiteten i denne oppgaven kan beskrives som høy fordi undersøkelsesopplegget og datainnsamlingen er tett knyttet til problemstillingene. Problemstillingene er konkrete og det gjør at det er lettere å samle inn data som direkte bidrar til å belyse det som er oppgavens formål. Undersøkelsesopplegget er utformet for å besvare problemstillingene på best mulig måte, dette har bidratt til å styrke validiteten. En annen måte å styrke validiteten på er ved triangulering. Metodetriangulering benyttes for å belyse en problemstilling med ulike metoder. Svakheter ved kvalitative data kan oppveies ved styrken til kvantitative data og vice versa (Grønmo 2004:111). I analysen har jeg i de tilfelle jeg har vært usikker i forhold til koding av kvantitative data, styrket vurderingen ved å beskrive utfordringene kvalitativt. Jeg har hele tiden foretatt kvalitative vurderinger før materialet har blitt kodet kvantitativt. Og i de tilfellene jeg har vært usikker på hvordan noe skal kodes har jeg opplyst om dette i fremstillingen av funnene. I denne oppgaven kommer dette spesielt til syne i den første analysedelen.

Innholdsanalyse bygger på vitenskapelig metode og, i følge Neundorf (2002), går innholdsanalyse lengst for å møte kravene til vitenskapelighet. Formålet med innholdsanalyser er å telle nøkkelkategorier og måle mengder. Generelt kan innholdsanalyser sies å avdekke bredden og manifeste budskap, mens kvalitativ analyse går mer i dybden og avdekker i større grad latente budskap. Videre er innholdsanalysen oppsummerende snarere enn at den rapporterer alle mulige detaljer ved partilederutspørringene. Slik sett er innholdsanalyse nomotetisk, den retter seg mot å skape generaliserbare konklusjoner. I forhold til objektivitet anses målet om å oppfylle dette kravet fullstendig som umulig, men kravet søkes oppfylt gjennom intersubjektivitet ved at det er bred enighet om at funnene er gyldige (Neundorf 2002:11-15). Den kvalitative innholdsanalysen kan aldri være fullstendig objektiv fordi å finne underliggende budskap krever en subjektiv vurdering.

Ideelt sett burde det vært gjennomført en reliabilitetstest. Reliabilitet handler om det ville vært mulig for en annen forsker å analysere de samme utspørringene og funnet det samme resultatet. Ved å la en annen person kode ti prosent av utspørringene kunne reliabiliteten i analysen blitt styrket dersom denne testen viste lik koding. Dette er ikke blitt gjennomført på grunn av kapasitetshensyn. I forhold til hermeneutisk teoritradisjon er ikke forskerne nøytrale, og en annen forskers forståelse ville også bidratt til å påvirke at analysen hadde fått

et annet utfall en hva min analyse viser. Fordelen er at hele analysen er blitt gjennomført av en person, så eventuelle feilkodinger vil ha utslag på alle innholdsanalysene, og ikke bare gå ut over en av analysene. I tillegg har jeg vært veldig bevisst denne fallgruven, og har derfor analysert alle utspørringene på NRK og deretter alle på TV2. For å minimere feil og unøyaktigheter har jeg gjennomgått alle utspørringene to ganger. Der jeg har vært usikker, har materialet blitt gjennomgått enda en gang til (Grønmo 2004:220-227).

Reliabiliteten og validiteten ved datakvaliteten utfyller ofte hverandre. Høy reliabilitet er en forutsetning for høy validitet. Reliabiliteten i denne oppgaven kunne vært styrket slik jeg påpekte i avsnittet over. Allikevel vil jeg argumentere for at validiteten er sterk fordi dataene tydelig besvarer problemstillingene.

I forhold til generaliserbarhet kan denne analysen generaliseres til andre valg fordi valg er et fenomen som gjentar seg. Analysen sier ikke nødvendigvis bare noe om hvordan partilederutspørringene i forkant av valget i 2009 var. Problematikken som belyses er også relevant i forhold til andre medier. Det er for eksempel rimelig å anta at de borgerlige partiene har fått en mer spillorientert dekning enn de rød-grønne fordi det var stor usikkerhet knyttet til mulige regjeringskonstellasjoner på ikke-rød-grønn side.

Alternativt til utspørringene vurderte jeg også å analysere partilederdebuttene. Fra et komparativt perspektiv var det mest hensiktsmessig å velge utspørringene fordi alle de sentrale partiene er representert hver for seg og dette forenkler sammenligningen av partiene både i hver enkelt kanal og på tvers av kanalene. Utspørringene står også sterkt i valgkamptradisjonen og er ansett som et seriøst intervju hvor programlederne på vegne av seerne kritisk setter søkelyset på hvilken politikk partiet fører og hvilke muligheter de har for å få gjennomslag for denne politikken.

4 ANALYSE – DEL 1

I følgende del vil jeg gjøre rede for partilederutspørringene på et mer detaljert nivå. Jeg vil ta for meg hver enkelt utspørring, først på NRK og deretter på TV2. Partilederutspørringene blir beskrevet i forhold til problemstillingene og funn fra analysen.

Det vil si at jeg gjør rede for innholdet i alle utspørringene og kategoriserer innholdet som enten spill eller saksorientert. I løpet av analysen benytter jeg ord som *del*, *kategori*, *sekvens*, *periode* om den perioden av tid som enten er kategorisert som *spill* eller *sak*. For å unngå gjentakelser og variere språket bruker jeg ord som *del*, *kategori*, *sekvens*, *periode* om hverandre for å beskrive den tidsperioden som er kategorisert som enten spill eller sak.

I forhold til de saksorienterte kategoriene kommer det også frem hvilke temaer som belyses, og hvordan dette stiller seg i forhold til hva partiene selv definerer som sine kjernesaker. Jeg gjør rede for hvilke saker partiene anser som sine viktigste kjernesaker. Denne korte redegjørelsen presenteres kun i forbindelse med innholdsanalysen av NRK. Partiene har selvfølgelig de samme kjernesakene når jeg sammenligner hvilke saker partiene blir spurt om med partienes viktigste saker i TV2.

Tilslutt viser jeg hvor lang taletid politikerne får og hvor mange avbrytelser som forekommer.

Denne første analysedelen trekker i større grad inn de mer kvalitative aspektene ved partilederutspørringene. I dette kapitlet vil jeg i stor grad beskrive og kvalitativt gjøre rede for innholdet i hver enkelt partilederutspørring. I og med at det er store utfordringer knyttet til kategoriseringen av spill og sak, er det avgjørende at innholdet også gjøres rede for mer kvalitativt.

4.1 Jens Stoltenberg – Arbeiderpartiet

4.1.1 NRK

I utspørringen av Jens Stoltenberg på NRK er fokus de første 7 minuttene spillorienterte spørsmål. Spørsmålene dreier seg om hvem som får flertall, hvordan Ap forholder seg til spenningen rundt regjeringsspørsmålet og hva andre partier har sagt. Noen av spørsmålene i denne sekvensen tar opp konkrete saker, men målet er ikke nødvendigvis å finne ut mer om hva Ap mener på et bestemt saksområde:

Programleder: *(...) også på viktige områder på egen kommende flertallsregjering så forskutterer du en del standpunkter på sentrale områder, som at Afghanistan-politikken ligger fast, at det ikke blir økt skattenivå også videre, selv om partier i din koalisjon er uenig i dette. Er ikke det arrogant overfor SVs velgere å konkludere slik?*

Slik eksempelet viser får seerne gjennom spørsmålsformuleringen informasjon om spesifikke saksområder, men hovedsaklig dreier tema seg om Aps forhold til SV, altså et spørsmål som karakteriseres som spillorientert. Etter den første delen med spillorienterte spørsmål og svar, stilles Stoltenberg spørsmål knyttet til miljø, oljeutboring i Lofoten og hva partiet har gjort og vil gjøre for å redusere utslipp. Denne delen om miljø/klima varer i ca 5 minutter. Selv om denne andre delen av utspørring er tydelig saksorientert er det ikke fritt for at noen av spørsmålene underveis er mer spillorientert. Neste sekvens er spørsmål fra seerne og varer i ca 3 minutter. Totalt stilles Stoltenberg fem eller seks spørsmål fra seerne, et av spørsmålene er spillorientert. Saksspørsmålene handler om innvandring og skole, private sykehus, offentlig skole og svømmebasseng, samt EU-debatt. Det er vanskelig å kategorisere hva som er siste spørsmål fra seerne fordi det siste spørsmålet dreier seg om arbeid og velferd, og det er også det neste sekvens omhandler.

De siste 8 minuttene av utspørringen handler om velferd, arbeid og sosialpolitikk. I tillegg til å omhandle konkrete tiltak, fokuseres det også på hvordan regjeringen skal klare å betale for økt pensjon uten å heve skattene på lang sikt. Som eksempelet viser handler ikke den siste delen utelukkende om velferd, arbeid og sosialpolitikk, men også finanspolitiske spørsmål. Jeg har derimot valg å kategorisere dette som arbeid/velferdspolitikk.

Arbeiderpartiets viktigste saksområder i valgkampen var 1) arbeid og velferd, 2) helse og eldre, 3) utdanning. Hovedsakelig ble saksområdet arbeid og velferd godt belyst. Jeg har ikke registrert noen egen sekvens knyttet til de to andre saksområdene helse og eldre eller

utdanning. Et av spørsmålene fra seerne er derimot orientert mot skolepolitikk, men dette var veldig marginalt.

Hele utspørringen varer i ca 23 minutter. Jens Stoltenberg har ordet i 64 prosent av tiden. Totalt avbryter programlederne Stoltenberg 32 ganger, mens Stoltenberg avbryter programlederne to ganger.

4.1.2 TV2

På lik linje med NRK starter også TV2 utspørringen med spillspørsmål. I første spørsmål vil han ha svar på om regjeringen går av hvis det blir borgerlig flertall. Deretter fortsetter de neste 3 minuttene med spørsmål knyttet til spill, makt og regjeringskabalen.

Deretter stilles spørsmål som knyttes til hva regjeringen har gjort i foregående periode:

Programleder: *Du har vært statsminister for den rikeste regjeringen i norgeshistorien. Ingen annen regjering har hatt så mye penger. Hvorfor har ikke dere gjort noe for de som sitter nederst ved bordet?*

Spørsmålet knyttes siden opp mot at finansminister Kristin Halvorsen har bedt de fattige om unnskyldning fordi regjeringen ikke har innfridd valgloftene fra 2005. Programleder ønsker en unnskyldning også fra Stoltenberg. Denne delen er vel så mye spillorientert som saksorientert i kraft av at programleder polariserer og prøver å skape splid mellom Stoltenberg og Halvorsen, allikevel har jeg valgt å kategorisere den som saksorientert. Denne delen av utspørringen varer i ca 4 minutter. Neste sekvens tar opp spørsmål om asylsøkere, og varer i ca 8 minutter. Pål T. Jørgensen setter temaet i sammenheng med kriminalitet og antall innvandrere som oppholder seg ulovlig i Norge.

Programleder: *Men har ikke vi allerede sendt et signal om at her er det lett å komme inn, kommer man blir man ikke sendt ut, vi har sendt et signal til kriminelle om at her er det relativt liten risiko for å bli tatt, spesielt for vinningsforbrytelser, det er lave straffer og relativt gode soningsforhold i fengslene, og når du kommer ut av fengsel så blir du ikke kastet ut.*

Videre blir tema også belyst gjennom et mer spillorientert spørsmål, hvor programleder sier at to av Arbeiderpartiets frontfigurer i Oslo mener at asylsøkere som har begått kriminelle handlinger må interneres og spør Stoltenberg om hvordan dette skal foregå. Stoltenberg på sin side hevder at de ikke har benyttet ordet interneres, og seeren kan sitte igjen med en oppfatning om interne stridigheter i Arbeiderpartiet.

Neste og siste del tar for seg spørsmål knyttet til miljø og klima. Det dreier seg både om kollektivtransport, utslipp, privatbilisme og oljeboring utenfor Lofoten og Vesterålen. Pål T. Jørgensen konfronterer Stoltenberg med at sittende regjering har gjort lite for å få ned bruk av privatbil, og at virkemidlene regjeringen har brukt stort sett har vært *gulrot og ikke pisk*. Stoltenberg parerer på sin side med at Jørgensen vanligvis er mer opptatt av det er for høye avgifter i Norge og at det er overraskende at han fokuserer på at regjeringen skulle hatt høyere avgifter. Det blir altså både et spørsmål om miljø og et spørsmål om finansiering gjennom avgifter og skatt. Den siste delen blir kategorisert som miljø og klima varer i ca 7 minutter.

I forhold til Arbeiderpartiets kjernesaker får Stoltenberg spørsmål knyttet til arbeid og velferd. Tema utdanning samt helse og eldre blir ikke belyst.

Utspørringen varer i ca 22 minutter og Jens Stoltenberg har ordet i ca 69 prosent av tiden. Jens Stoltenberg avbryter programleder åtte ganger, men blir selv avbrutt av programleder 30 ganger.

4.2 Erna Solberg – Høyre

4.2.1 NRK

Erna Solberg ønskes velkommen til partilederspørringen, og programleder påpeker at Høyre har fått mye oppmerksomhet de siste dagene, og ikke bare for politikken. Det er heller ikke Høyres politikk og saksstandpunkter som kommer i fokus i den første delen av partilederspørringen med Erna Solberg. I drøye 9 minutter forsøker også NRK å finne ut hvem Høyre ønsker å samarbeide med i en eventuell borgerlig regjering.

Deretter stilles spørsmål fra seerne, denne sekvensen varer i ca 3 minutter. Spørsmålene handler om hvor mye en barnehageplass vil koste, eliteklasser, assistert befruktning for homofile, sosialstøtte og EU-søknad. I tillegg er det noen som synes Solberg noen ganger virker som en sosialdemokrat og lurte på om dette kan stemme. EU-spørsmålet blir også tatt tak i av programlederen og brukt i forhold til at dette kan vanskeliggjøre et samarbeid med motstandspartiet Krf. Dette viser hvordan sak og spill går over i hverandre. Videre får Solberg spørsmål om hva hun vil gjøre med ulv i Norge og om hun vil fjerne skattefradraget for

fagforeningskontingenten. Spørsmålene fra seerne er i stor grad detaljorienterte, og svarene skal være korte.

Videre stilles Solberg spørsmål knyttet til miljø. Underveis finnes flere eksempler på spill og saksspørsmål som går over i hverandre. Erna Solberg blir for eksempel avbrutt av programleder når hun snakker om hva Stoltenberg har gjort i forhold til miljø og oljeutbygging:

Programleder: *Nå dreier det seg om Høyres politikk, vi holder oss til det inntil videre. Og Venstre, din potensielle samarbeidspartner sa senest med styrke i går at for det partiet å sitte i en regjering som går inn for å åpne opp Lofoten og Vesterålen er et moralsk spørsmål og det er uaktuelt. Ser du det problemet hvis du skal sitte med Sponheim i en regjering?*

Programleder avbryter altså Solberg fordi hun snakker om andres politikk, men ber allikevel Solberg ta standpunkt til et annet partis politikk. Dette kan selvfølgelig ses i lys av at Høyre nødvendigvis må samarbeide med et parti som mener det motsatte i denne konkrete saken, men det viser også hvordan konfliktorientering og spillspørsmål fort blir en del av saksspørsmålene. Totalt varer denne sekvensen i 6 minutter.

Avslutningsvis får Solberg mange spørsmål knyttet til skatt. Først i form av hva andre partier mener i forhold til skatteletter, og siden mer spesifikt om toppskatt, formueskatt og arbeidsgiveravgift. Denne delen av utspørringen varer i ca 6 minutter.

I følge Høyres nettsider var partiets hovedsaker i valgkampen skatt, skole og samferdsel. Høyres kjernesak skatt blir på NRK belyst i ca 6 minutter. I tillegg er det en lengre sekvens om miljø og samferdsel hvor Solberg også får snakket en del om kjernesaken samferdsel. Skole belyses ikke som en egen sekvens, men spørsmålsrunden fra seerne tar opp temaet.

Utspørringen varer i nesten 25 minutter, og Erna Solberg får snakke 50 prosent av tiden. Solberg blir avbrutt 19 ganger, og hun avbryter programlederne 4 ganger.

4.2.2 TV2

På TV2 handler nesten hele sendingen om hvem Erna Solberg og Høyre kan danne regjering med. De første 3 minuttene handler ene og alene om regjeringsspørsmålet. Jørgensen prøver å komme til bunns i utspørringens første spørsmål på flere måter ved å spørre om regjeringsscenarioer. Da Solberg ikke gir et entydig svar, men sier hun vil samarbeide begge veier og at det er velgerne som bestemmer kan det se ut som Jørgensen skifter taktikk. For å

komme til bunns i om Høyre foretrekker Frp eller Venstre-Krf stiller Pål T. Jørgensen en rekke spørsmål om saker hvor partiene er uenige. Først setter han Høyres politikk opp mot Frps politikk på områder som bruk av oljefondet (handlingsregelen), skatt, innvandrings- og asylpolitikk, landbrukspolitikk og u-hjelp. Deretter spør programleder om hvilke betingelser som ligger til grunn for samarbeid mot sentrum, og Jørgensen setter Høyres politikk opp mot Venstre og Krfs politikk på ulike områder som oljeleting, skatt og innvandringspolitikk. Underveis stilles konkrete spillspørsmål om garantier andre partier har gitt. Dette kan dreie seg om at Venstre ikke ønsker å sitte i en regjering hvor det åpnes for oljeleting i Lofoten og Vesterålen. Denne sekvensen tar ca 5 minutter. Samlet sett stilles Erna Solberg spørsmål knyttet til sak for å komme til bunns i de ulike regjeringsalternativene i 7 minutter, mange av spørsmålene i denne delen er konkrete og saksorienterte selv om de er tett knyttet opp til spillorienterte spørsmål.

Etter at de har vært gjennom ulike saker ved de to regjeringsalternativene fokuserte Jørgensen mye på at Solberg og Høyre må gi et klart svar på hvem de kan sitte i regjering med. Jørgensen mener at velgerne må vite hva en stemme til Høyre egentlig innebærer fordi de to alternative regjeringene innebærer store politiske forskjeller:

Programleder: *Men Erna, det kan jo ikke være det samme for deg om det blir oljeboring i Lofoten/Vesterålen eller ikke, det kan jo ikke være det samme for deg om det blir lettelse i personbeskatningen eller ikke.*

I syv minutter prøver programleder å få et konkret svar fra Solberg om hvilket regjeringsalternativ Høyre foretrekker. I tillegg får Solberg konkrete spørsmål om interne stridigheter, om hun har lykkes som leder og hva som skal til for at hun går av som partileder. I totalt 17 av 23 minutter forsøker Jørgensen å få Solberg til å velge et av alternativene og fokuserer på saker knyttet til regjeringsalternativet og maktspørsmål.

I de siste 5 minuttene av partilederutspørringen fokuserer Jørgensen på velferdsspørsmål med fokus på uføretrygd, arbeidsmoral, trygdeordninger, sykelønn og karensdager. Solberg dreier svarene mot skolepolitikk, men får ingen konkrete spørsmål fra programleder om dette temaet.

I forhold til hva partiet selv definerer som sine viktigste kjerneområder er det ikke en egen sekvens direkte knyttet til noen av Høyres kjerneområder, men spørsmål knyttet til skatt blir stilt for å avklare om Høyre vil samarbeide med Frp eller mot sentrum. Den største saksorienterte sekvensen i denne utspørringen handler om sosialpolitikk, og selv om

Jørgensen ikke stiller Solberg konkrete spørsmål om skole dreier Solberg noen av svarene sine inn på dette området.

I utspørringen som varer i ca 23 minutter har Solberg ordet 65 prosent av tiden. Hun avbrytes 20 ganger, og avbryter selv programleder 3 ganger.

4.3 Siv Jensen – Fremskrittspartiet

4.3.1 NRK

Første del av utspørringen i NRK dreide seg om asyl og innvandringspolitikkpolitikk og spørsmålet blir belyst på flere måter. Dette saksområdet blir belyst i ca 5 minutter.

Videre stilles Jensen spørsmål som fokuserer på samarbeid med andre borgerlig partier, men fokus ligger på saker det er stor uenighet om. Dette dreier seg Midtøsten, abortlov, aktiv dødshjelp og vin i butikk. Spesielt er fokuset rettet mot saker hvor Frp og Krf kjemper om de kristne velgernes gunst. Denne delen av utspørringen, som består av saksspørsmål, tar opp saker som både teller positivt og negativt i forhold til en eventuell sanking av kristne velgeres stemme. På den ene siden Israel-politikk og på den andre siden dødshjelp og bioteknologiloven. Denne sekvensen varer i ca 4 minutter.

Deretter kommer en saksorientert sekvens til som varer i ca 3 minutter og handler om miljø og klimapolitikk. NRK sender et klipp hvor Per Sandberg uttaler mistillit til FNs klimapanel, og Jensen blir spurt om hun tror at FNs klimapanel tar feil i sine vurderinger i klimaspørsmål. I dette konkrete saksspørsmålet settes altså Jensen opp mot sin egen nestleders uttalelser, og saken får et spillorientert preg. Videre er programlederne kritiske til Jensen og Frps skeptiske holdning til menneskeskapt klimaendringer og konfronterer Jensen med at Frp vil stå alene med denne oppfatningen dersom Jensen blir statsminister og reiser på det kommende klimatoppmøtet i København. Siste del av denne sekvensen ender med at Jensen hever stemmen etter at Magnus Takvam gjentatte ganger avbryter Jensen fordi han mener hun ikke besvarer spørsmålet som stilles.

Neste sekvens er veldig kort, og varer ca 2 minutter. Programlederne gjør et forsøk på å få Jensen til å innrømme at byggingen av den nye operaen har vært vellykket til tross for at Frp

gikk inn for en annen løsning. Etter noen ordvekslinger frem og tilbake, avslutter Sigrid Sollund sekvensen ved å bryte inn:

Programleder: *Vi ville høre om dere kunne innrømme feil, men det var ikke så enkelt!*

Neste sekvens introduseres ikke som spørsmål fra seerne, men som at ”vi tar en liten runde med korte svar” og sett i sammenheng med de andre partilederspørringene ligner dette veldig på det jeg har kategorisert som *spørsmål fra seerne*. På kortsvarene får Jensen spørsmål om finansiering av eldrecenter og skolefridtsordning, oljeboring utenfor Vesterålen, NRK-lisens og uføretrygd. Denne delen varer i drøye 2 minutter.

Nest siste sekvens tar for seg spørsmål om skatter og avgifter både i form av konkrete saker og forslag, men også i form av hvordan Frp skal klare å få flertall i storting for å kunne gjennomføre skattepolitikken, sekvensen varer i ca 6 minutter.

Avslutningsvis settes fokuset på spørsmål om spill og strategi i ca 2 minutter. Programlederne fokuserer blant annet på hvordan velgerne til Frp skal få noe igjen for sin stemme når Jensens parti står så langt unna de andre partiene. Ironisk nok får Jensen avslutte utspørringen med følgende:

Siv Jensen: *(...) nå er det politikken som skal avgjøre dette – også skal dere bruke mer tid på politikk enn på spill.*

I motsetning til de andre politiske partiene har Fremskrittspartiets mange flere saksområder som de selv definerer som kjernesaker. Skatt og avgiftspolitik er partiets viktigste område, i tillegg kommer helse og omsorg, innvandring og integrering, samferdsel og kriminalpolitikk (telefonsamtale mars Røste 2010). På NRK blir saksområdene skatt og avgift og innvandringspolitikk belyst i til sammen 11 minutter.

I utspørringen som varte i over 25 minutter har Siv Jensen ordet 52 prosent av tiden, og totalt registreres 49 avbrytelser, hvor Jensen står for 13 og programlederne 36 avbrytelser.

4.3.2 TV2

Utspørringen starter med ca 4 minutter som omhandler regjeringsspørsmålet. Fra første spørsmål settes samarbeidet med de øvrige borgerlige partiene på dagsorden. Programleder spør rett ut om Jensen mener at Erna Solberg i Høyre driver et politisk dobbelspill og om det nå er en isfront mellom Jensen og Solberg. Deretter stilles Jensen spørsmål om hvem hun

velger mellom en høyre/sentrums-regjering versus en mindretallsregjering bestående av Arbeiderpartiet.

I neste sekvens setter programlederen fokus på finanspolitiske spørsmål knyttet til skatter og avgifter, landbruk, samferdsel, og bistand. Jensen må svare for hvordan hun ønsker å finansiere alle sine forslag og lovnader. Et av de lengste spørsmålene av alle TV2s utspøringer stilles i denne sekvensen og varer i 53 sekunder:

Programleder: *Skatt og avgift, la oss ta en oversikt: lettelse personbeskatning 17 milliarder, fjerne formueskatten 12 milliarder, fjerne arbeidsgiveravgiften 2 milliarder, senke avgiftene på bensin og diesel 5 milliarder, fjerne eiendomsskatten i kommunene 6 milliarder, redusere alkohol og tobakksavgifter til svensk nivå 8 milliarder, fjerne NRK-lisensen 4 milliarder, fjerne alle bompenger fra 1. januar 2010 6 milliarder, fjerne dokumentavgiften 6 milliarder. I tillegg til alt dette så skal dere redusere el-avgiften, alt dette i følge ditt program for neste stortingsperiode, hvor mye tror du dette kommer til å koste?*

Fokuset fra programleder Jørgensen dreier seg om hvor pengene skal hentes fra, mens Jensen benytter anledningen til å fortelle om saksstandpunkter som krever finansieringen. Denne sekvensen varer i ca 10 minutter.

I neste del er temaet innvandringspolitikk. I forhold til asyl og innvandring spørres Jensen direkte om innvandrere fra ikke-vestlige land, og Jørgensen konfronterer henne med holdninger til hudfarge, minoriteter og kulturell bakgrunn. Spørsmålene er vinklet noe annerledes enn i NRK:

Programleder: *Er det en trussel for Norge at det kommer mange ikke-vestlige innvandrere?*

Programleder: *Frykter du kamper mellom nordmenn og asylsøkere?*

Programleder: *Du synes ikke det er intolerant når du sier at ikke-vestlige innvandrere ikke skal få lov til å komme hit, mens du skal få lov til å ha familiegjenforening for folk fra EØS og andre land?*

Temaet knyttes også opp mot mer spillorienterte spørsmål i forhold til hvordan Jensen planlegger å få gjennomslag for partiets innvandringspolitiske standpunkter særlig knyttet til Mullah Krekar. Sekvensen om innvandring og asyl varer i 8 minutter.

I forhold til hva partiet definerer som sine kjernesaker blir saksområdet skatt og avgift samt innvandring og asyl belyst i totalt 18 minutter.

I utspørringen som varer i ca 22 minutter har Siv Jensen ordet 67 prosent av tiden.

4.4 Kristin Halvorsen – Sosialistisk venstreparti

4.4.1 NRK

Første spørsmål er et retrospektivt spillspørsmål hvor programleder vil vite hva det viktigste Halvorsen har lært de fire årene hun har sittet i regjering. Halvorsen får kun dette ene spillorienterte spørsmålet, før programleder går rett i på saksorienterte spørsmål knyttet opp til noen av SVs kjernesaker.

Halvorsen får spørsmål om fattigdom, hvorfor SV ikke har klart å innfri sine løfter og hvordan de skal klare å løse utfordringene i fremtiden. I partilederspørningen på TV2 20. august prøver Pål T. Jørgensen å få Halvorsen til å be de fattige om unnskyldning, Halvorsen ba ikke direkte om unnskyldning i TV2s sending, men dagen etter gikk Halvorsen offentlig ut å ba om unnskyldning for at innsatsen SV har gjort for de fattige hadde vært for liten. (kilde) I NRK utspørning 1.september stilles Halvorsen spørsmål om hvorfor hun valgte å gå ut å beklage kampen mot fattigdom, og om det var taktikk i vurderingen da hun gikk ut å ba om unnskyldning. Dette er et godt eksempel på hvordan en konkret sak belyses gjennom spillrammer. Sekvensen om fattigdom varer i ca 3 minutter.

Deretter stilles Halvorsen spørsmål om norsk utenrikspolitikk med fokus på krigen i Afghanistan. Det er fokus på en konkret sak, men programleiderne er kritiske til hvordan SV skal få gjennomslag for sin politikk, temaet er altså preget av både spill og sak, men er kategorisert som sak. I 2 minutter er tema utenrikspolitikk.

I neste sekvens, som varer i ca 6 minutter, blir Halvorsen stilt en rekke spørsmål om klima og miljø. Det er særlig fokus på hva SV og regjeringen ikke har fått til i perioden som har gått:

Programleder: *Dere har også lovet mye på klima og miljø, men klimagassutslippene bare øker, bortsett fra i fjor der SSB sier at det skyldes stort sett finanskrisen at det gikk ned littegrann. Hvorfor har dere ikke klart å kutte mer når klimakrisen er så overhengende som dere sier?*

I sekvensen med spørsmål fra seerne blir følgende temaer belyst: 1) bordbønn og kristent innhold i skolen, 2) Støtte til Hamas, 3) Søndagsfri, 4) enkeltpersonforetak og rettigheter til

dagpenger, 5) abortlov, 6) rovdyrforvaltning og ulv, 7) bolig for single eller eventuelt sjekkeskoler med SV i regjering. Denne delen av utspørringen varer i ca 3 minutter.

Videre stilles spørsmål om offentlige løsninger fremfor private, og barnehagen og skolen blir brukt som eksempler og diskusjonsområde. Halvorsen får også spørsmål om utdanning og blir konfrontert med økonomiske tall fra høyskolene og universiteter. Spørsmål om tema knyttet til barnehage, skole og utdanning varer i ca 4 minutter. Det er vanskelig å kategorisere sakene som tas opp under et tema i og med at noen av spørsmålene handler om privat eller offentlig eierskap og økonomiske overføringer til for eksempel høyskoler og universiteter. Felles for spørsmålene i denne sekvensen er derimot at de alle er ganske konkrete og at de kan knyttes opp mot skolepolitikk.

Neste sekvens varer i ca 2 minutter, og handler om spørsmål om hva Norge skal leve av når olja er over, og innovasjon og nyskaping.

Avslutningsvis blir Halvorsen stilt spørsmål i forhold til mindretallsregjering og såkalte spillspørsmål. Denne spillorienterte sekvensen varer i ca 2 minutter.

SV har definert sine kjernesaker i en mer snever forstand enn de andre politiske partiene. Partiets kjernesaker er skole, oljeboring i Lofoten og Vesterålen og likelønn. Oljeboring i Lofoten og Vesterålen er knyttet til miljøpolitikk, og likelønn er knyttet til arbeid og velferdspolitik. Ved å sette kjernesakene inn i bredere definerte temaområder får Halvorsen snakke om samtlige av SVs kjernesaker i og med at fattigdomsspørsmålene kan knyttes til arbeid og velferd og oljeboring blir belyst bredt via en rekke spørsmål knyttet til klima og miljø.

Kristin Halvorsen har i løpet av partilederutspørringen ordet 61 prosent av tiden. Halvorsen blir avbrutt 33 ganger, selv avbryter hun programlederne 10 ganger.

4.4.2 TV2

På TV2 starter også utspørringen med fattigdomsspørsmålet og Pål T. Jørgensen synes Halvorsen bør be de fattige om unnskyldning. Som nevnt tidligere er denne utspørringen noen dager før NRKs utspørring av Halvorsen. Etter flere ukers press i media, ber også Jørgensen Halvorsen om gi de fattige en unnskyldning. Halvorsen gir ikke en beklagelse i Jørgensens utspørringen, men dagen etter går hun offentlig ut å beklager. Videre konfronteres Halvorsen

med forslag hun fremmet i valgkampen i 2005 i forhold til fattigdomsproblematikken og hvordan SVs politikk er mislykket i forhold til forslagene. Spørsmålene er hovedsakelig saksorienterte, men det er også innslag av spillspørsmål i forhold til hvordan SV skal få med seg Arbeiderpartiet og SP på sine forslag. Hele sekvensen varer i 12 minutter.

Neste tema dreier seg om krigen i Afghanistan, hvordan dette harmonerer med SVs politiske program og om SV vil fortsette i en regjering som fører krig i fire år til. Halvorsen sier underveis at for å komme til en politisk og humanitær løsning har hun lagt merke til at flere sier man må snakke med fienden også, ha kontakt med Taliban. Programleder avbryter Halvorsen på dette punktet og spør:

Programleder: *Betyr det at du vil forhandle med Taliban? Vil du forhandle med Mulla Omar?*

Etter ordvekslinger, og forklaringer spør Jørgensen igjen:

Programleder: *Mener du i fullt alvor at det er mulig å forhandle seg frem til en fredelig løsning med fanatikerne i Taliban? Dette er en spesiell gruppe.*

Spørsmålene er konfliktorienterte og fremstilles veldig forenklet. Den utenrikspolitiske delen av utspørringen varer i ca 5 minutter.

Videre får Halvorsen spørsmål knyttet til miljø og oljeboring i Lofoten og Vesterålen i ca 2 minutter. Avslutningsvis fokuserer Pål T. Jørgensen på valgopplutning og regjeringsspørsmål, og denne spillorienterte sekvensen varer i ca 3 minutter.

I forhold til SVs kjernesaker blir ikke likelønn direkte belyst, men spørsmål om fattigdom er temamessig knyttet til velferd og arbeid. I tillegg får Halvorsen spørsmål om olje og miljø.

Kristin Halvorsen har ordet 69 prosent av den 23 minutter lange partilederspørringen. Pål T. Jørgensen avbryter Halvorsen 27 ganger, Halvorsen avbryter programleder 6 ganger.

4.5 Dagfinn Høybråten – Kristelig folkeparti

4.5.1 NRK

Etter et kort spørsmål om det er viktigst for Høybråten å kaste den sittende regjeringen eller gjøre eget parti så stort som mulig, stilles Høybråten spørsmål knyttet til partiets verdier. Først

får Dagfinn Høybråten spørsmål om kjønnsnøytral ekteskapslov og temaet blir belyst fra flere ulike vinklinger. Denne sekvensen varer i ca 4 minutter. Deretter får Høybråten spørsmål knyttet til likestilling hvor kvotering, likelønn og svangerskapspermisjon bidrar til å klarlegge temaet. Denne delen varer i 3 minutter. Neste tema dreier seg om en av Krfs kjernesaker, nemlig kontantstøtten og varer i 3 minutter. I forlengelsen av at kontant er et så viktig saksområde for Krf blir også spørsmålet belyst som et spillspørsmål.

Programleder: *Helt kort hvis du klarer Høybråten. Er kontantstøtten så viktig for dere at dere ikke vil fire på den ved en eventuell budsjettsituasjon i Stortinget etter valget?*

Dagfinn Høybråten: *Ja, jeg vil si det sann at dette valget på mange måter blir en folkeavstemming om kontantstøtten fordi de rødgrønne vil enten fjerne den eller redusere den kraftig, og vi vil øke den og forsterke den.*

I spørsmål fra seerne blir følgende tema belyst: 1) Religion og politikk, 2) abort, 3) Utenrikspolitikk (flytting av ambassaden i Tel Aviv til Jerusalem), 4) Inkluderende arbeidsliv, sykelønnsordning, 5) Kulturpolitikk – finansiering av Grand Prix 6) forbud mot pelsdyroppdrett. Denne sekvensen varer i ca 3 minutter.

Tema videre i utspørringen er olje og gassutvinning i Lofoten og Vesterålen, klima og miljø. Miljø og klimarelaterte spørsmål varer i ca 4 minutter.

Til slutt i sendingen stilles spørsmål knyttet til samarbeid med andre partier og mulige regjeringskonstellasjoner. Denne delen varer i ca 8 minutter.

Krfs viktigste saker ved valget var familie, eldreomsorg, miljø og klima, velferd. På NRK fikk Høybråten spørsmål om ekteskapslov, likestilling og kontantstøtte. Dette er alle spørsmål knyttet til familiepolitikk. I tillegg fikk Høybråten spørsmål knyttet til olje og klima som også er blant Krfs kjernesaker.

Utspørringen av Dagfinn Høybråten på NRK varer i drøye 24 minutter, og Høybråten har ordet i 59 prosent av tiden. Programlederne avbryter Høybråten 36 ganger, mens Høybråten avbryter programlederne 1 gang.

4.5.2 TV2

I likhet med utspørringen på NRK starter også TV2 med spørsmål knyttet til kjønnsnøytral ekteskapslov og Pål T. Jørgensen knytter spørsmålet opp mot kristne verdier. De første to spørsmålene lyder som følger:

Programleder: *Har Krf et oppdrag fra Gud?*

Programleder: *Er det på oppdrag fra Gud at dere vil reversere ekteskapsloven?*

Programleder stiller Høybråten en rekke kritiske og godt forberedte spørsmål knyttet opp til partiets verdigrunnlag.

Programleder: *La oss se på noen verdisaker som dere har kjempet for opp igjennom historien, og som dere har tapt. Dere stemte mot å fjerne loven som forbød samliv mellom ugifte kvinner og menn, med andre ord samboerskap. Dere var heftig i mot å avkriminalisere homofili, dere stemte mot å utvide loven om diskriminering til også å gjelde homofile og lesbiske. Krf har vært mot kinodrift, mot innføring av tipping, mot prevensjonsopplæring. (Avbrytes)*

Dagfinn Høybråten: *Fargeffernsyn har du glemt*

Programleder: *(fortsetter) mot likestillingsloven, abortloven, partnerskapsloven og den nye ekteskapsloven. Og ja, dere var mot innføring av fargeffernsyn, ikke bare fargeffernsyn, dere var i mot innføringen av prøvesendingene. Hvordan hadde Norge sett ut hvis dere hadde vunnet alle disse såkalte verdisakene opp igjennom historien?*

Denne delen av utspørringen, knyttet til verdispørsmål varer i ca 8 minutter.

Videre får Høybråten spørsmål om utenrikspolitikk i ca 5 minutter og i den sammenhengen om jødene er Guds utvalgte folk, og om Krf baserer sin Midtøsten-politikk ut fra dette.

Konflikten om Midtøsten-politikk brukes også for å synliggjøre ulikheter mellom Krf og Frp.

Deretter dreier mange av spørsmålene seg i stor grad om regjeringsskifte, valgoppslutning og typiske spillspørsmål. 7 minutter brukes på spørsmål knyttet til spill og regjeringsalternativer.

Mot slutten av sendingen får Høybråten noen spørsmål om bistandspolitikk i ca 2 minutter.

Krfs viktigste saker ved valget var familie, eldreomsorg, miljø og klima, velferd. Partiet fikk snakke om sitt kristne verdigrunnlag og familiepolitikk. Bistandsspørsmålet kan til en viss grad knyttes til velferd, men i denne sammenhengen var spørsmålene mer økonomisk orientert. Allikevel kan det argumenteres for at bistand er en viktig sak for partiets kristne verdigrunnlag. Høybråten fikk derimot ikke konkrete spørsmål om eldreomsorg, miljø og klima.

Partilederutspørringen varer i nærmere 22 minutter, og Høybråten får snakke i 69 prosent av tiden. 14 ganger blir Høybråten avbrutt av programleder, mens Høybråten avbryter programleder 2 ganger.

4.6 Liv Signe Navarsete – Senterpartiet

4.6.1 NRK

I NRK går programlederne nærmest rett til saksspørsmålene og første tema som belyses er fornybar energi, vindkraft og grønne sertifikater. Navarsete blir spurt om hvem som har vært bremseklossen for at Senterpartiet ikke har fått gjennomført det de gikk til valg på for fem år siden og Navarsete får konkret spørsmål om Senterpartiet vil trekke kraftlinjer i luften eller legge de ned i sjøen. Den første delen av utspørringen knyttet til miljø varer i 6 minutter.

Videre ønsker programlederne svar på om Senterpartiet er verdikonservativt eller verdiliberalt og setter dette i sammenheng med tredeling av fødselspermisjon og innføring av heldagsskole. Denne sekvensen varer i 2 minutter. Neste sekvens handler om kontantstøtte og likelønn og er en naturlig forlengelse av foregående tema. Navarsete får spørsmål omkring likestilling, likelønn og kontantstøtten. Denne delen varer i 2 minutter. Videre stilles spørsmål om kunstig befruktning av egg og bioteknologiloven i ca 2 minutter. I tillegg får Navarsete spørsmål knyttet til statskirkeordningen og utnevning av biskoper i ca 1 minutt. Totalt sett kan de tre nevnte sekvensene overfor ses under ett, fordi målet er å belyse om partiet er verdikonservativt eller verdiliberalt.

Spørsmålene fra seerne tar opp følgende temaer: hører sau mer hjemme i norsk natur enn ulv, innvandrere på bygda, hvorfor folk i byen skal stemme på Senterpartiet, EU og EØS, togpriser, bompenger. Denne delen varer i ca 4 minutter.

Etter runden med kortsvarsspørsmål stilles Navarsete en del spørsmål med distriktpolitikk som hovedtema og denne delen av utspørringen varer i 6 minutter. Det kan virke som Navarsete fikk litt mer tid enn planlagt til saksspørsmål, i dét programlederen skal til å runde av, kan det virke som de får beskjed om at de også må spørre om regjeringsalternativene. Helt på tampen av sendingen rekker de altså knappe to minutter til såkalte spillorienterte spørsmål.

Senterpartiets hovedsaker var ved valget 2009 1) Lokal velferd, 2) frivillighet, idrett og kultur, 3) samferdsel og næring. Kun den siste delen, om distriktpolitikk, er knyttet direkte opp mot Senterpartiets kjernesak *lokal velferd*.

Liv Signe Navarsete har ordet 60 prosent av tiden i den drøye 25 minutt lange partilederspørningen. Totalt blir hun avbrutt 39 ganger, selv avbryter hun programlederne 4 ganger.

4.6.2 TV2

I TV2 går Pål T. Jørgensen rett på sak og starter utspørringen med spørsmål relatert til distriktpolitikk og manglende oppnåelse av mål i forhold til desentralisering av statlige arbeidsplasser. Innimellom saksspørsmålene stilles Senterpartiet opp mot andre partier og Jørgensen spør om det er pinlig å være medlem av en distriktsfiendtlig regjering.

Desentralisering av statlige arbeidsplasser blir belyst på mange måter, blant annet med at Pål T. Jørgensen lister opp landbruksorganisasjoner med kontor i Oslo. Opplistingen varer bortimot et minutt, og Jørgensen får virkelig frem sitt poeng om at Senterpartiets politikk på dette området er mislykket. Tema fortsetter innenfor distriktpolitikk og spørsmålene dreier seg om fraflytting fra bygda, odelsloven, antall kommuner, tvangssammenslåing og ansvarsfordeling stat og kommune. I og med at tema hele tiden er knyttet til distriktpolitikk har jeg valgt å kategorisere hele denne sekvensen som varer i bortimot 20 minutter som saksorientert.

Avslutningsvis belyses spill og regjeringsspørsmål i 2 minutter.

En av Senterpartiets kjernesaker er lokal velferd som i stor grad knyttes til distriktpolitikk. På TV2 får Navarsete spørsmål som i større eller mindre grad er knyttet til distriktpolitikk i 20 minutter.

Liv Signe Navarsete har ordet 61 prosent av tiden i den 22 minutter lange utspørringen. Hun blir avbrutt 20 ganger, og avbryter selv programleder 2 ganger.

4.7 Lars Sponheim – Venstre

4.7.1 NRK

I NRK blir Lars Sponheim ønsket velkommen av Sigrid Sollund, og deretter stilles første spørsmål:

Programleder: *Er det regjeringsspørsmålet eller er det partiet Venstre du har vært mest opptatt av i denne valgkampen?*

I de neste 9 minuttene er det spørsmål knyttet til regjeringalternativer, spill og strategier som står i fokus. Mot slutten av denne sekvensen dreier spørsmålet seg mer inn mot Venstres politikk:

Programleder: *Hvis vi ser på politikken deres så konkurrerer dere altså om stemmer med Arbeiderpartiet på velferd, næringspolitisk med Høyre og Frp og miljø med SV. Hvorfor skal en velger stemme på Venstre istedenfor å stemme på et av de større partiene som har mer gjennomslagskraft?*

Dette spørsmålet spør konkret om hvorfor velgerne skal stemme på Venstre, og Sponheim får mulighet til å snakke om sin politikk. Allikevel er spørsmålet klart spillpreget fordi partiet settes så tydelig opp mot de andre partiene. I tillegg er de påfølgende spørsmålene igjen klart spillorienterte, og Magnus Takvam poengterer også hvilket fokus de har i den første spørsmålsrunden:

Programleder: *Sponheim, bare et lite punktum for denne debatten om det borgerlige og regjeringsspørsmålet. I starten av denne perioden så dro KrF og Venstre sammen med de andre borgerlige partiene til å skape en blokk mot den rødgrønne regjeringen som var helt fersk. Nå er det frustrasjon og sinne blant de mange borgerlige velgerne fordi de føler at du på en måte har brutt ut av denne blokken. Har du ikke dermed skapt dette blokkbildet selv og har en del av ansvaret for den frustrasjonen mange føler?*

Første konkrete saksspørsmål stilles etter cirka ni minutter og dreier seg om nedlasting av musikk og Venstre som et kulturparti. Sponheim konfronteres med lovnader fra Unge Venstre som har sagt at ungdommer skal få lov til å laste ned musikk gratis, hvilket er en stor misforståelse i følge Sponheim. Denne delen varer i ca 2 minutter.

Deretter stilles spørsmål fra seerne som dreier seg om vin i butikk, kjønnsnøytral ekteskapslov, miljø, valgordningen en mann en stemme og skatt. Sponheim får også dette spørsmålet fra seerne:

Programleder: *Det er flere som har sendt spørsmål om stilen din, det er ikke vi som skriver dette bare for å ha presisert det de lurer på hvorfor du overskygger venstres politikk ved å være bajas og arrogant.*

Etter at programlederne er ferdig med seerspørsmålene stilles spørsmål om skatt, formueskatt, statlig eiendomsskatt, finanskrisen, miljøskatt, velferd og skatt. I alt varer sekvensen om skatt i ca 5 minutter.

Deretter stilles spørsmål om asyl, ureturnerbare asylsøkere, opphold på humanitært grunnlag, arbeidsinnvandring, norskopplæring og arbeidstillatelse. Videre stilles arbeidsinnvandring utenfor EØS opp mot hvordan det vil påvirke velferdsordningene som kontantstøtte, trygd osv. Hovedfokus er innvandring/asyl, så selv om velferd tas opp er denne delen kategorisert som sak og tema innvandring/asyl. Totalt varer denne delen i ca 6 minutter.

Venstres kjernesaker i valgkampen 2009 var miljø, kunnskap og velferd. På NRK fikk ikke Sponheim snakke om noen av Venstres kjernesaker som en egen sakskategori. Kun et spørsmål fra seerne dreide seg om miljø, men fokus er hvorfor de som mener miljø er viktig bør stemme Venstre når de vil samarbeide med Høyre.

Utspørringen av Lars Sponheim varer i ca 24 minutter, og Lars Sponheim har ordet i 72 prosent av tiden. Programlederne avbryter Sponheim 34 ganger, Sponheim avbryter programlederne 4 ganger.

4.7.2 TV2

TV2 starter også utspørringen med fokus på spørsmål knyttet til regjeringskabal og samarbeid med andre politiske partier. De første syv minuttene dreier seg stort sett om forholdet til Frp. Deretter skifter Jørgensen fokus, men spørsmålene er fortsatt spillorientert:

Programleder: *Du har et godt personlig forhold til Jens Stoltenberg, du har vært på fisketur med han flere ganger med full mediedekning. Har du og Jens en såkalt plan B sammen?*

Denne første delen av utspørringen, med fokus på regjeringskabal og spillspørsmål, varer i nærmere 11 minutter.

Første spørsmål knyttet til en konkret sak handler om velferdsordninger. Jørgensen fokuserer velferdsspørsmålene inn mot spørsmål om det lønner seg å jobbe, om enkelte utnytter velferdsordningene. Dette knyttes opp til spørsmål om innvadring og hvordan dette har innvirkning på velferdsordninger.

Programleder: *Bare 33 prosent av alle ikke-vestlige innvandrerfamilier lever av egen arbeidsinntekt, det vil si at 67 prosent av ikke-vestlige innvandrerfamilier lever av staten. Mener du at dette er en av gruppene som snylter på velferdsordningen?*

Denne delen tar også opp borgerlønn, og programleder setter spørsmålet opp mot svart arbeid. Sekvensen om velferd varer i ca 7 minutter. Saksområdet velferd belyses blant annet ved å stille spørsmål om hvordan innvandring påvirker velferdsgodene. Allikevel har jeg valgt å kategorisere denne delen som velferd fordi det er velferd som er utgangspunktet for denne sekvensen. Det er selvfølgelig et skjønsspørsmål når denne sekvensen om velferd er slutt, og når neste begynner.

Neste sekvens handler om asyl og innvandringspolitikk. Jørgensen stiller spørsmål om hvor mange innvandrere Norge skal ta i mot, og om antall asylsøkere til Norge er et akseptabelt tall, om Venstre er for lukkede asylmottak slik Frp har foreslått og om ID-løse asylsøkere. Denne delen varer i ca 3 minutter.

Avslutningsvis får Sponheim spørsmål om skatt i form av formueskatt, arveavgift og skatteletter i ca 2 minutter.

I forhold til hva partiet selv definerer som sine kjernesaker er det kun velferd som blir belyst.

Utspørringen av Sponheim varer litt over 22 minutter, og Sponheim har ordet 74 prosent av tiden. I forhold til avbrytelser står Pål T. Jørgensen for 13 avbrytelser, mens Lars Sponheim avbryter programleder 3 ganger.

5 ANALYSE – DEL 2

I denne delen av analysen setter jeg sammen funnene fra den enkelte partilederutspørringen og undersøker likheter og ulikheter i kanalene. Underveis drøfter jeg disse likhetene og ulikhetene, og forsøker å finne bakenforliggende årsaker til funnene. Jeg vil også undersøke om det er noen forskjell i forhold til hvordan de rød-grønne og de borgerlige partiene blir behandlet i NRK og TV2. Dette med utgangspunkt i at de borgerlige partiene ikke hadde et tydelig regjeringalternativ ved inngangen til valgkampen.

5.1 Hvordan balanseres spill og saksorientert spørsmål?

Den første problemstillingen i denne oppgaven undersøker hvordan spill og saksorienterte spørsmål balanseres. I tabell 5 *Tid fordelt på spill og sak*, er det tre funn som utpeker seg som spesielt interessante.

Tabell 5: Tid fordelt på spill og sak (prosent)

Partileder	NRK1		TV2	
	Spill	Sak	Spill	Sak
Jens Stoltenberg	30	70	14	86
Erna Solberg	38	62	43	57
Siv Jensen	10	90	18	82
Kristin Halvorsen	11	89	14	86
Dagfinn Høybråten	32	68	32	68
Liv Signe Navarsete	8	92	9	91
Lars Sponheim	36	64	45	55
Gjennomsnitt	24	76	25	75

For det første fokuserer NRK og TV2 tilnærmet like mye på spill og sak. I begge kanaler blir ca en fjerdedel av tiden benyttet til spillorienterte spørsmål. Hvorfor kanalene har så sammenfallende prioriteringer kommer ikke frem av analysen. Det kan selvfølgelig tenkes at dette bare skyldes tilfeldigheter. En annen forklaring er at det kan ha en sammenheng med det Sigurd Allern (2001) kaller for journalistenes *flokktendenser*. Denne tendensen går ut på at journalistene prioriterer de samme sakene og gjør de samme vurderingene i forhold til hva som er nyhetsverdig stoff. Partilederutspørringene kan ikke direkte sammenlignes med dette,

allikevel må utspørringene ses som et produkt av hva journalistene prioriterer som viktig. Videre kan kanalenes likhet i forhold til prioritering av tid knyttet til spill og sak forklares med at kanalene konkurrerer og begge ønsker å fremstå som seriøse og sterke aktører. Det er derfor uheldig hvis det er mer fokus på spill i den ene kanalen kontra den andre. Etter mange år med utspørringer kan det være at kanalene nærmer seg hverandre i forhold til hvor mye tid de bruker på for spill versus saksorienterte spørsmål. Tidligere undersøkelser av norske tv-nyheter har også påvist at det har vært en tilnærming mellom NRK og TV2s behandling av politisk stoff (Waldahl, Andersen & Rønning 2009:143).

For det andre er det stor variasjon i tiden som blir brukt på spill og sak når man sammenligner politikerne med hverandre i den enkelte kanalen. I NRK var det størst differanse mellom Erna Solberg og Liv Signe Navarsete med 30 prosentpoeng. På TV2 var det 36 prosentpoeng forskjell mellom Lars Sponheim og Liv Signe Navarsete. Denne variasjonen kan forklares med at de partilederutspørringene med mye spillfokus var av partiledere som var utydelige i forhold til mulige regjeringskonstellasjoner. Dette blir drøftet nærmere siden. I analysen sjekkes dette også opp mot andre faktorer som i større eller mindre grad kan tenkes å ha innvirkning på hvor mye tid som brukes på spill og sak.

For det tredje er det liten variasjon knyttet til den enkelte politiker på tvers av kanalene. Det vil si at tidsfordeling knyttet til spill og sak knyttet til en partileder i stor grad samsvarer i NRK og TV2. I utspørringene av Dagfinn Høybråten er spill hovedfokus i 32 prosent av tiden både hos NRK og TV2. Liv Signe Navarsete får minst spillorienterte spørsmål i både NRK og TV2, mens Erna Solberg og Lars Sponheim er de politikerne som får flest spillorienterte spørsmål i begge kanaler. En naturlig forklaring på dette er at det var større usikkerhet knyttet til mulige regjeringskonstellasjoner i Høyre og Venstre, og dermed var det naturlig for begge kanaler å fokusere mer på spill. Det er kun en politiker som skiller seg ut i forhold til denne tendensen. Jens Stoltenberg blir spurt om spillorienterte spørsmål i 30 prosent av tiden i NRK, mens bare 14 prosent i TV2. Både NRK og TV2 fokuserer på regjeringsspørsmålet, men NRK trekker også inn interne stridigheter i den rød-grønne regjeringen og dermed blir tid brukt på spillorienterte spørsmål mye lengre.

Hovedfokus i både NRK og TV2 er altså sak. Analyser av aviser ved valget i 2001 og 2005 har vist at spillfokus utgjør en større andel enn sak (Waldahl & Narud 2004, Aalberg & Brekken 2007). Det er stor forskjell på hvordan valgkampen presenteres i avisene og i et utspørringsprogram, og dermed kan en ikke forvente at spillfokus er likt i de ulike formatene.

Denne analysen viser at utspørringene på både NRK og TV2 er mindre spillorienterte kontra avisene.

5.1.1 Hvilke faktorer påvirker spill- og saksfokus i en utspørring?

Neste spørsmål jeg har stilt meg er hvilke faktorer som kan tenkes å påvirke om en politiker blir stilt flere eller færre saks- eller spillspørsmål enn en annen politiker, og hvorfor politikerne ble behandlet forskjellig? Jeg har analysert spill og saksfokus i forhold til følgende faktorer:

1) Gir usikre regjeringkonstellasjoner økt spillfokus?

For å finne ut hvorfor politikerne blir behandlet forskjellig undersøker jeg om det har noen sammenheng med hvordan partiene stiller seg til regjeringsspørsmålet. I valgkampen var velgeren allerede kjent med den sittende regjeringen, også kjent som de rød-grønne partiene bestående av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV. Det var noen spekulasjoner knyttet til regjeringsspørsmålet i forhold til en rød-grønn fortsettelse. Det ble spekulert i om Arbeiderpartiet ville forsøke å danne regjering alene med støtte fra sentrum. Dette avviste derimot Jens Stoltenberg. På den borgerlige siden hersket det mer usikkerhet til hvem som egentlig skulle være en del av det borgerlige alternativet. Fremskrittspartiet hadde på mange målinger større oppslutning enn de tidligere regjeringspartnerne fra 2001 Høyre, Venstre og Krf til sammen. Fremskrittspartiet gjorde det klart at de ikke ville støtte en borgerlig regjering uten selv å være en del av den. Venstre ville på ingen måte sitte i en regjering med Frp fordi de var så uenige på vesentlige politiske saker. Høyre var åpne for et regjeringssamarbeid både mot sentrum og Fremskrittspartiet. Solberg fikk en rekke spørsmål der journalistene forsøkte å presse henne til å velge mellom Frp og Krf/Venstre, men Solberg gjentok til det kjedsommelige at hun ville sitte i en regjering der de fikk gjennomført mest mulig høyrepolitikk. Krf ville ikke sitte i regjering med Frp, men utelukket ikke å støtte en regjering bestående av Høyre og Frp. På grunn av all usikkerhet knyttet til alternative regjeringkonstellasjoner på borgerlig side er det også rimelig å anta at spillfokuset var høyere i utspørringene av disse partiene av den grunn.

2) økte spillfokuset etter hvert som valgdagen nærmet seg?

Etterhvert som valgdagen nærmer seg vil det også være mer spenning knyttet til hvordan stemmene fordeler seg blant de politiske partiene. Etter en lang valgkamp med mange saker på dagsorden øker spekulasjonene om hvordan regjeringskonstellasjonene vil se ut etter valgdagen. Dette var i hvert fall tilfelle i flere undersøkelser av aviser (Narud & Waldahl 2004, Norris m.fl i Narud & Waldahl 2004:171). Selv om dette har vist seg å være tilfelle i andre medier tidligere betyr det ikke at utspørringene følger samme mønster. Utspørringene tar for seg en og en politiker, mens avisene har et helt annet fokus i løpet av valgkampen. Det er derfor ikke rimelig å anta at spillfokuset øker etter hvert som valgkampen nærmer seg.

3) Seertall

I utgangspunktet ønsker jeg å undersøke om spillfokus har noen innvirkning på seertall. I forhold til den inverse lov (Neumann i Warvik 2006:5), som ble presentert i teorien, er det rimelig å anta at underholdende utspørringer har flere seere enn veldig saklige utspørringer. Spillfokus er en faktor som i mange tilfeller bidrar til å øke underholdnings- og spenningselementet i valgdekninger, og i forhold til Hernes medievidningsteknikk *konfliktorientering* er det rimelig å anta at det i utspørringer der det står mye på spill vil ha en sammenheng med seertallene. Det kan også tenkes at seertallene i større grad følger den enkelte politiker, og at det derfor er rimelig å anta at de politikerne som får størst oppslutning også har flest seere. I analysen har jeg også kontrollert for dette elementet.

5.1.2 Gir usikre regjeringskonstellasjoner økt spillfokus?

Som jeg har vært inne på i avsnittet overfor viser det seg at regjeringskonstellasjonene kan forklare forskjellene mellom spill og saksfokus i utspørringene. Ved stortingsvalget 2009 var det stor usikkerhet knyttet til partiene på borgerlig side i forhold til samarbeid og hvem som ønsket å danne regjering med hvem. Dette gir også utslag ved å kontrollere for spillfokuset på rød-grønn versus borgerlig side.

**Tabell 6: Spillfokus rød-grønn vs borgerlig.
Prosent av tid brukt på spill**

Partilederspørsmål 09	NRK	TV2
Siv Jensen, Frp	10	18
Lars Sponheim, V	36	45
Erna Solberg, H	38	43
Dagfinn Høybråten, Krf	32	32
Gjennomsnitt borgerlig	29	34,5
Liv Signe Navarsete, SP	8	9
Jens Stoltenberg, AP	30	14
Kristin Halvorsen, Sv	11	14
Gjennomsnitt rød-grønn	16	12,3

Analysen viser at det på NRK er nærmest dobbelt så mye spillfokus i utspørringene av de borgerlige partiene kontra de rød-grønne. På rød-grønn side er det utspørringen av Jens Stoltenberg som skiller seg i ut. Årsakene til dette er spekulasjoner i forhold til om Arbeiderpartiet kunne tenke seg å danne regjering aleine. Jens Stoltenberg fikk i utspørringen på NRK en rekke spørsmål knyttet til dette. Stoltenberg fikk blant annet spørsmål om Arbeiderpartiets forhold til andre partier, og om han ville la andre sentrumpartier være med å bestemme dersom du skulle komme til makten. På TV2 er derimot spillfokuset i utspørringen av Jens Stoltenberg mer på lik linje med de andre partiene på rød-grønn side. Selv om Stoltenberg får spørsmål om alternativer til den rød-grønne koalisjonen og om Stoltenberg og Sponheim har laget *en plan b* sammen er andel tid brukt på spillorienterte spørsmål betraktelig lavere i TV2 enn i NRK.

På borgerlig side er det utspørringen av Siv Jensen som tydelig skiller seg fra de andre borgerlige partiene. Dette kan forklares med at Jensen og Frp var tydelige på hva de ville i forhold til regjeringsalternativer og var klare for å inngå samarbeid med de andre partiene. Frp er a-typiske og står utenfor det borgerlige alternativet slik vi kjenner den tidligere koalisjonsregjeringen fra 2001 bestående av Krf, Venstre og Høyre, Bondevik II-regjeringen. Ved å ta bort Frp fra analysen forsterkes forskjellene mellom de borgerlige og de rød-grønne partienes spillfokus ytterligere.

Tabell 7: Spillfokus rød-grønn vs borgerlig bortsett fra Frp

Prosent av tid brukt på spill

Partilederutspørring 09	NRK	TV2
Lars Sponheim, V	36	45
Erna Solberg, H	38	43
Dagfinn Høybråten, Krf	32	32
Gjennomsnitt borgerlig	35	40
Liv Signe Navarsete, SP	8	9
Jens Stoltenberg, AP	30	14
Kristin Halvorsen, Sv	11	14
Gjennomsnitt rød-grønn	16	12,3

Som tabellen viser fokuserer NRK gjennomsnittlig 19 prosentpoeng mer på spillorienterte spørsmål i utspørringen av de borgerlige partiene minus Fremskrittspartiet. På TV2 er tendensen ytterligere forsterket med 27 prosentpoeng mer spillfokus i utspørringen av de borgerlige minus Fremskrittspartiet versus de rød-grønne. Det er viktig å avklare hvem partiene vil samarbeide med. For en velger som er veldig opptatt av skatter og avgifter, men for en liberal innvandringspolitikk, kan det være avgjørende om Høyre vil inngå et samarbeid med Fremskrittspartiet eller ei. Fremskrittspartiet er som kjent for en strengere innvandringspolitikk enn for eksempel Venstre. Fra velgernes ståsted ville det vært i denne sammenhengen vært mer informativt dersom Høyre hadde vært helt klare på hvem de ville samarbeide med. For utspørringene er dette et tema som er lett å ta fatt i fordi tema ofte bidrar til å skape spenning.

5.1.3 Økte spillfokuset etter hvert som valgdagen nærmet seg?

En valgkampundersøkelse basert på 82 aviser fra 2001 viste at spillfokuset øker etter hvert som valgdagen nærmer seg (Narud & Waldahl, 2004:170). Undersøkelser fra andre land viser også de samme tendensene i forhold til at såkalte *horse race* eller spillorienterte saker øker på bekostning av politiske saker (Norris mfl.1999 i Narud & Waldahl 2004:171). Analysen har hittil vist oss at det er forskjell på spillfokus i partilederutspørringer på TV og spillfokus i generell valgdekning i aviser. Av flere årsaker er det ingen grunn til at spillfokuset i partilederutspørringene skal øke etter hvert som valgdagen nærmer seg. Utspørringen på TV

er av et helt annet format enn vanlige nyhetsmedier, og følger ikke det vanlige mediedramaturgiske nyhetsbilde. Årsaken til at spillfokuset tiltar i tradisjonelle nyhetsformater er at spenningen omkring valgresultatet øker. Siden landsmøtene på forsommeren har ulike saker blitt diskutert, partiene har fortalt velgerne hvorfor de skal stemme på dem, og valgdagen nærmer seg. Gjennom hele valgkampen følges meningsmålinger nøye av både medier, strateger og politikere. Mot slutten av en valgkamp blir målingene viktigere for partiene som ønsker å sette inn støtet i saker hvor de kan hente noen ekstra stemmer. I tillegg kan målingen sette press på politikernes opprinnelige plan i forhold til regjeringsspørsmålet, og innspurten er ofte knyttet til spenning ved selve valget. For nyhetssjangeren er denne innspurten viktig fordi velgerne trenger å vite hvordan styrkeforholdet mellom partiene utvikler seg. Partilederutspørringene er derimot av en helt annen karakter, og fokuset på spill kan ikke øke mot slutten av valgdekningen uavhengig av hvilken politiker de har i studio. Ved å sammenligne tallene fra innholdsanalysen med når den enkelte politiker var i studio finner jeg også ut at dette ikke er tilfelle.

*Tabell 8: Økte spillfokuset i NRK etter hvert som valget nærmet seg?
Prosent av tid brukt på spill*

Partilederutspørring 09	NRK	Spillfokus
Siv Jensen, Frp	18.aug	10
Liv Signe Navarsete, SP	20.aug	8
Dagfinn Høybråten, Krf	27.aug	32
Kristin Halvorsen, Sv	01.sep	11
Lars Sponheim, V	03.sep	36
Erna Solberg, H	08.sep	38
Jens Stoltenberg, AP	10.sep	30

På NRK kan det i første omgang se ut som at spillfokuset øker i de tre siste utspørringene. Allikevel viser utspørringene av Kristin Halvorsen og Dagfinn Høybråten at analysen ikke kan bekrefte en klar tendens i forhold til at spillfokus øker etter hvert som valgdagen nærmer seg. Ved å sammenligne dette med utspørringene på TV2 er det helt tydelig at man ikke kan forklare de store variasjonene mellom politikerne med at spillfokuset øker mot slutten av valgkampen.

Tabell 9: Økte spillfokuset i TV2 etter hvert som valget nærmet seg?

Prosent av tid brukt på spill

Partilederutspørring 09	TV2	Spillfokus
Kristin Halvorsen, Sv	20.aug	14
Lars Sponheim, V	24.aug	45
Liv Signe Navaseter, SP	27.aug	9
Dagfinn Høybråten, Krf	31.aug	32
Erna Solberg, H	03.sep	43
Siv Jensen, Frp	07.sep	18
Jens Stoltenberg, AP	10.sep	14

Som tabellen viser er spillfokuset likt i den første og den siste utspørringen, og det er ingen tegn til at spillfokuset øker etter hvert som valgdagen nærmer seg.

5.1.4 Er det en sammenheng mellom spillfokus og seertall?

I teorikapitlet ble *den inverse lov* presentert. Kjernen i denne teorien går ut på at et mediums publikum vil avta i takt med hvor saklig og dyptgående deknningen av politisk stoff er (Neumann i Warvik 2006:5). I overført betydning vil det si at en kan anta at antall seere avtar i takt med hvor saklig utspørringene er og at utspørringer med høyt spillfokus vil ha flere seere. En av årsakene til dette er fordi typiske spillorienterte spørsmål ofte anses som mer underholdende. Spillorienterte spørsmål bidrar gjerne til at temperaturen i utspørringene øker. Typiske spillspørsmål er orientert mot person, konflikt, sensasjon og skandaler. Politikerne husker godt Jaglands berømte kabinettsspørsmål til velgerne med ønske om 36,9 prosent oppslutning for Arbeiderpartiet i valgkampen 1997. Ettersom dette ikke ble oppnådd gikk sittende statsminister Torbjørn Jagland av til tross for at Arbeiderpartiet fikk flest stemmer ved valget. Politikerne er derfor svært forsiktige med å gi ultimatummer eller lage avtaler med programledere i en valgsending.

I utspørringene på både NRK og TV2 forsøkte programlederne å få politikerne til å love konkrete ting i forhold til samarbeid med andre partier. Det var spesielt Høyres Erna Solberg som ble *grillet* mye i forhold til om Høyre ville samarbeide med Krf og Venstre eller med Fremskrittspartiet. Solberg holdt hele tiden fast på at Høyre ville ha mest mulig Høyre-politikk og at de kunne samarbeide begge veier. Forsøk på splid og sensasjonspregede nyheter

er altså viktig for fjernsynskanalene for å øke seertallene og være med å sette dagsorden for øvrige medier.

**Tabell 10: Er det en sammenheng mellom mye spillfokus og høye seertall?
Prosent av tid brukt på spill**

Partilederspørsmål 09	Spillfokus	Seertall NRK
Siv Jensen, Frp	10	581000
Liv Signe Navarsete, SP	8	526000
Jens Stoltenberg, AP	30	438000
Lars Sponheim, V	36	418000
Erna Solberg, H	38	395000
Kristin Halvorsen, Sv	11	370000
Dagfinn Høybråten, Krf	32	344000

Partilederspørsmål 09	Spillfokus	Seertall TV2
Siv Jensen, Frp	18	354000
Jens Stoltenberg, AP	14	231000
Dagfinn Høybråten, Krf	32	209000
Lars Sponheim, V	45	203000
Erna Solberg, H	43	196000
Kristin Halvorsen, Sv	14	186000
Liv Signe Navarsete, SP	9	155000

På NRK er det utspørringen av Siv Jensen som har oppnådd høyest seertall, og spillfokuset i denne sendingen er blant de laveste. Utspørringen av Jensen har høyest seertall også på TV2, spillfokuset i denne sendingen kan også regnes som relativt lavt i forhold til de andre utspørringene. Utspørringen av Liv Signe Navarsete har minst spillfokus på TV2 og også lavest seertall. På NRK er utspørringen av Navarsete den nest meste sette av alle utspørringene selv om spillfokuset er det laveste blant alle utspørringene på denne kanalen. Utspørringene av Sponheim og Solberg har mest spillfokus på både NRK og TV2, og i følge teorien kan en forvente at de også har høye seertall. Utspørringene har verken høye eller lave seertall sammenlignet med de andre og havner som nr fire og fem når man rangerer utspørringene i forhold til seertall.

Analysen viser at det ikke er en direkte sammenheng mellom spillfokus og seertall. Resultatet er ikke overraskende fordi det er mer naturlig at seertall i større grad følger politiker. Dersom det står mye på spill for en politiker vil det være mer spenning knyttet til utspørringen. For politikere med lite spillfokus er det også i stor grad lite å tape. I utspørringen av Liv Signe

Navarsete var det for eksempel lite spillfokus. Sp hadde ingen store interne stridigheter, de var en del av det rød-grønne alternativet og det var derfor ikke noe poeng for NRK og TV2 å stille like mange spillorienterte spørsmål.

5.1.5 Partioppslutning og seertall

I og med at det ikke var noen sammenheng mellom spillfokus og seertall har jeg også valgt å kontrollere om det er noen sammenheng mellom partioppslutning og seertall. Selv om dette ikke er direkte knyttet til problemstillingen kan det gi nyttig informasjon i forhold til hva som kan påvirke om seertallene, og derigjennom hvordan mediene kan bidra til å gi velgerne informasjon slik at de kan gjøre et informert valg. Hvor mange som ser på en partileders utspørring vil ikke ha en direkte virkning på et partis valgoppslutning.

Utgangspunktet for at det er interessant å sammenligne seertall og oppslutning bærer i en antakelse om at velgerne ønsker å vite mest mulig om alternativene de vurderer å stemme på. I denne sammenhengen innebærer det at velgerne ikke er så interessert i å se på partier de ikke synes er interessante eller et reelt alternativ (men mindre et parti er en reell trussel eller har en veldig underholdende partileder.) I tabell 11 er det spesielt to funn jeg vil trekke frem. For det første er det ingen sammenheng med at de tre partiene som fikk høyest oppslutning også hadde høyest seertall. Ap, Frp og Høyre fikk prosentvis høyest oppslutning på valgdagen. Siv Jensen oppnår høyest andel seere både på NRK og TV2, utspørringene av Jens Stoltenberg er også sett av mange, men Erna Solberg kommer ikke opp blant topp tre i verken NRK eller TV2 i forhold til seertall. I tillegg er det verdt å merke seg at Jensen har svært mange flere seere enn Stoltenberg i NRK.

For det andre er det en partileder som skiller seg veldig ut i forhold til de andre politikerne. Liv Signe Navarsetes parti SP har ikke så høy valgoppslutning. I TV2 har Navarsete også svært lave seertall, mens hun har nest mest seertall i NRK. I utgangspunktet kan det være fire ulike forklaringer på dette. Den første forklaringen handler om at NRK og TV2 tiltrekker seg ulike typer seere. Det er ikke realistisk at bare dette kan forklare de lave seertall på TV2 kontra de høye seertallene på NRK. Den andre forklaring dreier seg om at Sp kom med et utspill som ga de ekstra mye oppmerksomhet den dagen Liv Signe Navarsete var i NRK. En gjennomgang av A-teksts nyhetsarkiv med søkeord "Liv Signe Navarsete" og "Sp" tyder ikke på at det er noen sammenheng. En tredje forklaring er at det skjedde noe annet ekstraordinært i nyhetsbilde, eller at det for eksempel var landskamp i fotball da TV2 sendte utspørringen

med Liv Signe Navarsete 27.august 2009. Søk i A-tekst og gjennomgang av nyhetene tyder ikke på at det skjedde noe veldig annerledes denne dagen. En fjerde forklaring er at seertallene på programmet som ble sendt tidligere den dagen har påvirket hvor mange seere som også så utspørringene. Jeg finner imidlertid ingenting som direkte forklarer ytterpunktene i seertallene. Navarsete fikk derimot svært gode anmeldelser av Dagsavisen (21.08.2009) for sin opptreden og sine svar i utspørringen på NRK. Det er rimelig å anta at det er en kombinasjon av flere faktorer som har bidratt til lave seertall hos TV2 og høye seertall hos NRK.

Tabell 11 Partiopplutning og seertall i NRK og TV2

Parti	Oppslutning	Seertall NRK	Seertall TV2
Ap	35,4 %	438000	231000
FrP	22,9 %	581000	354000
H	17,2 %	395000	196000
KrF	5,5 %	344000	209000
Sp	6,2 %	526000	155000
SV	6,2 %	370000	186000
V	3,9 %	418000	203000
RV	1,3 %	-	
Andre	1,4 %	-	

Kilde: valgopplutning SSB, seertall Dagbladet 15.09.2009.

5.1.6 Oppsummering spill og sak

Analysen av partilederspørringene viser at NRK og TV2 gjennomsnittlig fokuserer like mye på spill og saksorienterte spørsmål.

Jeg har analysert andel spill og saksorienterte spørsmål opp mot faktorer som kan tenkes å påvirke dette balanseforholdet. Som forventet fant jeg derimot en tydelig sammenheng mellom usikre regjeringskonstellasjoner og spillfokus. Det viser seg at spillfokuset på den borgerlige siden er mye høyere enn på de rød-grønne partiene.

I NRK er også spillfokuset høyt i utspørringen av Jens Stoltenberg. Dette kan også forklares med spekulasjoner i forhold til hvordan Arbeiderpartiet kom til å forholde seg til de andre partiene i det rød-grønne alternativet dersom Ap fikk mange nok stemmer til å danne mindretallsregjering.

Analysen viser derimot at det ikke er noen sammenheng med at spillfokuset øker etter hvert som valgdagen nærmer seg. Videre er det heller ingen direkte sammenheng mellom seertall og spillfokus, eller partiopplutning og seertall.

5.2 Hvilke saker blir politikerne spurt om?

Den andre underproblemstillingen setter fokus på 1) hvilke saker politikerne får snakke om, 2) om dette er saker som partiene definerer som viktige.

Et av partienes viktigste mål i moderne valgkamp er å få sine kjernesaker på mediens dagsorden og deretter overbevise velgerne om at den bestemte saken skal knyttes til det bestemte partiet. Fremskrittspartiet har for eksempel et sterkt eierskap til innvandringspolitiske saker, og SV har i tidligere valgkamper markert seg som skolepartiet (Waldahl & Narud 2004).

Journalistenes mål i valgkamp er på den ene siden normativ i form av at de skal oppfylle mediens rolle som en samfunnsaktør gjennom å informere og bidra til et opplyst demokrati. I tillegg stilles det visse krav til hvordan journalisten skal behandle partiene, hvilket betyr at politikerne må 1) stilles vesentlige spørsmål 2) om relevante saker ut fra et 3) balansert perspektiv. Det vil si at journalisten ikke oppfyller disse kriteriene dersom et parti ikke blir spurt om noen av sine kjernesaker i det hele tatt, mens andre partier kun får snakke mye om saker som de selv definerer som viktige. I tillegg til de normative kravene må valgendingene trekke seere. Uten seere bidrar ikke kanalene til å oppfylle sin demokratiske rolle. Det vil si at saksspørsmålene til en viss grad bidra til at utspørringene, i tillegg til å være informative, også trekker seerne i form av at de må være underholdende. I denne sammenhengen vil det ofte bety saker der journalistene kan sette sakene i et konfliktorientert perspektiv, eller forenkles og konkretiseres (Hernes 1978 i Esaiasson & Håkansson 2002). Seerne er på sin side opptatt av at saker som de definerer som viktige blir belyst.

5.2.1 Dagsorden i NRK og TV2

I partilederutspørringen ble en rekke saker belyst. Under følger en oversikt som prosentvis angir hvilke saker som ble tatt opp i hver kanal, og hvor lenge sakene til sammen blir belyst på tvers av alle utspørringene. Oversikten i NRK har ikke med spørsmål fra seerne. Disse spørsmålene er tatt ut og behandles kvalitativt senere i oppgaven.

**Tabell 12: Hvilke saksspørsmål fikk politikerne på NRK og TV2?
(Prosentinndelingen er basert på samlet tid brukt på sak)**

Saker	NRK	TV2
Arbeid og velferd - Sosialpolitikk	11	24
Distriktpolitikk	6	18
Innvandring/asyl	11	18
Klima/miljø	30	10
Skatt/avgift	16	12
Utenrikspolitikk	2	9
Verdispørsmål	6	7
Familiepolitikk	13	-
Kultur/kirke	4	-
Skole/utdanning	4	-
U-hjelp	-	3
TOTALT	100	100
N=NRK 109 min, TV2 116 min		

Det er spesielt tre aspekter som er verdt å merke seg i tabell 12.

For det første prioriterer kanalene ulikt i forhold til hvilke saksområder de bruker mest tid på. Klima/miljø er saksfeltet som får mest oppmerksomhet samlet sett i alle partilederutspørringene på NRK. Totalt blir 30 prosent av de saksorienterte sekvensene benyttet til å belyse klima/miljø. Saken som får nest mest oppmerksomhet er skatt/avgift, merk at dette tema kun får om lag halvparten så mye sendetid som toppsaken klima/miljø. På TV2 er det arbeid/velferd som topper listen, og deretter følger innvandring/asyl og distriktpolitikk. Årsaken til at distriktpolitikk kommer så høyt opp på listen er fordi utspørringen av Liv Signe Navarsete i så stor grad dreide seg om distriktpolitikk, og dette har hatt en utslagsgivende innvirkning på statistikken.

For det andre er tiden jevnere fordelt på mellom hovedsakene i TV2. I NRK er det 14 prosentpoeng som skiller toppsaken miljø/klima og skatt/avgift, mens det på TV2 kun er 6 prosentpoeng som skiller toppsaken arbeid/velferd og innvandring/asyl og distriktpolitikk. Dette kan bety at NRK anså miljø/klima-spørsmålet som spesielt viktig å få belyst i valgkampen, mens TV2s dagsorden var mer fragmentert.

For det tredje er kanalens dagsorden relativt lik. Ved å sammenligne sakene som blir belyst i NRK og TV2 finner man at kanalene prioriterer mange av de samme sakene. I NRK er det registrert ti saksområder, TV2 har åtte. Konsekvensen av at begge kanaler fokuserer på

relativt like saker er at de også utelater samme saker. Dette kommer jeg nærmere inn på under. Først vil jeg sammenligne de sakene som begge kanalene valgte å dekke i utspørringene, før jeg diskuterer sakene som bare den ene kanalen tok opp. I tillegg vil jeg trekke frem saker som ingen av kanalene belyste, men som har vist seg å være viktige ved tidligere valg.

Syv av elleve saker ble belyst av både NRK og TV2. NRKs toppsak klima/miljø var ikke like viktig i TV2s utspørringer. I NRK blir 30 prosent av tiden brukt på sak samlet sett benyttet til å belyse temaet klima/miljø, mens det på TV2 bare utgjør 10 prosent av den totale tiden brukt på sak i TV2. TV2s toppsak var arbeid/velferd. NRK belyser også dette, men bruker 13 prosentpoeng mindre tid enn TV2 på temaet. Sammenlignet med de andre sakene som belyses i begge kanaler er det størst forskjell mellom begge kanalenes prioritering av tid på toppsakene. Dette henger sammen med at klima/miljø får svært mye oppmerksomhet i NRK sammenlignet med alle de andre sakene i begge kanaler. Utenrikspolitikk og verdspørsmål er saker som blir belyst i både NRK og TV2, men begge sakene får relativt lite oppmerksomhet. Kun distriktpolitikk skiller seg litt ut ved at denne saken blir mye belyst i TV2 og nesten ikke belyst i det hele tatt i NRK. Dette har sammenheng med at hele utspørringen av Liv Signe Navarsete som i TV2 i stor grad ble viet til distriktpolitikk.

Tabell 12 viser tid brukt på ulike saksområder. Tallene viser imidlertid ikke om sakene ble tatt opp i flere av utspørringene. Næranalysen viser dog at det var ingen av sakene som gikk igjen i alle utspørringene. I snitt belyses tre saker pr partiledersutspørring i både NRK og TV2. Som den første analysedelen viser er det noen av partiledersutspørringene som tar opp flere og færre saker. Ytterpunktene finner vi i utspørringen av Liv Signe Navarsete og Erna Solberg i TV2 med henholdsvis en og seks saksområder. På tvers av partiledersutspørringene gikk miljø/klima igjen i seks av syv utspørringer på NRK. På TV2 var det arbeid/velferd og asyl/innvandring som gikk igjen flest ganger i henholdsvis fire av syv utspørringer. Det var ingen saker som ble tatt opp i alle utspørringene. Dette var heller ikke tilfellet ved partiledersutspørringene i 2005 (Haug m.fl 2008:11). Konsekvensene ved at samme type saker ikke ble tatt opp i hver utspørring er at velgeren ikke fikk mulighet til å sammenligne saker på tvers av partiene. Sammenligningsgrunnlaget ville vært mer rettferdig om de samme temaene ble tatt opp i alle partiledersutspørringene. Samtidig kan man argumentere for at dette ikke er hensiktsmessig både fordi partiene er opptatt av ulike saker, og fordi spørsmålsformuleringene og hvordan temaene belyses vil variere i de ulike utspørringene og

dermed faller et konkret sammenligningsgrunnlag bort. Underforstått at partilederutspørringene er lite tjent med at alle partilederne får helt like spørsmål da dette vil redusere programledernes rolle, underholdningselementene vil minke og partilederne som skal til pers sist vil ha fordel i forhold til at vedkommende allerede vet spørsmålene.

Saksområdene som dekkes i kun en av kanalene er *familiepolitikk, kultur/kirke, skole/utdanning og u-hjelp*. Familiepolitikk skiller seg fra de andre sakene fordi tema har fått vesentlig mer oppmerksomhet og 13 prosent av all tid som ble brukt til saksorientert spørsmål dreide seg om dette temaet. Det tilsvarer det tredje mest diskuterte området i NRK.

Utslagsgivende for at familiepolitikk fikk så høy prosentandel er utspørringen av Dagfinn Høybråten i NRK. Familiepolitikk henger i stor grad sammen med verdispørsmål, men spørsmålene som ble stilt var konkret rettet mot familiepolitiske spørsmål. I TV2 er det også utspørringen av Høybråten som har vært utslagsgivende på verdispørsmål, men i denne sammenhengen var det ulike saker som ble belyst med utgangspunkt i partiets verdigrunnlag. De øvrige sakene som kun dekkes i en av kanalene har til felles at de er saksområder som kun belyses kort i en partilederutspørring.

Til sammenligning var utdanning/skole, miljø/energi og skatt/avgift sakene som fikk mest omtale i den korte valgkampen i 2001 (Waldahl & Narud 2004:187). I 2005 var de mest fremtredende sakene utdanning/skole, innvandring/asylpolitikk og skatt/avgift (Høidal 2005). Skole og skatt er altså saker som har stått høyt på medias dagsorden ved foregående stortingsvalg. I partilederutspørringene ved valget i 2009 blir temaet skole/utdanning knapt belyst. Dette kan tyde på en endring i forhold til mediens dagsorden. En naturlig konsekvens av at et tema settes høyere på dagsorden, er at et annet tema får mindre oppmerksomhet. De fleste sakene som belyses i partilederutspørringene har også vært saker som har vært viktige i valgkampen i 2001 og 2005. Partilederutspørringene fokuserer også i liten grad på saker som helse og omsorg, EU eller barne- og familiepolitikk. Dette var temaer som fikk mye oppmerksomhet i valgkampen i 2001 (Waldahl & Narud 2004).

Analysen viser hvilke temaer som belyses i de ulike saksorienterte kategoriene, med utgangspunkt i journalistenes spørsmål. Det kan derfor være at politikeren forsøker å vri spørsmålene over på temaer de heller vil snakke om. Vanligvis vil da journalistene avbryte politikerne og be dem svare på det de ble spurt om. Allikevel kan politikerne oppnå det de forsøker på ved at seerne oppfatter at partiet har eierskap til en konkret sak. Høyres Erna Solberg fikk blant annet snakke om skolepolitikk til tross for at hun ikke fikk konkrete

spørsmål om dette temaet. Solberg klarte å knytte spørsmål angående sosialpolitikk til skolepolitikk, og fikk dermed sagt litt om en sak partiet synes er viktig. Dette er gjennomgående for store deler av analysen, temaene sklir over i hverandre og i tillegg er politikerne medietrente og forsøker å svare slik at de får snakket om det som er viktig for partiet.

Oppsummert får politikerne snakke mest om klima/miljø og arbeid/velferd i henholdsvis NRK og TV2. Klima/miljø skiller seg ut som en tydelig toppsak på tvers av partilederutspørringene i NRK, mens TV2 i større grad fokuserer tilnærmet like mye på tre forskjellige saksområder. For øvrig er det mange av de samme saksområdene som tas opp i begge kanaler, dette viser at NRK og TV2s dagsorden er relativt lik.

5.2.2 Partienes dagsorden

Hittil har analysen vist hvilke saker kanalene tar opp, hvor mye som snakkes om hver sak og hvilke saker som ikke blir belyst. Dette kan beskrives som kanalenes dagsorden. Neste diskusjonspunkt dreier seg om kanalens dagsorden sett i sammenheng med politikernes dagsorden.

I forbindelse med analysen har jeg via partienes nettsider funnet kjernesakene til hvert enkelt parti. Kjernesakene er de sakene partiene mener er viktigst for dem å få frem i valgkampen og kommende stortingsperiode. Stort sett nevner partiene bare noen få saker eller temaområder som sine kjernesaker. SV er for eksempel veldig spesifikke og nevner få, men svært konkrete kjernesaker; *skole, likelønn og oljeboring utenfor Lofoten og Vesterålen*. Frp har derimot mange og brede temaer som sine kjernesaker; *skatt/avgift, helse/omsorg, innvandring/asyl, samferdsel og kriminalpolitikk*.

I den første analysedelen gjorde jeg rede for hva som var partienes kjernesaker, og hvor mye de fikk snakke om saker som var relatert til det de selv definerte som viktig. I forrige kapittel så vi hvordan utspørringene i varierende grad fokuserte på spill og sak. Det vil si at det varierer hvor lang tid politikerne får saksorienterte spørsmål, og når de først får saksspørsmål varierer det hvor mye de får snakke om sine kjernesaker. Jeg har derfor valgt å dele partilederutspørringene inn i om de fikk snakke *mye* eller *lite* om sine kjernesaker sammenlignet med de andre partilederne. Gjennomsnittlig fikk partiene snakke om sine kjernesaker på NRK i ca 9 minutter, på TV2 er snittet 11 minutter. Totalt utgjør dette et

gjennomsnitt på 10 minutter. Jeg har valgt å definere om en politiker får snakke mye eller lite om sine kjernesaker ut fra dette gjennomsnittet. Det vil si at de saksrelaterte kategoriene i en utspørring må handle om partienes kjernesaker i mer enn 9 og 11 minutter i henholdsvis NRK og TV2 for å bli definert innenfor kategoriene ”partileder som fikk snakke mye om partiets kjernesaker”. Motsatt gjelder selvfølgelig for partilederutspørringer der partilederne fikk snakke mindre enn gjennomsnittet om partiets kjernesaker.

Tabell 13: Hvor lenge fikk partiene snakke om sine kjernesaker?(antall minutter)

Politiker	NRK	TV2	TOT
Siv Jensen	11,5	18	29,5
Kristin Halvorsen	15,5	14	29,5
Liv Signe Navarsete	6	20	26
Dagfinn Høybråten	14	10	24
Jens Stoltenberg	8	4	12
Erna Solberg	6	2	8
Lars Sponheim	0	7	7

På NRK får Kristin Halvorsen, Siv Jensen og Dagfinn Høybråten snakke mye om sine kjernesaker, og Liv Signe Navarsete, Jens Stoltenberg, Erna Solberg får snakke lite om sakene partiene har definert som sine viktigste saker. Lars Sponheim får ikke snakke om noen av Venstres viktigste saker. På TV2 får Liv Signe Navarsete, Siv Jensen og Kristin Halvorsen snakke mye om sine kjernesaker. Dagfinn Høybråten, Lars Sponheim, Jens Stoltenberg og Erna Solberg får snakke minst om saker som er viktige for partiene. Totalt sett er Siv Jensen og Kristin Halvorsen på topp, mens Ernas Solberg og Lars Sponheim får snakke minst om sine kjernesaker.

Både SV og Frp får snakke mye om sine kjernesaker. SV har en snever definisjon av sine kjernesaker, mens Frp favner bredt i hva de selv definerer som sine viktigste saksområder. Det er naturlig å anta at Frp får snakke mye om sine kjernesaker nettopp fordi de har et bredt definert område. Det er imidlertid ikke like naturlig at SV, som har et snevert definert område, får snakke mye om sine kjernesaker. Som gjort rede for i analyse del 1 har SVs snevre definisjon av sine kjernesaker en naturlig tilknytning til større temaer, for eksempel er kjernesaken likelønn knyttet til saksområde arbeid og velferd. Ved å knytte de spesifikke sakene til et mer utvidet tema får SV snakke mer om gjennomsnittet om sine kjernesaker.

I NRK får de borgerlige partiene gjennomsnittlig litt over 7 minutter om sine kjernesaker, dette er mindre enn gjennomsnittet. Sammenlignet fikk de rød-grønne snakke litt over 9 minutter om saker de enkelte partiene definerer som viktige for seg, hvilket i forhold til min definisjon vil si at de fikk snakke mye om sine kjernesaker. I TV2 er tendensen lik.

Gjennomsnittet for de borgerlige partiene er bortimot 10 minutter, og over 12 minutter for de rød-grønne. På TV2 er gjennomsnittet for alle partiene 11 minutter, og vi ser dermed at de rød-grønne får en fordel hva gjelder taletid i forhold til kjernesaker i både NRK og TV2.

Venstre var det partiet som kom dårligst ut i forhold til sine kjernesaker. Partiets kjernesaker var miljø, kunnskap og velferd. På NRK får Sponheim kun ett spørsmål fra seerne i forhold til miljø. Spørsmålet går ut på hvorfor de som mener miljø er viktig bør stemme Venstre når partiet vil samarbeide med Høyre, underforstått at Høyres miljøpolitikk ikke er et alternativ for denne seeren. I sekvensen om skatt kommer også programleder inn på et miljørelatert spørsmål når Sigrid Sollund spør om *det er forbruker eller næringslivet som skal betale for omlegging til flere grønne skatter*. På NRK blir alle partiene stilt spørsmål om miljø, derfor er det rimelig å anta at også partiet som omtaler seg selv som miljøpartiet Venstre skulle fått noen flere spørsmål relatert til dette området. Miljø/klima får Sponheim imidlertid ikke spørsmål om, bortsett fra dette ene spørsmålet fra seer. Sakseierskap er på mange måter avgjørende for et politisk parti for å sanke stemmer. Konsekvensene for Venstre i forhold til mangel på fokus på saker som er viktige for partiet kan i ytterste grad være at de ikke når frem til potensielle velgere. Dette bryter også med normative journalistiske krav fordi de andre partiene i stor grad får snakke om sine kjernesaker. Allikevel kan ikke journalistene alene kritiseres for Venstres manglende sakseierskap til sine kjernesaker i denne sammenhengen. Sakseierskap dreier seg i stor grad også om partienes evne til å sette sine saker på dagsorden og må i så måte også ta konsekvensene av at de ikke har vært tydelig nok i forhold til hvilke politiske saker som er Venstres kjernesaker. Som vist i punkt 5.1 er spillfokuset høyt i utspørringene av Sponheim. Venstre og Sponheim viste gjennom valgkampen stor avstand til Fremskrittspartiet og at de ikke ville bidra til dannelsen av en regjering der Fremskrittspartiet var med. Dette kan ha bidratt til at fokus på Venstres kjernesaker har uteblitt i partilederutspørringene.

På TV2 er det Høyre som kommer dårligst ut av det i forhold til hvor mye partiet får snakke om sine kjernesaker. I to minutter får Erna Solberg spørsmål knyttet til skatt, de andre sakene skole og samferdsel blir ikke direkte belyst. Årsaken til dette er fragmentert, men en av

årsakene skyldes nok at det ble mye spillfokus i utspørringene av Solberg og at det av den grunn ble mindre tid til saksorienterte spørsmål generelt.

På TV2 stilles fem av syv partier spørsmål om innvandring/asyl. Dagfinn Høybråten og Kristin Halvorsen er de eneste som ikke stilles spørsmål direkte knyttet til disse temaene. Derimot blir de stilt spørsmål av utenrikspolitisk karakter hvilket de fem øvrige partilederne ikke blir stilt spørsmål om.

5.2.3 Spørsmål fra seerne

I partilederutspørringene på NRK får politikerne også spørsmål fra seerne. Om spørsmålene er "fra seerne", eller om det er journalistene som selv har funnet på spørsmålene er usikkert. Det er ingen oppfordring i løpet av valgsendingen om å sende inn spørsmål, men det kan være at det har vært noe på nett eller at de har fanget opp spørsmål via for eksempel sosiale medier. Jeg har ikke fortatt en analyse på dette, men valgprogrammet *Velg09!* hadde en egen hashtag på Twitter. Det vil si at seerne for eksempel kunne sende meldinger som var merket med #velg09, og på denne måte si sin mening om sendingene, komme med innspill eller spørsmål via Twitter. Imidlertid gir sekvensene med spørsmål fra seerne inntrykk av at det er seerne som via programlederne stiller spørsmål direkte til politikere. Dette er en måte å inkludere og engasjere seerne på. De siste årene har dette blitt vanligere i debattprogrammer (Sandvik 1998, Esaiasson og Håkansson 2002). I tillegg gjør den teknologiske utviklingen at velgeren har mulighet til å stille politikerne egne spørsmål, og det er derfor naturlig at spørsmål fra seerne også inkluderes i en partilederutspørring. Programlederne har, for å sette det på spissen, en rolle som utspørrere på vegne av folket. Derfor er det naturlig at spørsmål fra seerne også er en del av utspørringen.

Spørsmål fra seerne varer som regel bortimot tre minutter. De fleste spørsmålene er saksorientert. Antall spørsmål fra seerne er ca fem-seks, og programleder er tydelig på at politikerne må svare kort og konkret på disse spørsmålene. Mange av spørsmålene er formulert som ja/nei-spørsmål. Under følger et utvalg spørsmål fra noen av partilederutspørringene:

- Spørsmål til Siv Jensen: *Skal bensinstasjoner få selge øl og sprit døgnet rundt?*
- Spørsmål til Kristin Halvorsen: *Støtter SV Hamas i at Israel ikke finnes og skal utryddes fra jordas overflate?*
- Spørsmål til Dagfinn Høybråten: *En seer lurte på hvordan KrF vil skaffe penger til Grand Prix?*
- Spørsmål til Lars Sponheim: *Det er flere som har sendt spørsmål om stilen din, det er ikke vi som skriver dette bare for å ha presisert det, de lurte på hvorfor du overskygger venstres politikk ved å være bajas og arrogant.*
- Spørsmål til Liv Signe Navarsete: *Hører sauene mer hjemme i norsk natur enn ulven?*

Som utvalget viser er det flere av spørsmålene som krever litt lengre svar enn et enkelt ja eller nei. Spørsmålet angående norsk midtøsten-politikk til Kristin Halvorsen er ikke et enkelt ja eller nei-spørsmål. Allikevel er det forventet at Halvorsen skal bruke kort tid på å besvare spørsmålet. I tillegg er spørsmålet stilt på en slik måte at det kan virke som SV støtter terrorister med mindre Halvorsen umiddelbart svarer *nei* på spørsmålet. De andre eksemplene viser spørsmål som noen kanskje vil beskrive som litt humoristiske, for eksempel spørsmålet til Høybråten. Dette spørsmålet kan også beskrives som litt flåsete. I og med at det kreves korte og konsise svar, er vanskelig å se at velgerne oppnår dypere politisk innsikt i forhold til informasjonsverdien i kategorien med spørsmål fra seerne. Spørsmålene fra seerne gir heller et skinn av deltakelse enn å være et viktig bidrag til seernes informerte valg.

Et spørsmål som går igjen flere ganger er politikernes holdning til rovdysforvaltning noe både Liv Signe Navarsete, Erna Solberg og Kristin Halvorsen blir stilt spørsmål om. Delen med spørsmål fra seerne tar også opp spørsmål av mer generell karakter, og samlet sett representerer spørsmålene også det Narud (Forskning.no 2010) beskriver som velgernes dagsorden; *skole og miljø, velferd og skatt*.

Spørsmål fra seerne er ikke tatt med i den kvantitative delen der jeg undersøker hvordan spill og sak balanseres og hvilke saker politikerne blir spurt om, men sekvensene med spørsmål fra seerne er med i de øvrige delene av innholdsanalysen.

5.3 Tempo!

Valgkampen har siden første fjernsynssending endret seg på flere måter. En av endringene er at tempoet har blitt kjappere, programlederne og politikerne avbryter hverandre oftere og tiden der politikerne holdt lange monologer er forbi (Allern 2004, Esaiasson & Håkansson 2002). Mange vil også hevde at tiden for fordypelse er over, og at velgerne i hovedsak får kjennskap til politikernes slagord og ikke det reelle innholdet i politikken (Coleman 2000). Problemstillingen som belyses i følgende kapittel tar for seg hvor ofte politikeren avbrytes, og hvordan taletiden i en utspørring fordeler seg mellom politikerne og programlederne.

5.3.1 Avbrytelser

Som forventet er det mange avbrytelser i partilederutspørringene på både NRK og TV2. I gjennomsnitt er det 38 avbrytelser på NRK, mot 28 avbrytelser på TV2. Det er en differanse på hele ti avbrytelser i snitt mellom kanalene. Dette kan for det første skyldes at utspørringen på NRK varer bortimot 25 minutter, mens utspørringene på TV2 varer litt over 20 minutter. For det andre er det to programledere på NRK, og det er derfor naturlig at det forekommer noen flere avbrytelser. Gjennomsnittlig antall avbrytelser der politiker avbryter programleder er lik i NRK og TV2 med 5 avbrytelser.

Tabell 14: Antall avbrytelser fordelt på journalist og politiker i NRK og TV2

Politiker	NRK				TV2	
	Politiker	Magnus Takvam	Sigrid Sollund	Tot programleder	Politiker	Programleder
Jens Stoltenberg	2	16	16	32	8	30
Erna Solberg	4	10	9	19	3	20
Siv Jensen	13	14	22	36	12	34
Kristin Halvorsen	10	17	16	33	6	27
Dagfinn Høybråten	1	14	22	36	2	14
Liv Signe Navarsete	4	26	13	39	2	20
Lars Sponheim	4	19	15	34	3	13
TOT	38	116	113	229	36	158
Gjennomsnitt	5,4	16,6	16,1	32,7	5,1	22,6

I NRK er det altså registrert flere avbrytelser totalt enn i TV2. I tillegg viser analysen at det er stor forskjell på antall avbrytelser mellom de ulike politikerne. Både i forhold til hvor mye politikerne avbryter og hvor ofte journalistene avbryter. Hvorfor programlederne og politikerne avbryter hverandre kan forklares ut fra flere forhold. Programledernes avbrytelser henger gjerne sammen med at det er de som styrer programmet og derfor må de også kontrollere hva politikerne sier. Avbrytelser forekommer ofte fordi programleder ikke får svar på det spørsmålet de stilte eller at politikerne snakker for lenge, og programleder ser seg nødt til å bryte inn for å få sendingen på rett spor igjen. Videre kan det tenkes at de avbryter fordi politiker sier noe programleder ønsker å ta tak i med en gang, eller fordi programleder ønsker å skifte tema. Politikernes avbrytelser av programleder henger gjerne sammen med politikernes kommunikasjonsstil og image. For politikerne er det viktig å fremstå som rolig og avbalansert, men samtidig engasjert og frempå. Personlig stil vil ha stor påvirkning på hvor mange ganger en politiker avbryter programleder. Årsaken til at politikerne avbryter er for eksempel at de ikke får snakket ferdig eller at de føler seg misforstått.

På NRK er Dagfinn Høybråten politikerne som avbryter journalisten minst. Han blir derimot avbrutt 36 ganger, noe som er et høyt antall sammenlignet med de andre politikerne. Siv Jensen er den politikerne som avbryter journalistene mest, men Jensen avbrytes like mange ganger som Høybråten. Dette viser at det ikke er nødvendigvis slik at man blir behandlet penere dersom man ikke avbryter programleder. Den kvalitative analysen viser at Jensen og Høybråten har en noe ulik fremtoning i forhold til hvor aggressive de fremstår for å få ordet, allikevel viser analysen at de begge blir avbrutt like ofte. Liv Signe Navarsete er den politikerne som blir avbrutt flest ganger av journalistene, selv avbryter hun journalistene kun 4 ganger.

Også på TV2 er Dagfinn Høybråten representert blant de som avbryter journalisten minst. I tillegg er Liv Signe Navarsete, Erna Solberg og Lars Sponheim registrert med få avbrytelser. Også i TV2 topper Siv Jensen statistikken i forhold til hvor ofte politiker avbryter journalist. Flest totalt antall avbrytelser finner vi i utspørringen av Siv Jensen hos både NRK og TV2 med henholdsvis 49 og 46 avbrytelser. Til sammenligning er Erna Solberg registrert med 23 avbrytelser i NRK og utspørringen av Lars Sponheim i TV2 har færrest antall avbrytelser med kun 16 totalt.

Tabell 15: Hvor mange sekunder er det gjennomsnittlig mellom hver avbrytelse?

Politiker	Sekund mellom avbrytelser(i snitt)	
	NRK	TV2
Siv Jensen	31	29
Erna Solberg	64	57
Lars Sponheim	38	75
Dagfinn Høybråten	40	81
Gjennomsnitt borgerlig side	43	60
Kristin Halvorsen	33	40
Liv Signe Navarsete	36	58
Jens Stoltenberg	41	35
Gjennomsnitt rød-grønne	37	44
Gjennomsnitt totalt	40,4	53,6

Avbrytelser kan på den ene siden bidra til at få politikerne til å svare kort og konsist. Dersom de vet at de for eksempel blir avbrutt hvis de svarer på noe annet enn spørsmålet eller gir svar med for lange detaljutredninger. På den andre siden er det også en fare for at avbrytelsene bidrar til at det kan være vanskelig å diskutere kompliserte politiske saker hvor man ofte trenger litt mer tid for å forklare sine meninger og oppfatninger. Tabell 15 viser at det i NRKs utspørring av Erna Solberg går 33 sekunder lenger mellom hver avbrytelse enn i utspørringen av Siv Jensen på samme kanal. Det vil ikke si at Solberg får snakke 33 sekunder mer enn Jensen hver gang, men at vanlig ordveksling foregår mellom politiker og programleder. På TV2 er det utspørringene av Dagfinn Høybråten som skiller seg mest ut i forhold til at det går 81 sekunder mellom hver avbrytelse. Sammenlignet med utspørringen av Siv Jensen gir dette en differanse på 52 sekunder. Det er nærliggende å tro at de utspørringene som er har flest sekunder mellom hver avbrytelse også gir mest rom for fordypning og refleksjon. Denne antagelsen er nødvendigvis ikke riktig. Som vist tidligere, i den første analysedelen, er utspørringene også preget av lange spørsmål fra journalistene. Pål T. Jørgensen stiller for eksempel et spørsmål til Høybråten som varer bortimot et minutt. Analysen viser at det er tette mellom avbrytelsene i utspørringen av de rød-grønne i både NRK og TV2. Således er det ikke noen grunnlag for å hevde at de rød-grønne har en fordel i NRK i forhold til avbrytelser. Tabellen viser i større grad at de borgerlige i snitt har en fordel i forhold til

avbrytelser. Det er spesielt i TV2 de borgerlige har denne fordelene. Men forskjellene er marginale.

5.3.2 Taletid

Ved å analysere hvordan taletiden er fordelt mellom politikere og programleder avdekkes tempo i utspørringene. I gjennomsnitt hadde politikere ordet 60 prosent av tiden i NRK og 68 prosent av tiden i TV2. Politikere har altså ordet 8 prosentpoeng lenger i TV2. Dette kan forklares med at NRK har to utspørrere, mens TV2 bare har en.

Tabell 16: Hvor lang taletid fikk hver politiker?

(tabellen viser hvor stor prosentandel av tiden politikere hadde ordet i løpet av en partilederutspørring)

Politiker	NRK	TV2
Siv Jensen	52	67
Erna Solberg	50	65
Lars Sponheim	72	74
Dagfinn Høybråten	59	69
Gjennomsnitt borgerlig	58	69
Jens Stoltenberg	64	69
Kristin Halvorsen	61	69
Liv Signe Navarsete	60	61
Gjennomsnitt rød-grønt	62	66
Gjennomsnitt TOTALT	60	68

Som tabell 16 viser er det også stor forskjell mellom hvor lang taletid politikerne får. I NRK har Lars Sponheim ordet 72 prosent av tiden, til sammenligning med Erna Solberg som har ordet 50 prosent av tiden. Differansen er hele 22 prosentpoeng. Også i TV2 har Lars Sponheim lengst taletid, mens Liv Signe Navarsete har kortest taletid. Differansen i TV2 er kun 13 prosentpoeng. Det vil si at taletiden er jevnere fordelt i TV2 enn i NRK. Årsaken til dette kan være at NRK har to programledere, og at det av den grunn kan være vanskeligere å finne en rytme som gjør at politikerne behandles likt. Det skal også legges til at Erna Solberg var svært rolig og behersket i utspørringen på NRK, og mange av spørsmålene besvarte hun

med et kort ja eller nei. Siv Jensens kommunikasjonsstil er kjent for å være pågående, og det kan være at programlederne var ekstra forberedt på dette og derfor hadde bestemt seg for at Jensen ikke skulle få kontrollere utspørringen.

Dårligst ut på tvers av kanalene kommer Erna Solberg med kun 50 prosent taletid i NRK. Lars Sponheim har mest taletid i TV2 hvor han har ordet 74 prosent av tiden. Forskjellen mellom partiene er hele 24 prosentpoeng og dette utgjør om lag fem minutter.

Ved å sammenligne hvor lenge politikeren får snakke i hver kanal er det minst variasjon i taletid for Lars Sponheim og Liv Signe Navarsete. Den største differansen er i utspørringene av Erna Solberg og Siv Jensen med hele 15 prosentpoeng differanse i NRK og TV2. Årsakene til dette kan rett og slett være en blanding av tilfeldigheter og utspørringen på TV2 er jevnere hva gjelder taletid fordelt mellom programleder og politiker generelt.

I en undersøkelse av partiledersutspørringene i 2005 viste det seg at partilederne i SV, Ap og Sp i snitt fikk snakke lengre enn de borgerlige partiene på NRK. Og Venstre, Krf, Høyre hadde lengre gjennomsnittlig taletid enn de rød-grønne på TV2 (Rognmo 2005). I 2009 er denne tendensen fortsatt gjeldene. De borgerlige partiene får lengst taletid i TV2, og de rød-grønne får lengst taletid i NRK.

Forskjellen på borgerlig og rød-grønn side er henholdsvis 4 prosentpoeng i NRK, og 3 prosentpoeng i TV2. Dette tilsvarer bortimot et minutt differanse i taletid. Alene betyr ikke disse resultatene så mye, da det kan være ulike faktorer som spiller inn. Rognmos (2005) analyse viste at det var flere faktorer som tydet på at NRK behandlet de rød-grønne best, mens de borgerlige partiene fikk best behandling i TV2. Om dette er tilfelle i denne sammenhengen vil jeg komme tilbake til i avslutningen.

5.3.3 Sammenheng taletid og avbrytelser

Hittil viser analysen at partiene får noe ulik taletid og antall avbrytelser varierer både på tvers av partiledersutspørringer og kanal. Under har jeg satt sammen tabell 15 og 16 for å undersøke om det er en sammenheng mellom antall avbrytelser og taletid.

Som tabellen under viser er Siv Jensen i NRK på topp i forhold til avbrytelser i tillegg til at hun får snakke bare halvparten av tiden. Lars Sponheim får lengre taletid og blir mindre

avbrutt. Minst avbrutt blir Erna Solberg, men dette henger sammen med at hun også får minst taletid og at det dermed ikke er tid til mange avbrytelser. På TV2 kommer Lars Sponheim også best ut av det i forhold til at han har lengst taletid og antall avbrytelser er lavest sammenlignet med de andre. Dagfinn Høybråten får også mye taletid og blir lite avbrutt.

Tabell 17: Er det noen sammenheng mellom antall avbrytelser og taletid?

Taletid angir hvor stor prosentandel av partilederspørringen politiker hadde ordet. Avbrytelser angis som antall avbrytelser pr utspørring delt på antall sekunder i utspørringen.

	Taletid		Sekund mellom avbrytelser(i snitt)	
	NRK	TV2	NRK	TV2
Politiker				
Siv Jensen	52	67	31	29
Erna Solberg	50	65	64	57
Lars Sponheim	72	74	38	75
Dagfinn Høybråten	59	69	40	81
Gjennomsnitt borgerlig side	58	69	43	60
Jens Stoltenberg	64	69	41	35
Kristin Halvorsen	61	69	33	40
Liv Signe Navarsete	60	61	36	58
Gjennomsnitt rød-grønn side	62	66	37	44

Ved å sammenligne de rød-grønne og borgerlige partiene i forhold til taletid og avbrytelser er det ingen tydelig forskjellsbehandling. De rød-grønne kommer best ut av det i forhold til taletid i NRK, men dårligst ut av det sett i forhold til antall avbrytelser.

6 Avslutning

I denne oppgaven har jeg foretatt en komparativ innholdsanalyse av partilederspørringene på NRK og TV2 ved stortingsvalgkampen 2009. Oppgavens formål har vært å undersøke forskjeller og likheter i NRK og TV2 med utgangspunkt i følgende problemstillinger:

- *Hvordan balanseres spill og saksorientert spørsmål?*
- *Hvilke saker blir politikerne spurt om, og hvordan samsvarer dette med partienes egne kjernesaker?*
- *Hvor lang taletid får politikeren, og hvor mange avbrytelser forekommer?*

I forhold til den første problemstillingen fant jeg ut at spill og saksorienterte spørsmål i snitt balanseres relativt likt i begge kanaler. Begge kanaler bruker rundt en fjerdedel av tiden på spillorienterte spørsmål. I NRK er det større variasjon i forhold til hvordan spill og sak balanseres i hver enkelt partilederspørring. På TV2 er differansen mellom partilederspørringen med minst og mest spillfokus mindre, det vil si balansen mellom spill og saksorienterte spørsmål varierer i mindre grad på TV2 sammenlignet med NRK. Hovedfunnet i denne problemstillingen er at spillfokuset på den borgerlige siden er mye høyere enn på de rød-grønne partiene. Dette gjelder for begge kanalene.

I analysen av hvilke saker politikerne blir spurt om fant jeg ut at klima/miljø var tema det ble snakket mest om i NRK og i TV2 var arbeid/velferd mest diskutert. I forhold til hva partiene definerte som sine viktigste saksområder får Kristin Halvorsen og Siv Jensen snakke mye om sine kjernesaker i både NRK og TV2. I snitt får de rød-grønne partiene snakke mer om sine kjernesaker enn de borgerlige partiene. Dårligst ut av alle partilederspørringene på tvers av begge kanaler kommer Erna Solberg og Lars Sponheim.

Politikerne får i gjennomsnitt kortere taletid i NRK enn i TV2. Årsaker til dette er at NRK har to programledere, kontra TV2 som kun har en programleder. Dette var et av funnene i den siste problemstillingen der jeg analyserer taletid og avbrytelser. I tillegg viser analysen det er større forskjell i hvor lang taletid den enkelte politiker har i NRK, mens taletiden i TV2 er mer jevnt fordelt. Se tabellen under. Minst taletid får Erna Solberg og Siv Jensen i NRK, hvor de to nevnte politikerne må dele ordet med programlederne ca halvparten av tiden. Til sammenligning er taletiden til Lars Sponheim over 70 prosent av tiden i både NRK og TV2.

I forhold til avbrytelser fant jeg ut at det generelt er flere avbrytelser i NRK enn i TV2, men at det er flere avbrytelser pr sekund i TV2. Årsaken til dette er at sendetiden i NRK er lengre, og dermed viser det seg at det er flere avbrytelser fordelt på tid i TV2. De rød-grønne kommer best ut av det i forhold til taletid i NRK, men dårligst ut av det sett i forhold til antall avbrytelser.

6.1 Forskjellsbehandling av politikerne

Analysen har vist en rekke forskjeller og ulikeheter mellom kanalene. Avslutningsvis vil jeg undersøke om det er noen av partilederne som jevnt over kommer dårligere eller bedre ut enn de andre partilederne. Tabellen under viser hovedfunnene fra den kvantitative innholdsanalysen.

Saksfokus referer til hvordan kanalene balanserer spill og saksorienterte spørsmål. I denne oppgaven er det ansett som fordelaktig å ha lite spillfokus og mye saksfokus. Årsaken til dette er at det anses som en fordel at det er mye fokus på sak, dette både i forhold til normativ teori som mandat og ansvarsmodell som sier noe om hva seerne trenger å vite noe om og fordi politikerne trenger å sette sine saker på dagsorden. Det fordelaktig for politikerne med saksorienterte spørsmål, og sett fra politikernes side er det spesielt viktig med spørsmål om saker som er blant partienes kjernesaker. Dersom spillfokuset er veldig høyt, blir det automatisk mindre tid til sak og substans. Allikevel er det ikke alltid fordelaktig å snakke mye om partienes kjernesaker dersom spørsmålene stilles med et veldig kritisk søkelys.

Taletid referer til hvor lenge politikerne hadde ordet i løpet av en partilederutspørring. I denne oppgaven anses det i utgangspunktet som fordelaktig for politikerne å ha lang taletid. I forhold til det faktum at det er *utspørring av politikerne* er det også rimelig å anta at det er politikerne som skal forklare seg og svare på spørsmålene, og derfor trenger lengst taletid. Dersom politikerne får kort taletid, vil det også si at programlederne får bedre tid til å sette ramme på spørsmålene som stilles, det vil si at programlederne setter premissene for spørsmålet og forklarer seerne hva saken handler om. Samtidig kan det i visse tilfeller være en fordel at taletiden blir kortere for å unngå avbrytelser og derigjennom fremstå som rolig og avbalansert.

Avbrytelser er neste punkt i tabellen, og i denne oppgaven ses det som fordelaktig å få snakke lenge mellom hver avbrytelse. Dette henger selvfølgelig sammen med flere ting, men spesielt vil jeg trekke frem at det er fordel for politikerne og kunne forklare, utdype og dermed ha større sjanse for å få frem partiets saksstandpunkter og fremstille seg selv i et bedre lys. Samtidig kan mange avbrytelser i en utspørring også bidra til at seerne får sympati med den politikeren som blir avbrutt ofte. I 1989 var det store protester etter utspørringen av en ung Erik Solheim i NRK, på den tiden var ikke avbrytelser like vanlig og den røffe behandlingen av Solheim førte til protester fra publikum (Allern 2004).

I forhold til det siste punktet, dagsorden, anses det som en fordel å få snakke mye om partienes viktigste kjernesaker. Det kan selvfølgelig være at spørsmålene som stilles om et partis kjernesaker er spesielt pågående, kritiske og i noen tilfeller anklagende og det påvirker at det kanskje ikke var så positivt allikevel å få snakke om sine kjernesaker.

Tabell 18: Saksfokus (prosent), taletid (prosent), avbrytelser (gjennomsnittlig antall sekunder mellom hver avbrytelse) og dagsorden (antall minutter av saksorientert fokus brukt på partienes kjerneområder.)

Politiker	Sakfokus		Taletid		Sek mellom avbrytelser		Dagsorden	
	NRK	TV2	NRK	TV2	NRK	TV2	NRK	TV2
Siv Jensen	90	82	52	67	31	29	11,5	18
Erna Solberg	62	57	50	65	64	57	6	2
Lars Sponheim	64	55	72	74	38	75	0	7
Dagfinn Høybråten	68	68	59	69	40	81	14	10
Gjennomsnitt borgerlig	71	65,5	58	69	43	60	7,9	9,3
Jens Stoltenberg	70	86	64	69	41	35	8	4
Kristin Halvorsen	89	86	61	69	33	40	15,5	14
Liv Signe Navarsete	92	91	60	61	36	58	6	20
Gjennomsnitt rød-grønn	84	88	62	66	37	44	9,8	12,7
Gjennomsnitt TOTALT	76,5	75	60	68	40	54	9	11

 Grønt indikerer hvilken partileder som ble mest fordelaktig behandlet av alle politikerne
 Gult indikerer hvilken partileder som ble behandlet bedre enn gjennomsnittet
 Oransje indikerer hvilken partileder som ble behandlet dårligere enn gjennomsnittet
 Rødt indikerer hvilken partileder som ble minst fordelaktig behandlet av alle politikerne

I tabell 18 har jeg forsøkt å gi et visuelt inntrykk av noen av hovedfunnene i denne oppgaven. Tabellen viser kun en grov inndeling.

Som tabellen over viser, er det ingen av partiene som kommer dårligst eller best ut på alle punktene. Derimot er det noen som kommer dårligere og bedre ut av det enn andre. I tillegg mener jeg at det er noen av variablene det er mer positivt å bli fordelaktig behandlet på enn andre. Antall avbrytelser i en utspørring er for eksempel mindre viktig enn om partileder får snakke lite eller mye om saker som er viktige for partiet. Det er spesielt fire partiledere som skiller seg ut, Lars Sponheim, Liv Signe Navarsete, Siv Jensen og Erna Solberg.

Lars Sponheim får lengst taletid i både NRK og TV2, men i NRK får han ikke snakke om noen av Venstres kjernesaker i det hele tatt. I tillegg er spillfokuset høyt i begge kanaler. Analysen bekrefter i stor grad myten om Sponheim som *litt for opptatt av å snakke om alle andre ting enn politiske saker*, som også var et av spørsmålene fra seerne i NRK. I denne sammenhengen er det ikke Sponheim som aleine kan bære skylden for lite fokus på partiets kjernesaker. Programlederne ga heller ikke Sponheim anledning til dette i forhold til hvilke spørsmål de stilte han.

I forhold til analysen er det spesielt to områder hvor Liv Signe Navarsete kommer mer fordelaktig ut av det i forhold til de andre partilederne. Utspørringene av Navarsete har lavest spillfokus av alle utspørringene i begge kanaler, i tillegg viser analysen at hun i TV2 får snakke veldig mye om saker som er viktige for Senterpartiet. Spillfokus kan i noen sammenhenger være et gode fordi det er nødvendig for seerne å vite hvem et parti kan samarbeide med. I Navarsetes og Sps tilfelle var regjeringsspørsmålet allerede avklart i god tid før valgkampen. På TV2 dreide nesten hele sendingen seg om saker som var viktige for partiet. Spørsmålene var kritiske, og programleder gjør flere ganger et poeng ut av hvordan Sp har mislyktes i regjering i forhold til distriktpolitikk. Hovedsakelig er det en fordel for partiet å få muligheten til å forsvare seg og på den måte få frem partiets budskap i kjernesakene. På en annen side bidrar de kritiske spørsmålene til å sette et negativt søkelys på partiet. I denne analysen kan jeg ikke slå fast om det er ensidig positivt eller negativt, det er til slutt seerne som avgjør om de syntes partilederen gjorde en god figur. I denne analysen er det imidlertid ansett som positivt at temaene som tas opp er knyttet til partienes kjernesaker.

Siv Jensen blir minst fordelaktig behandlet i forhold til antall avbrytelser. Som vist tidligere er Jensen også den politiker som avbryter programlederne mest, så i stor grad legger hun opp

til dette selv. I tillegg fikk Jensen også lite taletid i NRK. Til gjengjeld fikk hun for det første snakke mye om sak og substans fremfor spill, og for det andre fikk hun snakke mye om partiets kjernesaker. Som vist tidligere har Frp et bredere definert område de anser som partiets kjernesaker enn de andre partiene. I så måte er det derfor naturlig at de temaene som tas opp med større sannsynlighet også er en av partienes kjernesaker.

Dårligst ut sammenlignet med de andre partilederne kommer Erna Solberg. Solberg har flest røde markeringer i tabellen over. Noe som indikerer at hun var ble minst fordelaktig behandlet i forhold til flest punkter sammenlignet med de andre politikerne. I tillegg er det flere markeringer i oransje, noe som indikerer at hun ble kom dårligere ut enn gjennomsnittet på flere punkter. Solberg ble minst fordelaktig behandlet i forhold til saksfokus og taletid i NRK, og minst fordelaktig behandlet av alle partilederne på TV2 i forhold til dagsordenanalysen. I forhold til antall avbrytelser kommer Solberg positivt ut i både NRK og TV2. Som jeg har vært inne på tidligere henger dette sammen med at taletiden er kort. Solberg er den partilederen som kommer dårligst ut av samtlige partiledere. I valgkampen generelt var kommentatorer enige om at Solberg hadde vært overbevisende (Vox Publica 2009), og at Solberg og Høyre hadde medgang (NRK 2009). På en annen side overbeviste hun, i følge Hege Ulstein i Dagsavisen (2009), ikke i partilederutspørringen på NRK. Til tross for at Solberg kom dårligst ut av det i forhold til variablene målt i denne innholdsanalysen, har hun i følge valgkampens kommentatorer gjort en god valgkamp. I tillegg endret Stoltenberg hovedmotstander fra Jensen til Solberg første helgen i september. Det vil si at Solberg var ansett som Stoltenbergs hovedmotstander i partilederutspørringen på NRK 8. september, men at dette var mer uklart i utspørringen på TV2 uken før. I TV2 blir mye av tiden brukt på å avklare hvem Solberg vil samarbeide med. I NRK er regjeringsspørsmålet også fokus i drøye ni minutter av sendingen. Det er altså mye fokus på regjeringsspørsmålet til tross for at Solberg til i sendingen på NRK er utpekt som Stoltenbergs hovedmotstander.

6.2 Fordelaktig behandling av de rød-grønne?

Analysen viser et skille mellom hvordan NRK og TV2 behandler de rød-grønne partiene og de borgerlige partiene. Resultatene fra innholdsanalysen viser at de rød-grønne får en mer fordelaktig behandling enn de borgerlige partiene. Samlet sett ble de rød-grønne partiene stilt

færrest spillorienterte spørsmål, og de får snakke lengst om partienes kjernesaker i begge kanaler. I forhold til taletid får de rød-grønne lengst taletid i NRK, i TV2 er det de borgerlige partiene som får lengst taletid. Antall avbrytelser er det eneste som bryter i forhold til mønsteret i og med at minst og mest fordelaktig behandling i forhold til avbrytelser er av de borgerlige partiene.

Det er nok ingen av programlederne som går inn for å forskjellsbehandle noen av partiene, eller gi de rød-grønne flere fordeler enn de borgerlige. Partilederspørringene er et seriøst og kritisk intervju hvor programlederne på vegne av folket stiller politikerne spørsmål med det mål å gjøre seerne bedre rustet til å vite hvem de stemmer på. Et viktig krav til journalistene er at de skal stille politikerne vesentlige spørsmål om relevante saker ut fra et balansert perspektiv. En rekke eksempler tyder på at journalistene i stor grad gjør dette, men selvfølgelig kan man finne visse unntak.

6.3 Hva har det egentlig å si?

Oppsummeringen viser forskjeller og likheter mellom kanalene i forhold til problemstillingene i denne oppgaven. Likest er kanalene i forhold til at de snitt benytter en fjerdedel av tiden på spillorienterte spørsmål. I tillegg behandler begge kanalene de rød-grønne mer fordelaktig enn de borgerlige partiene. Dette kommer tydeligst frem på NRK. Ulikhetene kommer til syne flere steder, og er trukket frem tidligere i oppgaven. I forhold til oppgavens formål og teoretiske forankring er det noen aspekter jeg spesielt vil trekke frem.

Selv om partilederspørringene står i en særstilling ved at de vier bortimot en halvtimes intervju til en enkelt partileder blir det tynt å trekke konklusjoner i forhold til hvorvidt NRK og TV2 oppfyller sitt demokratiske oppdrag. Utspørringene utgjør kun en liten del av den totale valgdekningen i mediene, og således en forsvinnende liten del av hele valgkampen. Allikevel er det viktig å huske på at utspørringene er av de mest seriøse og kritiske innslagene i valgkampen som når ut til et bredt publikum hvor journalistene skal ha tid til å gå i dybden og politikerne har mulighet for å forklare sine standpunkter i vanskelige og komplekse saker. Av alle valgrelaterte deknninger i pressen, det være seg i aviser, debatter eller nyhetsinnslag, burde i det minste partilederspørringene være et format som har mulighet til å gå mer i

dybden og ta tak i komplekse problemstillinger. Sammenlignet med aviser, er for eksempel spillfokuset betraktelig lavere i partilederutspørringene.

Ut fra normativ teori om allmennkringkastingens demokratiske funksjon skal NRK og TV2 formidle upartisk informasjon. Journalistene skal 1) stille vesentlige spørsmål 2) om relevante saker ut fra et 3) balansert perspektiv. I tillegg må journalistene behandle politikerne likt. I forhold til resultatene fra analysen viser det seg at normative forventninger ikke helt oppfylles i praksis. Tidligere analyser av partilederutspørringene viser at partilederutspørringene behandles ulikt, og spesielt har forskjellene mellom de rød-grønne og borgerlige partiene blitt trukket frem (Haug 2008, Rognum 2009). I denne analysen viser det seg også at de rød-grønne partiene blir mer fordelaktig behandlet enn de borgerlige partiene. Haug (2008) trekker frem at dette kan ha sammenheng med venstrevridde journalister, tidligere NRK-monopol og konsesjonsbestemmelser.

I forhold til analysen jeg har gjort av partilederutspørringene 2009 vil jeg argumentere for at forskjellsbehandlingen har en mer praktisk forklaring. De rød-grønne partiene hadde lagt en strategi der de skulle stille til valg sammen og fortsette en koalisjonsregjering som velgerne kjente fra perioden 2005-2009. De borgerlige partiene var, som beskrevet tidligere under punkt 5.1.1, derimot ikke enige om hvordan et borgerlig alternativ skulle se ut. Naturligvis fører dette til at fokuset på spill blir høyere. Velgeren har krav på å vite hvem et parti vil samarbeide med. I forhold til mandat og informasjonsmodellen beskrives dette som *komplikasjoner* (Esaïasson og Håkansson 2002). Det vil si at det ikke er nok for en velger å kjenne til partienes ulike saksstandpunkter. Velgerne trenger også å kjenne til partienes evne til å realisere disse saksstandpunktene. Evnen til å realisere saksstandpunktene henger sammen med hvilke andre partier et parti ser for seg å samarbeide med i en eventuell koalisjonsregjering. Det er ikke uten grunn Venstres Lars Sponheim trakk frem Frps innvandrings og miljøpolitiske saksstandpunkter i sin argumentasjon for hvorfor Venstre utelukket et samarbeid med Frp.

Bakgrunnen for at partiene ikke blir behandlet likt handler nødvendigvis ikke om at journalistene har utført sin rolle kritikkverdigg, men det er et resultat av at partiene på borgerlig side er utydelige i forhold til mulige regjeringskonstellasjoner. Ut fra forholdene stiller journalistene *vesentlige spørsmål* om *relevante saker*. Det er i stor grad vesentlig for en velger å vite om Høyre vil samarbeide med Krf/Venstre eller Frp. Og det er relevant å spørre om konkrete saker som partiene er uenige i for å kunne avklare hvilke evner partiet har til å få

gjennomført sin politikk i ulike saker. I forhold til det siste normative kravet, at journalistene skal stille spørsmål ut fra et balansert perspektiv, viser ikke den kvantitative analyse om dette er tilfellet i alle partilederspørringene 2009. En kvalitativ vurdering viser at Høyres Erna Solberg ble *grillet* i forhold til samarbeid med andre partiene i vesentlig større grad enn de andre partiene. Høyre var også det partiet som skilte seg mest ut, og holdt fast ved at de ville ha mest mulig høyrepolitikk og ville samarbeide der det var mulig. I motsetning til Venstre og Krf sa de aldri noe om at det var uaktuelt å samarbeide med Frp, heller tvert i mot.

Selv om partiene på borgerlig side, og da hovedsakelig Høyre, Krf og Venstre, har et høyere spillfokus i utspørringene sammenlignet med de andre partilederspørringene kan dette altså ikke direkte skyldes at journalistene ikke oppfyller sine roller og de demokratiske forutsetningene. I forhold til mandat og ansvarsmodellen kan det argumenteres med at det er nettopp det journalistene gjør. Utspørringene bidrar til at samfunnsborgerne får den informasjonen de trenger for å gjøre et informert valg ved at velgerne får vite noe om komplikasjonene og partienes evne til gjennomføring. På den andre siden er komplikasjonene og usikkerhetene knyttet til ulike regjeringskonstellasjoner verdifullt for journalistene for å skape underholdning og spenning i utspørringene. For å gjøre utspørringene mer underholdende er partienes strategier og mulige og umulige regjeringskonstellasjoner godt materiale for programlederne. Temaet inneholder elementer av konflikt, saker polariseres, og det er ingen rom for nyanser. Det dreier seg gjerne om et konkret spørsmål, istedenfor sammensatte og kompliserte saker og det er noe som kommer til å skje i umiddelbar fremtid. Sett fra et journalistisk perspektiv kan et høyre spillfokus på partiene på borgerlig side forsvares både normativt i forhold til vesentlighet og relevans, samt i forhold til informasjon og mandatmodellen. I tillegg bruker journalistene partienes uenighet til egen vinning ved at spillelementene bidrar til å gjøre utspørringene mer underholdende. Sett fra politikerens ståsted tjener de rød-grønne på sin tydelighet i forhold til at de kommuniserer et tydeligere regjeringalternativ i form av at de får snakke mer om konkrete saker. De borgerlige partiene kan på sin side få profilert sitt parti ved at de kan utpeke hovedmotstandere for å gjøre seg selv mer interessante og få sine saker i fokus. Denne siste strategien ser imidlertid ikke ut til å ha hatt en utslagsgivende virkning i for partiene på borgerlig side.

Dette bringer oss videre til teoriene om dagsorden og sakseierskap. Analysen viser at de borgerlige partiene fikk snakke minst om sine kjernesaker i begge kanaler. Erna Solberg og Lars Sponheim kom dårligst ut av det, mens Liv Signe Navarsete i TV2 og Kristin Halvorsen

i NRK fikk snakke mest om saker som var viktige for sitt parti. Lars Sponheim fikk ikke snakke om noen av sakene som Venstre hadde definert som sine viktigste saker i NRK. I forhold til normative krav og kriterier det er relevant å stille til den journalistiske rollen er det kritikkverdig at noen partier i stor grad fikk snakke om sine kjernesaker, mens andre i liten eller ingen grad fikk snakke om saker som de selv definerte som viktige. Dersom Venstre hadde hatt kjernesaker som stod langt unna mediens og velgernes dagsorden kunne det bidratt til å forklare hvorfor Venstre ikke fikk snakke om saker de selv definerte som viktige. Men Venstres kjernesaker ved valget i 2009 var miljø, kunnskap og velferd og dette var sentrale og viktige saker generelt i valgkampen. I NRK var klima/miljø saken som ble mest belyst på tvers av alle partilederspørningene. Alle partilederne, bortsett fra Sponheim, fikk spørsmål knyttet til miljø/klima. Arbeid og velferd var også et tema som gikk igjen flere ganger. Dette bryter mot det normative kravet om partilederne skal behandles likt. Venstre kom ikke over sperregrensen ved valget i 2009, og Lars Sponheim ble ikke gjenvalgt til Stortinget. Partilederspørningen alene har nok ikke noen direkte innvirkning på dette. Men dersom tendensen var gjeldende i andre medier kan det ha hatt innvirkning på partiets dårlige oppslutning. Partiene er avhengige av å markere seg i forhold til aktuelle saker fordi velgeren i stor grad avgir sine stemmer i forhold til hvilke partier de tror har størst gjennomføringsevne i saker som er viktige for velgeren.

I denne analysen viser det seg at gjennomsnittlig har politikerne kortere taletid og det er færre sekunder mellom hver avbrytelse i NRK kontra TV2. Konsekvensene av økt tempo beskrives som problematisk fordi kjappe spørsmål krever kjappe svar, hvilket fører til at politikerne øver inn politiske slagord. I og med at de har kortere tid til å få sagt det som er viktig for partiet, må de på forhånd øve inn ulike varianter av sitt budskap. Journalistene kjenner ofte igjen disse slagordpregede svarene, og bryter inn fordi politiker ikke svarer på det de ble spurt om i utgangspunktet. Således kan man si at det er en negativ spiral. På en annen side hjelper slagordene både politiker, seer og journalistene fordi politikernes svar og budskap blir tydelig. Utfordringen er hvis de tydelige argumentene blir så spisset og tilpasset at det blir umulig å se bak politikernes polerte overflate og gå i dybden. (Esaiasson & Håkansson 2002:161, Coleman 2000). I utspørringen av Erna Solberg på NRK hadde de to programlederne ordet like mye som Solberg. I forhold til spesielt et tema klarte Solberg å flette inn Høyres skolepolitikk til tross for at dette var utenfor den aktuelle problemstillingen. Dette var helt mot slutten av utspørringen, og Solberg måtte være litt frempå for å få frem partiets skolepolitikk som er en av Høyres kjernesaker.

Konsekvensene av at programleder har ordet tilnærmet like mye som politikerne er i et utvidet perspektiv knyttet til mediens makt, og i økende grad også til mediens rolle som politisk aktør. Media har blitt den viktigste arenaen for offentlig debatt og styrer i mange tilfeller kommunikasjonen mellom velgere og styresmakter (Allern 2001:301). Media er selv en del av det økonomiske, politiske og kulturelle maktfeltet. Definert bredt er mediene også en politisk aktør i den forstand at tar avgjørelser som har betydning for de tradisjonelle politiske institusjonene og for politisk opinionsdanning i kraft at de har rollen som regissør av den politiske kommunikasjonen (Allern 2001:62-63). Tidligere kunne man skille mellom det som var politisk valgkamp og det som var medias dekning av den, i dag er dette vanskeligere da disse er nærmest identiske (Allern 2001:305). Konsekvensene av forskjellsbehandling av partilederne i utspøringsprogrammene har alene ikke innvirkning på valgresultatet.

Partilederutspørringene er en viktig del av valgsendingene, og er på mange måter et seriøst og kritisk dybdeintervju av politikerne som skiller seg fra den øvrige valgdekningen. I denne oppgaven har jeg vist noen aspekter ved utspørringen som sier noe om en politiker gjør en god eller dårlig figur i valgkampen. Balansen mellom *sak- og spillfokus*, *partienes dagsorden*, *antall avbrytelser* eller *taletid* sier ikke nødvendigvis noe om hvilket inntrykk seerne sitter igjen med av de ulike partienes politikk, men det er viktige faktorer i forhold til partilederutspørringenes formål. Partilederutspørringene bidrar med saksinformasjon og andre aspekter som beskrives som viktig for seerne å vite noe om for å gjøre et informert valg. Allikevel vet vi fra teori om mediepåvirkning at seerne er ulike på mange måter. En seer kan få litt av sitt kunnskapsbehov dekket og endatil bli mer engasjert i politikk av å følge valgdekningen, mens en annen seer kan oppleve sendingene på en helt annen måte (Aalberg 2005).

I forhold til det demokratiske oppdraget som er tillagt NRK og TV2 i kraft av rollene som allmennkringkastere, har denne analysen vist at de er både forskjeller og likheter i kanalene. Det er ingenting som direkte tyder på at TV2 er mer kommersielt orientert enn NRK. Spillfokuset er gjennomsnittlig likt i begge kanaler. At NRK stiller med to programledere kan på den ene siden signalisere at de i større grad enn TV2 ønsker å gå grundig til verks og belyse utspørringene mer i dybden. På den andre siden kan to programledere også bidra til at tempo i utspørringene øker og det blir mindre tid til årsaksforklaringer.

Generelt vil jeg ikke si at kanalene skiller seg nevneverdig fra hverandre i forhold til faktorer som skyldes kanalenes finansieringsmodell. I tillegg kan dette skyldes at TV2s

konsesjonsperiode var i ferd med å løpe ut, og at de av den grunn la seg tett opp til forventinger knyttet til allmennkringkasternes samfunnsoppdrag. Ved neste valg kan situasjonen være annerledes i forhold til TV2s rolle i valgdekningen. I tillegg er det rimelig å anta at internett vil ha en større innvirkning på valgdekningen, og internett vil også bidra til å påvirke fjernsynets dekning. . I forbindelse med neste valgomgang ville det vært nyttig å gjennomføre denne analysen på nytt og sammenligne resultatene med denne innholdsanalysen.

Litteraturliste

- Allern, Sigurd (2001): *Flokkdyr på Løvebakken, Søkelys på Stortingets Presselosje og politikens medierammer*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Allern, Sigurd (2004): *Fra politikerakt til journalistakt. Programlederroller fjernsynsvalgkampen 1961-2001* i Aardal, Bernt, Krogstad, Anne og Narud, Hanne Marthe (red.) (2004), *I Valgkampen hete*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bergstrøm, Hans (1988): *Televisionens val*. Rapport, Næringslivets mediainstitutt, 1988:8
- Bruhn Jensen, Klaus (2002): *A Handbook of Media and Communication Research*. New York: Routledge.
- Coleman, Stephen. (2000): *Meaningful Political Debate in the Age of the Soundbite*, I Red Coleman, Stephen. *Televised Election Debates*. International Perspectives 2000 ss. 1-24
- Esaiasson, Peter og Nicklas Håkansson (2002): *Beskjed i kväll! Valprogrammen i svensk radio och TV*. Värnamo: Fälth & Hässler
- Eide, Martin. (1991): *Medievalgkamp*. Oslo: Tano forlag
- Enli, Gunn og Eli Skogerbø (2008): *Digitale Dilemmaer*. Oslo: Gyldendal Akademiske
- Flyvbjerg, Bent (2006): *Five misunderstandings about case-study research*, *Qualitative Inquiry* 12-2, London: Sage
- Gjendemsjø, Jonas (2009): *Objektivitetsidealet i journalistikken. Muligheter i journalistikkens møte med hermeneutikken*. Master i medievitenskap. Universitetet i Oslo
- Grønmo, Sigmund (2004): *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget
- Habermas, Jurgen (2002): *Borgerlig offentlighet - dens fremvekst og forfall. Henimot en teori om det borgerlige samfunn*. (3. utgave) Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Haug, Magne M., Haavard Koppang og Jan Svennevig (2008): *No level playing field: Moderator bias in the television coverage of an electional campaign with no political advertising*. Artikkel innsendt til the Political Communication Division of the National Communication Association Annual Convention. San Diego, 2008:1-37
- Hjarvard, Stig (1999): *Politik som mediemontage. Om mediernes forandring af den politiske kommunikation*, i Den demokratiske udfordring, Magtutredningen, København.
- Høidal, Henrik (2005): *Medievalgkampen 2005. Tema og personfokus*. Observer. Oslo
- Jamtøy, Ann Iren og Hagen, Ingunn (2007): *Iscenesatt politikk – strategier for å lage underholdende TV* i Jenssen, Anders Todal og Aalberg, Toril (red.) (2007), *Den medialiserte politikken*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jenssen, Anders (2007a): *Den medialiserte politikken* i Jenssen, Anders Todal og Aalberg, Toril (red.) (2007), *Den medialiserte politikken*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Jenssen, Anders (2007b): *Gjør valgkamp på TV folk kunnskapsfattige?* i Jenssen, Anders Todal og Aalberg, Toril (red.) (2007), *Den medialiserte politikken*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jenssen, Anders og Toril Aalberg (2004): På valgkampens slagmark. En eksperimentell studie av medieeffekter. I Aardal, Bernt, Krogstad, Anne og Narud, Hanne Marthe (red.) (2004), *I Valgkampen hete*. Oslo: Universitetsforlaget
- Jenssen, Ander Todal & Ann Iren Jamtøy (2005): *Valg på sviktende grunnlag?* I Tidsskrift for samfunnsforskning. 3-2005, Årgang 46
- Krogstad, Anne (1999): *Image i politikken: visuelle og retoriske virkemidler*. Oslo: Pax
- Krogstad, Anne (2004): *Fjernsynsvalgkamp: noen retoriske øvelser i skyld og ære. I I valgkampens hete*, redigert av Bent Aardal, Anne Krogstad og Hanne Marthe Narud. Oslo, Universitetsforlaget
- Krosslie, Jan Inge (1997): *Politisk debatt i allmennfjernsyn – en komparativ analyse av NRKs Folkemøter og TV2s Holmgang om norsk EU-medlemskap høsten 1994*. Hovedoppgave i medievitenskap for cand.polit.-graden. Universitet i Oslo.
- Larsen, Petter og Hausken, Liv (1999): *Medievitenskap. Bind 3: Medier og brukere*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Linge, Ulrikke (2003): *Ethoskamp i Redaksjon 21: en argumentasjonsteoretisk undersøkelse av troverdighetens uttrykk*. Hovedoppgave, Institutt for medier og kommunikasjon
- Narud, Hanne Marthe og Ragnar Waldahl (2004): *Den lange valgkampen. Mediestoffet i månedene før valget*. I: Aardal Bernt, Krogstad Anne og Narud Hanne Marthe (red.): *I valgkampens hete*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Neuendorf, Kimberly A (2002): *The Content Analysis Guidebook*, London: Sage Publications,
- Ottosen, Rune (2004): *I journalistikkens grenseland*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Rognmo, Anna Solvoll (2009): *Spørsmålets retorikk. Responser og spørsmålsformuleringer i norske partilederspøringer – journalistikk i valgkamp*. Masteroppgave i retorikk og språklig kommunikasjon. Universitet i Oslo
- Sandvik, Margareth (1998): *Nå gidder jeg ikke å diskutere med deg mer!* Rhetorica scandinavica, nr. 5/februar 1998
- Sandvik, Margareth (2005): *Valgkamp på TV*, Rhetorica scandinavica, nr 29/30, marts/juni 2004
- Schwebs, Ture & Helge Østbye (2001): *Media i samfunnet*. Oslo: Det norske samlaget.
- Slaatta, Tore (2005): *Den norske maktutredningen og mediernes makt*. Nordicom information
- Slaatta, Tore (1994): *Valgkamp og kanalkonkurranse: Fjernsynets dekning av stortingsvalget 1993*. I Norsk medietidsskrift nr 1 -1994

- Syvertsen, Trine (2004): *Mediemangfold: styring av mediene i et globalisert marked*. Kristiansand: IJ-forlaget AS.
- Syvertsen, Trine (2002): *Vi har sett frem til denne dagen med forventning. TV 2 som allmennkringkaster og mediebedrift*. I *Et hjem for oss – et hjem for deg? Analyser av TV 2 1992-2002*. Kristiansand: IJ-forlaget AS.
- Thorbjørnsrud, Kjersti (2007): *Nærkamp i Redaksjon EN*. I Todal Jensen, Anders og Aalberg, Toril (red.) *Den medialiserte politikken*. Oslo: Universitetsforlaget
- Thorbjørnsrud, Kjersti (2009): *Journalistenes valg – Produksjon –interaksjon – iscenesettelse*. Unipub, Oslo
- Waldahl, Ragnar (1999): *Medier, meningsdannelse og den politiske dagsorden*. *Politica* 31(2)
- Waldah, Ragnar, Michael Bruun Andersen, Helge Rønning (2009): *TV-nyhetens verden*. Oslo: Universitetsforlaget
- Waldahl, Ragnar og Hanne Marthe Narud (2004): *Den korte valgkampen. Mediestoffet i månedene før valget*. I: Aardal Bernt, Krogstad Anne og Narud Hanne Marthe (red.): *I valgkampens hete*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Warvik, Stig (2006): *Kampen om oppmerksomheten : fikk vi en mediebridd valgkampinnspurt? en innholdsanalyse av underholdningsaspekter i seks norske avisers dekning av stortingsvalget 2005*. Masteroppgave i statsvitenskap. Norges teknisk naturvitenskaplige universitet
- Yin, Robert K. (1994): *Case Study Research: Design and Methods*, 4th. ed. Sage, London
- Østbye, Helge, Knut Helland, Karl Knapskog, Leif Ove Larsen (1997): *Metodebok for mediefag*. Bergen: Fagbokforlaget
- Aalberg, Toril (2005): *Stimulert eller demobilisert? – En kvantitativ undersøkelse av mediebruk og engasjement*. *Norsk medietidskrift*
- Aalberg, Toril og Tove Brekke (2007): *Når spill og enkeltepisoder blir viktigst*. I Jenssen, Anders (2007a): *Den medialiserte politikken* i Jenssen, Anders Todal og Aalberg, Toril (red.) Oslo: Universitetsforlaget
- Aalberg, Toril og Anders Todal Jenssen (2004): *Partiledereffekter? I Norge? En multimetodestudie*. I Aardal, Bernt, Krogstad, Anne og Narud, Hanne Marthe (red.) (2004), *I Valgkampen hete*. Oslo: Universitetsforlaget
- Aardal, Bernt, Krogstad, Anne og Narud, Hanne Marthe (red.) (2004): *I Valgkampen hete*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Aardal, Bernt, Krogstad, Anne, Narud, Hanne Marthe og Waldahl, Ragnar (2004): *Strategisk kommunikasjon og politisk usikkerhet*, i Aardal, Bernt, Krogstad, Anne og Narud, Hanne Marthe (red.) (2004), *I Valgkampen hete*. Oslo: Universitetsforlaget.s. 13-33

Aardal, Bernt, Reimert, Ingvild S. & Otterbekk, Stine Renate (2010): *Færre skifter parti*. Samfunnsspeilet nr.2, 2010

Internettkilder

A-tekst (udatert) URL: <http://retriever.no/>

Arbeiderpartiet (udatert). *Arbeid til alle. Helse og eldre. Utdanning*. URL: <http://arbeiderpartiet.no/> [Lesedato: 13.02.2010]

Arbeiderpartiet (udatert). *Hovedsakene. Arbeid til alle. Helse og eldre. Utdanning. Miljø og klima*. URL: <http://arbeiderpartiet.no/Politikken> [Lesedato: 13.02.2010]

Dagbladet (21.08.2009) *Ber de fattige om unnskyldning*. URL: <http://www.dagbladet.no/2009/08/21/nyheter/politikk/valg09/sv/regjeringen/7763710/> [Lesedato: 15.03.2010]

Dagsavisen. (21.08.2009). *Jordnær og overbevisende Navarsete. Terningkast 5*. URL: <http://www.dagsavisen.no/innenriks/article433570.ece?status=showall> [Lesedato: 08.12.2009]

Dagsavisen (09.09.09). *Omstendelig Erna. Karakter 3*. URL: <http://www.dagsavisen.no/innenriks/article437809.ece> [Lesedato: 08.12.2009]

Høyre (2009). *Høyres håndbok 2009*. URL: http://www.hoyre.no//portal/filearchive/hoyreshandbok_2009_net.pdf [Lesedato: 13.02.2010]

Forskning (02.02.2010). *Perspektiver på valgforskning*. Kronikk av Hanne Marthe Narud. URL: <http://www.forskning.no/artikler/2010/februar/241336> [Lesedato: 13.02.2010]

Kristelig Folkeparti (udatert) *Våre hovedsaker*. URL: <http://www.krf.no/ikbViewer/page/krf/politikk/hovedsaker> [Lesedato: 13.02.2010]

Kunnskapsforlagets blå språk- og ordboktjeneste (udatert) URL: <http://ordnett.no/ordbok.html>

Medietilsynet (12.04.2010) *Misforståelse om TV2-konsesjon*. URL: <http://www.medietilsynet.no/no/Nyheter/Nyheter/Misforstaelser-om-TV-2-og-konsesjon/> [Lesedato: 13.04.2010]

Norsk presseforbund (01.06.2007) *Redaktørplakaten*. URL: http://presse.no/Pressens_Faglige_Utvalg_PFU/Redaktorplakaten/ [Lesedato: 15.09.2009]

- Norsk presseforbund (09.08.2006) *Vær varsom-plakaten*. URL:
http://presse.no/Pressens_Faglige_Utvalg_PFU/Var_Varsom-plakaten/ [Lesedato:
15.09.2009]
- NRK (07.09.09) *Blågulgrønne i farta*. *Blogg.nrk.no* URL:
<http://blogg.nrk.no/lillasvalg/archives/2009/09/blagulgroenne-i-farta.html> [Lesedato:
13.05.2010]
- NRK (29.04.2009) Vedtekter for NRK AS URL:
<http://www.nrk.no/informasjon/fakta/1.5392438> [Lesedato: 13.05.2010]
- NRK (udatert 2009) *Arbeiderpartiet – Ørnen i Norge*. URL:
http://www.nrk.no/nyheter/innenriks/valg/valg_2009/partiene/1.6704638 [Lesedato:
13.02.2010]
- NRK (udatert 2009) *Fakta om partiene*. URL:
<http://www.nrk.no/valg09/partiene/> [Lesedato: 13.02.2010]
- NRK (udatert 2009) *Senterpartiet – bondens beste venn*. URL:
http://www.nrk.no/nyheter/innenriks/valg/valg_2009/partiene/1.6706510 [Lesedato:
13.02.2010]
- Statsministerens kontor (4.03.2005) *St.meld. nr. 17. Makt og demokrati*. URL:
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/smk/dok/regpubl/stmeld/20042005/stmeld-nr-17-2004-2005-.html?id=406399>
- Statistisk Sentralbyrå (udatert 2009) *Val. Nøkkeltal*. URL:
<http://www.ssb.no/valg/> [Lesedato: 15.03.2010]
- SV (udatert 2009) *Våre hovedsaker*. URL: <http://sv.no/> [Lesedato: 13.02.2010]
- Tns-gallup (udatert 2010). *TNS InterBuss 2009. Sosiale medier påvirket få personer i valgkampen*. URL: <http://www.tns-gallup.no/?did=9088157> [Lesedato: 01.05.2010]
- TV2 (udatert). *Konsesjon 2003-2009*. URL:
<http://www.tv2.no/omtv2/faq/konsesjon-2003-2009-1652038.html> [Lesedato:
01.02.2010]
- Venstre (udatert 2009) *Venstres hovedbrosjyre*. URL:
http://www.venstre.no/files/sentralt/valgmateriell/Hovedbrosjyre_2009_Venstre_1106_09.pdf [Lesedato: 13.02.2010]
- VG(01.09.10). *Respektløst av tv-kanalene*. URL:
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/valg-2009/artikkel.php?artid=578203> [Lesedato:
01.09.2009]

Vox Publica (12.09.2009) *Erna Solberg overbeviser retorisk*. URL:
<http://voxpathica.no/2009/09/erna-solberg-overbeviser-retorisk/> [Lesedato:
13.05.2010]

Avisartikler

Dagbladet (15.09.2009) *Siv og NRK vant tv-valgkampen*

Telefonsamtale

Røste, Ronny. Samtale om Frps kjernesaker, 17.03.2010